

Problematika rozpadu manželství v současné společnosti.

Bc. Barbora Mikešková

Diplomová práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Barbora MIKEŠKOVÁ

Osobní číslo: H10565

Studijní program: N 7501 Pedagogika

Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Problematika rozpadu manželství v současné společnosti

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti rozvratu manželství.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BAKALÁŘ, Eduard. Rozvodová tematika a moderní psychologie. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1089-2.

NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. Předrozvodové a rozvodové poradenství. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1449-3.

SMITH, Heather. Děti a rozvod. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-906-2.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Dítě a rozvod rodičů. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.

ŠVARŤÍČEK, R., K. ŠEĎOVÁ a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Eliška Zajitzová, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2011**

Termín odevzdání diplomové práce: **27. dubna 2012**

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

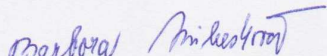
Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 26. 4. 2012

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výtěžku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výtěžku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předkládaná práce se zabývá problematikou rozpadu manželství v současné společnosti. Teoretická část je ve čtyřech kapitolách věnována základním poznatkům a definicím souvisejících s problematikou rozvodovosti.

Empirická část je realizována formou kvalitativního výzkumu metodou polostrukturovaného rozhovoru. Cílem diplomové práce je zmapovat problematiku rozvodovosti, zjistit specifické příčiny a prožívání rozpadu manželství jak z pohledu rozvedených manželů současné a předchozí generace, tak z pohledu dětí, jejichž rodiče se rozvedli.

Díky provedeným rozhovorům jsem zjistila rozdíly v příčinách rozpadu manželství u generace současné a předchozí, dále pak jaký vliv má rozvod na děti v oblasti emocionální a sociální.

Klíčová slova: manželství, rozvod, děti, nevlastní rodiče, sourozenci, výchova a péče po rozvodu

ABSTRACT

This thesis deals with the disintegration of marriage in contemporary society. The theoretical part is in four chapters devoted to basic knowledge and definitions related to the issue of divorce.

The empirical part is realized in the form of qualitative research using semi-structured interview. The thesis aims to identify the specific causes of marital breakdown from the perspective of children and divorced couples of current and previous generations. Then map the problem of divorce and the impact of marital breakdown on children.

Thanks conducted interviews, I found differences in causes of marriage break-up of current and previous generation and I also found out what are the impacts of divorce on children.

Keywords: marriage, divorce, children, step-parents, education and care after divorce

Děkuji za cenné rady, podporu a vždy ochotný přístup vedoucí mé diplomové práce Mgr. Elišce Zajitzové Ph.D.

Také bych ráda poděkovala sociálním pracovnícím a klientům Centra pro seniory v Holešově za možnost vykonávání a poskytnutí rozhovorů.

A v neposlední řadě Mgr. Janě Sovadníkové za gramatickou a stylistickou korekturu teoretické a praktické části.

Ve Zlíně 26. 4. 2012

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VÝVOJ ROZVODOVOSTI	12
1.1 HISTORICKÝ VÝVOJ ZÁNÍKU MANŽELSTVÍ.....	13
1.2 ROZVODOVOST V SOUČASNOSTI.....	14
1.3 FAKTORY ROZVODOVOSTI	17
2 ROZVOD MANŽELSTVÍ	22
2.1 MANŽELSTVÍ	22
2.2 PŘÍČINY ROZVRATU MANŽELSTVÍ	22
2.3 PŘEDROZVODOVÉ OBDOBÍ.....	24
2.4 OBDOBÍ ROZVODU	27
2.4.1 Stadia rozvodu, vývojové stupně vyrovnávání se s rozvodem.....	28
2.4.2 Typy rozvodových procesů	29
2.4.3 Rozvodové řízení	29
2.5 POROZVODOVÉ OBDOBÍ.....	30
Psychosociální fáze po rozvodu	30
2.6 DŮSLEDKY ROZVODU	31
3 DĚTI A ROZVOD RODIČŮ	33
3.1 VLIV ROZVODU NA DĚTI V JEDNOTLIVÝCH VÝVOJOVÝCH OBDOBÍCH.....	33
3.2 ROZDÍLY V PROŽÍVÁNÍ ROZVODU DĚTMI V ZÁVISLOSTI NA POHLAVÍ	37
3.3 PROŽÍVÁNÍ ROZVODU RODIČŮ DĚTMI Z POHLEDU POČTU SOUROZENCŮ	38
3.4 NÁSLEDKY ROZVODU U DĚTÍ	39
4 NEVLASTNÍ RODIČE A SOUROZENCI	40
4.1 TYPY NEVLASTNÍHO RODIČE.....	40
4.2 PÉČE A VÝCHOVA DĚTÍ PO ROZVODU	43
4.2.1 Výchova u jednoho z rodičů.....	43
4.2.2 Střídavá péče	44
4.2.3 Společná péče.....	45
II PRAKTICKÁ ČÁST	46
5 VÝZKUM	47

5.1	CÍL VÝZKUMU	47
5.2	METODY VÝZKUMU	47
5.3	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU.....	48
5.4	ORGANIZACE A PRŮBĚH VÝZKUMU.....	49
5.5	VÝSLEDKY VÝZKUMU	50
5.6	ZÁVĚRY VÝZKUMU.....	77
	ZÁVĚR	80
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	82
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	85
	SEZNAM GRAFŮ	86
	SEZNAM TABULEK.....	87
	SEZNAM PŘÍLOH.....	88

ÚVOD

Téma diplomové práce - Problematika rozpadu manželství v současné společnosti – mne zaujalo z toho důvodu, že se jedná o fenomén, který se v dnešní době dotýká stále více lidí, a to i v blízkém okruhu mých známých. Výrazně mě inspirovala i skutečnost, že z důsledky tohoto jevu se pak setkáváme v našem každodenním životě, stávají se jeho součástí.

Jelikož já sama jsem vyrůstala v úplné rodině, zajímá mě, proč dochází k velkému množství rozvodů, jaké okolnosti k němu partnery vedou v ostatních rodinách, jaký dopad má rozvod na děti a zdali se příčiny rozpadu manželství ve společnosti mění.

V budoucnu bych i já chtěla založit rodinu a vdát se, proto často uvažuji o tom, zda má vůbec instituce manželství v dnešní společnosti smysl. Proč se každé druhé manželství rozvádí? Je to dáno zrychlenou dobou, velkým tlakem na výkony jedince nebo celosvětovou krizí společnosti, kdy převládají spíše materiální hodnoty? Životní úroveň neustále roste. V zaměstnání, kde trávíme velkou část dne, jsou na nás kladeny vysoké nároky, to vše často na úkor vlastní rodiny. Ta je mnohdy sice hmotně zabezpečena, ale chybí společně strávené chvíle, pospolitost, klid a pohoda.

Teoretická část je ve čtyřech kapitolách věnována základním poznatkům souvisejících s problematikou rozvodů. První kapitola se zabývá historickým a současným vývojem rozvodovosti. Druhá kapitola je zaměřena na rozvod manželství, jeho definice a související pojmy, dále na příčiny a důsledky rozvratu manželství. Třetí kapitola přiblíží prožívání rozvodu dětmi, jaké jsou jeho vlivy a následky. Poslední kapitola je věnována nevlastním rodičům a sourozencům, péčí a výchově po rozvodu.

Cílem diplomové práce je zmapovat problematiku rozvodovosti, zjistit specifické příčiny a prožívání rozpadu manželství jak z pohledu rozvedených manželů současné a předchozí generace, tak z pohledu dětí, jejichž rodiče se rozvedli, zároveň zmapovat vliv rozpadu manželství na tyto děti.

Výzkumnou část jsem realizovala formou kvalitativního výzkumu metodou polostrukturovaného rozhovoru.

Diplomová práce by měla přinést zajímavé informace týkající se rozdílů v příčinách a prožívání rozpadu manželství u generace současné a předchozí, a informace o vlivu rozvodu na děti v oblasti emocionální a sociální.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝVOJ ROZVODOVOSTI

Rozvod v Česku je koncem prvního desetiletí 21. století častý, v médiích se banalizuje a trauma, které členům přináší, se nedoceňuje nebo přehlíží (Gjuričová, Kubička, 2009).

V současné době se rozvádí velké množství manželských párů. V roce 2010 se křivka rozvodovosti vyšplhala na padesát procent (ČSÚ, 2012).

Podle Matouška (1997) je velké množství rozvodů příznakem totálního zhroucení rodiny, což je dáno důsledkem vysoké míry osobní svobody, která je příznačná pro moderní západní demokratické společnosti.

Vysoká rozvodovost, jak uvádí Bakalář, Novákovi a kol. (1996), není pouze projevem krize manželské rodiny, ale také lehkomyšlnosti v uzavírání manželských svazků a jejich následné lability.

Goody (2006) uvádí, že procento zaměstnaných žen se zvýšilo současně s nárůstem počtu rozvodů, svobodných matek, osamělých rodičů a párů žijících v nesezdaném partnerství. Je diskutabilní, zda mají tyto jevy příčinnou souvislost, ale přístup k vlastnímu příjmu zřejmě zvyšuje nezávislost ženy jak v manželství, tak v její původní rodině. Rozvod se stal pro většinu obyvatel dostupným, až když byla církev nucena vzdát se kontroly nad uzavíráním a ukončováním manželství. Vliv církve postupně klesá, stejně tak státní dohled, naopak stále sílí vliv nejrůznějších feministických hnutí s cílem osvobodit ženy od tradičních postojů společnosti.

Od doby, kdy u nás existuje spolehlivější statistická evidence (50. léta min.stol.), lze sledovat, že zánik manželství rozvodem stoupá a tato tendence má exponenciální charakter. Růst rozvodovosti v naší společnosti je dle Možného (2006), podmíněn dvěma skutečnostmi:

1. Pravděpodobnost, že manželství skončí rozvodem, je výrazně ovlivněna dobou, jež v průměru uplyne, než manželství skončí jiným možným způsobem, například úmrtím jednoho z manželů. Lidé v tradiční společnosti se mohli méně rozvádět proto, že při panující vysoké úmrtnosti bylo po relativně krátké době manželství ukončeno smrtí. Proto zlepšení úmrtnostních poměrů s sebou přirozeně přineslo i vzestup možnosti konce manželství rozvodem.

2. Aby bylo možno manželství rozvést, je zapotřebí je nejprve uzavřít. Ve společnosti zůstává vysoký podíl celoživotně svobodných, v důsledku toho žije méně lidí v manželství a i počet rozvodů je přirozeně menší. Strmý vzestup jedinců žijících v neformálních svazcích může předvídat konec vzestupu rozvodů (Možný, 2006).

Čím déle manželství trvá, tím menší je pravděpodobnost rozvodu, výjimkou jsou však bilanční rozvody, kdy se manželství rozpadá poté, co vychovalo děti, a manželé zjišťují, že už je k sobě nic nepojí. Nejobvyklejší délka trvání manželství ukončeného rozvodem je přibližně 3 – 6 let. Jak uvádí Možný (2006), míru rozvodovosti podmiňuje i míra sňatečnosti. Je-li nižší, je přirozeně nižší i míra rozvodovosti. Při vysoké pravděpodobnosti a snadnosti rozvodu přestává být manželství jistotou a ztrácí se tak důvod k jeho uzavření. Rozvodovost se nakonec začíná snižovat, neboť svazky, které se rozpadají, nebyly už často ani jako manželství registrovány, jednalo se totiž o nesezdaná soužití. Vysoká rozvodovost se tak nejprve stala důvodem ještě vyšší rozvodovosti, aby se pak přičinila o pád vlastního růstu poklesem sňatečnosti.

1.1 Historický vývoj zániku manželství

Francouzská republika povolila rozvody v roce 1792 a většinu prvních žádostí iniciovaly ženy, což přetrvává dodnes. Vymizelo pohrdání nemanželskými dětmi a na ženy vychovávající děti bez jejich otce se přestalo pohlížet jako na nemorální. Rozpadlá anebo rozvrácená rodina byla v 70. a 80 letech 20. století považována za negativní jev a byla takto i prezentována. Tato skutečnost přispěla k negativnímu sebehodnocení rodin a obecnému přesvědčení, že rozvedené rodiny jsou pro děti rizikové a jsou předpokladem k dalšímu negativnímu směřování (Gjuričová, Kubička, 2009).

Napoleonův zákoník z roku 1804 dosažení rozvodu ztížil a s návratem monarchie v roce 1816 byl rozvod opět zakázán. Ve Francii byl znovu povolen až roku 1884, přičemž děti byly svěřovány do péče tomu z manželů, který na rozvodu nenesl vinu. Přesto zůstal rozvod ojedinelý a nová manželství rozvedených partnerů nesla jisté společenské stigma. Od roku 1964 míra rozvodovosti významně vzrostla a v roce 1975 byl rozvod umožněn po vzájemné dohodě. V otázkách svěřením do péče byl brán zřetel na zájmy dítěte. Stigmatizace

opakovaných sňatků vystřídala stigmatizace samoty, v některých případech otec usiloval o odebrání dětí matce, jakmile si sám pořídil novou manželku. V minulosti byla žena mnohem více závislá na tom, zda má partnera, který zajistí i její existenci, což výrazně ovlivňovalo její rozhodování v otázkách rozvodu či rozchodu (Goody, 2006).

Po první světové válce a vzniku Československa čekalo na rozvod až sto tisíc párů, k čemuž přispěla dlouhodobá nepřítomnost mužů odvedených k vojsku. Druhá demografická revoluce přinesla vzestup rozvodovosti v průmyslově vyspělých státech už v 50. letech minulého století. V 60. letech přišla „druhá rozvodová revoluce“. Dynamika v růstu rozvodů přišla v důsledku změny povahy průmyslové výroby potřebující zaměstnance, jenž cestuje nebo se stěhuje dle zájmů firmy. V 80. letech se začala porodnost uskutečňovat mimo manželskou rodinu, přibylo více domácností s jedním rodičem a dětmi, vzestup rozvodovosti se poté zastavil (Možný, 2006).

Za komunistického režimu stát usiloval o snižování počtu rozvodů, nutil pracovníky poraden do pokusů o usmíření manželů, i když k němu podmínky v rodině nebyly. Ke snižování narůstajícího počtu rozvodů byly tlačeny také soudy. V roce 1970 vyhověly 90% žádostí o rozvod, v roce 1986 jen 75% (Matoušek, 1997).

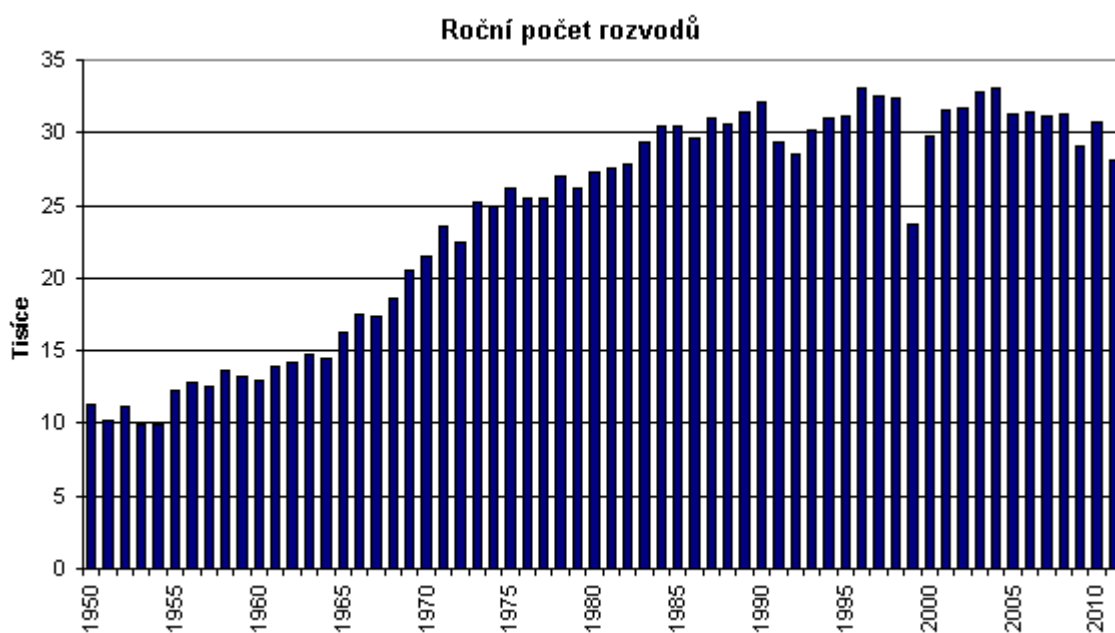
Podle Bakaláře, Novákových a kol. (1996) se rozvod koncem 80. let stal standardním a častým řešením jakýchkoli manželských krizí.

První rozvodová vlna se v 2. pol. 90. let 20. stol. rozšířila z období 1-5 let po svatbě na období 2-14 let po svatbě. Tento posun vysvětluje vyšší věk partnerů uzavírajících první manželství a také ekonomické závazky, které na sebe po sňatku musí mladá rodina vzít. Podstatnou část rozvodů v prvním období lze považovat za vyústění prodlužovaných prvních manželských krizí (Matoušek, 2005).

1.2 Rozvodovost v současnosti

Český statistický úřad (2012) uvádí, že v roce 2011 bylo rozvedeno 28 tisíc manželství, což bylo o 2,7 tisíce méně než v roce 2010. Od roku 1989 jde o nejvyšší meziroční pokles počtu rozvodů s výjimkou roku 1999, kdy se roční počet rozvodů snížil o 8,7 tisíce ve srovnání s rokem 1998. K tomuto poklesu tehdy došlo v důsledku novely zákona o rodině č. 94/1963 Sb., který byl upraven zákonem č. 91/1998 Sb., jímž se měnily podmínky pro

rozvod. Takřka 81 % rozváděných mužů a žen se rozvádělo poprvé, tedy mezi rozvedenými muži i ženami bylo shodně 19 % těch, kteří se rozvedli opakovaně. V 72 % případů šlo o první rozvod u obou manželů, u 11 % rozvedených dvojic se jednalo o oboustranně opakovaný rozvod, zbylých 17 % přísluší na kombinace, kdy muž se rozváděl poprvé, pro ženu to byl další rozvod, nebo se muž rozváděl opakovaně a ze strany ženy to byl první rozvod. Zastoupení mužů a žen, které se rozvádí opakovaně, se od začátku 90. let 20. století příliš nezměnilo. Návrh na rozvod podává ve dvou třetinách případů žena. Z celkového počtu rozvedených manželství bylo 56 % s nezletilými dětmi, přičemž před 20 lety byl tento podíl 72 %. Pokles nastal mimo jiné v důsledku zákona č. 91/1998 Sb, jímž se upravily i podmínky pro rozvod manželství s nezletilými dětmi. Na snížení podílu rozvedených manželství s nezletilými dětmi se dále podílelo rostoucí zastoupení rozvodů dlouhotrvajících manželství, kdy již společné děti dosáhly zletilosti, a nepochybně se zde odráží také nízká úroveň plodnosti posledních let. V relaci k počtu sňatků, ze kterých pocházela rozvedená manželství, se v roce 2011 snížila souhrnná rozvodovost, která udává, jaký podíl manželství by skončil rozvodem při zachování intenzit rozvodovosti podle délky trvání manželství v daném roce. V roce 2011 dosáhla úhrnná rozvodovost 46,2 %, což představuje pokles z rekordní hodnoty 50 % v roce 2010, přičemž ale před 20 lety byla úhrnná rozvodovost na úrovni 34,8 %.

Graf 1 – Roční počet rozvodů (ČSÚ, 2012).

Rozvody podle vzdělání

Analýza rozvodů podle vzdělání je čím dál více ovlivňována možností vzdělání neuvádět, respektive poskytovat tento údaj dobrovolně. V roce 2011 nejvyšší dosažené vzdělání neuvádělo téměř 41 % mužů i žen. Mezi ženami, které vzdělání uvedly, platí, že se zvyšujícím se stupněm vzdělání se snižuje zastoupení opakovaných rozvodů. I mezi muži platí podobná závislost, avšak není tak silná jako v případě žen (Český statistický úřad, 2012).

Příčiny rozvodů

Statistika příčin rozvratu manželství potvrzuje stále čtenější využití obecných příčin, kdy je upřednostňována spíše rozdílnost povah, názorů a zájmů před konkrétně formulovanými příčinami na straně muže či ženy. Uvedené dvě kategorie zahrnovaly v roce 2011 již téměř 89 % případů u mužů i u žen, z toho tři čtvrtiny připadly na prvně jmenovanou. V roce 1991 byla rozdílnost povah, názorů a zájmů příčinou rozvodu u téměř 41 % mužů a žen. Na obou stranách manželské dvojice byla v roce 2011 nejčastěji soudem identifikována jakožto příčina rozvratu manželství nevěra, na straně muže 1 072 případů, tj. 3,8 % a 697, tj. 2,5 % u žen. Druhým nejčastějším důvodem byl alkoholismus muže či nezáměr o rodinu ze strany ženy. Na straně muže soud nezjistil zavinění u necelých 3 %, na straně ženy v necelých 5 % případů. Oproti tomu v roce 1991 soud nezjistil zavinění u 23 % rozváděných žen a pouze u 7 % rozváděných mužů. Mezi konkrétními příčinami rozvratu manželství byla tehdy nejčastější nevěra, a to u mužů (4 341, tj. 14,8 % z celkového počtu rozvodů) i u žen (3 985, tj. 13,6 %) (Český statistický úřad, 2012).

Graf 2 – Úhrnná rozvodovost a průměrná délka trvání manželství při rozvodu (ČSÚ, 2012).

Délka trvání manželství do rozvodu

Od 90. let 20. století se podstatně změnila struktura rozvodů podle délky trvání manželství, když se zvyšovalo zastoupení rozvodů déletrvajících manželství. V roce 1991 se po více než 20 letech od sňatku rozvádělo necelých 13 % ze všech manželství, která byla v tom roce rozvedena, v roce 2001, to bylo už více než 19 %, a v roce 2011 představovala manželství trvajících více než 20 let už 30 % ze všech rozvodů. Manželství, která trvala méně než 5 let, představovala v roce 1991 více než 33 % rozvodů. Od začátku tisíciletí připadá na manželství kratší 5 let méně než 20 % rozvodů. Průměrná délka trvání manželství při rozvodu dosahovala v loňském roce 12,9 let, ve srovnání s obdobím na počátku 90. let minulého století tak vzrostla o téměř tři roky (Český statistický úřad, 2012).

1.3 Faktory rozvodovosti

Podle Matouška (1997) působí na rostoucí počet rozvodů tempo společenských změn. Pro každou generaci, ale platí jiné zvyklosti týkající se výkonu manželských rolí a fungování rodiny.

Rozvodovost je možné studovat podle třech vybraných hledisek:

1. Rozvody podle věku rozvádějících se manželů.
2. Podle délky trvání manželství.
3. Podle příčiny rozvratu manželství.

Novela zákona o rodině č. 94/1963 Sb., s účinností od 1. srpna 1998, upravila podmínky, za kterých může být rozvod uskutečněn. Po této legislativní změně došlo v České republice na velmi krátkou dobu k přerušení růstu rozvodovosti. Demografické ukazatele, kterými můžeme charakterizovat úroveň rozvodovosti, poklesly pouze v roce 1999, tedy těsně poté, co se začala novela uplatňovat při rozvodových stáních. Po krátkém přerušení pak vzestup úrovně rozvodovosti pokračoval a v roce 2004, což je pět let po novelizaci zákona, dosáhl počet rozvodů historického maxima. Rozvedeno bylo 33 060 manželství (Šťastná, 2005).

Nepříznivá úroveň rozvodovosti v ČR je způsobena mnoha specifickými faktory. Od 60. let až do začátku 90. let to byl především nízký sňatkový věk a vysoká intenzita sňatečnosti. Nedostatek bytů měl za následek nevyhovující nechtěné soužití mladých manželů s rodiči jednoho z manželů. Výchova dětí byla vinou časně plodnosti uskutečňována v relativně nízkém věku a manželé mohli případnou následnou manželskou krizi snadněji řešit rozvodem. Významnou roli v růstu úrovně rozvodovosti sehrála také vysoká úroveň zaměstnanosti žen a s ní spojená relativní ekonomická nezávislost. V období od 60. do začátku 90. let vrcholila rozvodovost mužů i žen ve věku 20 - 24 let (Viz. Tabulka 1). V nejmladší věkové skupině od 15 do 19 let byla rozvodovost poměrně nízká, a to z důvodu toho, že manželství nejmladších partnerů byla stabilnější. Výsledky výzkumných šetření ukazují, že manželství uzavřená ženichy mladšími 19 let se rozvádějí téměř všechna. Manželství nejmladších nevěst jsou stabilnější, ovšem v důsledku toho, že mnoho velmi mladých žen uzavírá sňatek s podstatně staršími partnery. S přibývajícím věkem partnerů i se sňatkovým věkem vzrůstá také stabilita manželství. S nízkým věkem při sňatku souvisela vysoká rozvodovost nejmladších manželství do 4 let po sňatku. Ta byla jednou z nejvyšších v Evropě. Naopak rozvodovost starších manželství po 15 – 20 letech byla v České republice ve srovnání se západní Evropou poměrně nízká. Bylo to způsobeno vysokou úrovní rozvodovosti mladých partnerů, kteří uzavřeli předčasný sňatek, a pak malým podí-

lem takzvaných racionálních rozvodů, kdy se starší manželé rozvádějí až po osamostatnění dospělých dětí (Šťastná, 2005).

Tab. 1 - Míry rozvodovosti manželství - rozvody ženatých mužů a vdaných žen ve vybraných letech na 1000 ženatých a vdaných v dané věkové skupině (Šťastná, 2005).

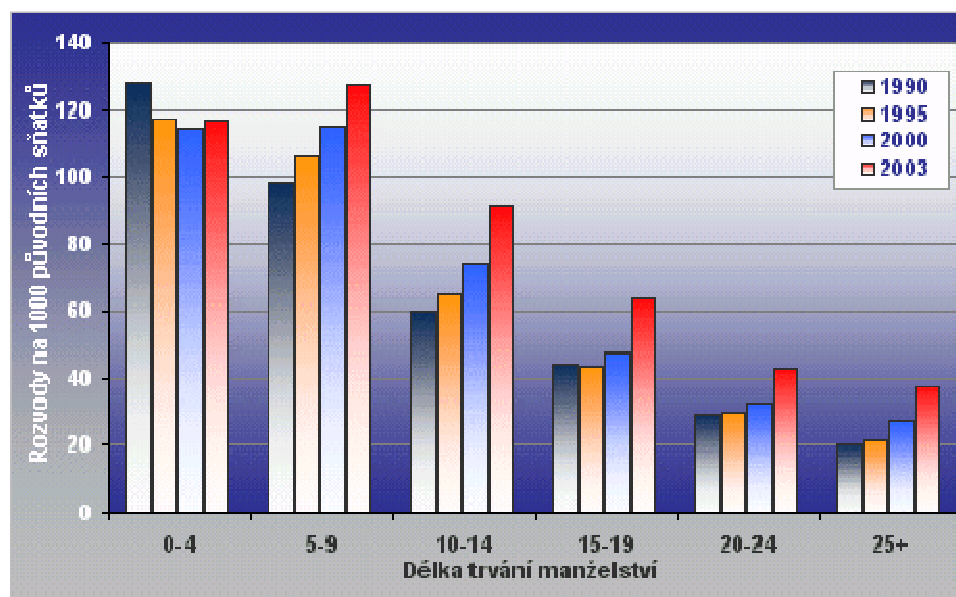
	Věková skupina									Celkem
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55+	
	Muži									
1961 *	5,6	12,4	11,5	9,5	8,3	8,0	5,4	3,7	1,4	5,9
1970 *	6,1	19,2	19,4	14,7	11,3	8,7	6,8	4,9	1,7	8,6
1980 *	5,7	24,9	21,5	17,2	14,1	10,8	8,3	5,1	1,9	10,5
1990 **	11,6	30,9	26,5	21,9	18,5	14,3	9,9	5,4	1,6	12,4
1995 **	10,4	30,9	28,9	23,3	18,6	15,3	10,4	6,1	1,4	12,4
2000 **	15,2	31,8	28,3	25,3	20,6	16,3	12,0	7,4	1,9	12,2
2003 **	20,7	34,8	30,9	28,2	26,4	21,1	16,2	9,5	2,5	14,0
	Ženy									
1961 *	8,1	12,1	10,4	8,5	7,7	6,4	4,1	2,5	1,0	5,9
1970 *	10,7	20,6	16,9	11,1	9,3	7,4	5,4	3,5	1,3	8,6
1980 *	14,3	24,7	19,2	15,2	12,2	8,9	5,9	3,5	1,4	10,5
1990 **	15,2	30,7	24,5	19,1	16,0	12,3	7,3	3,6	1,0	12,4
1995 **	13,3	31,0	26,3	20,7	16,4	13,0	7,8	4,0	0,9	12,4
2000 **	19,5	30,5	27,2	22,7	18,1	13,8	9,7	5,4	1,2	12,2
2003 **	16,6	34,9	29,0	27,3	23,5	18,6	12,3	6,7	1,7	14,0

Struktura rozvodů podle věku mužů a žen v rozvedených manželstvích se v 90. letech podstatně změnila a rozvody přestaly být nejčastější u mladých manželů. V roce 1989 bylo všech rozvedených 49 % mužů a 59 % žen ve věku do 35 let. V roce 2003 činil tento podíl u mužů 36,8 % a u žen 48,4 %. Změna byla způsobena hlavně poklesem rozvedených manželů do 25 let, což odpovídá významnému poklesu sňatečnosti v této věkové skupině v 90. letech. Podíl rozvedených mužů i žen ve věkových skupinách 35 - 44 let zůstal bez výraznějších změn, naopak se zvýšil podíl rozvedených mužů ve vyšších věkových skupinách. V roce 1989 bylo 8,7 % rozvedených mužů ve věku 45 - 49 let, v roce 2003 to bylo již 13,4 %. Podíl rozvedených mužů starších padesáti let z celkového počtu rozvedených mužů v daném roce stoupl z 8,4 % v roce 1989 na 15,4 % v roce 2003. U žen je trend podobný, avšak podíly nižší. Ve věkové skupině 45 - 49 let vzrostl podíl rozvádějících se žen

z 6,1 % v roce 1989 na 10,4 % v roce 2003, a u věkové skupiny starších padesáti let z 4,8 % na 9,9 % (Šťastná, 2005).

Pokles rozvodovosti mladých manželství je důsledkem faktu, že sňatky uzavírají starší páry. V roce 2003 byl průměrný věk ženichů při prvním sňatku 30,2 let a nevěst 27,7 let. Dále pokračuje dlouhodobý trend růstu rozvodovosti starších manželství, které se již necítí vázány odpovědností za výchovu dětí. Dohodnou-li se na vypořádání majetkových poměrů, je pro ně rozvod v důsledku novely zákona o rodině č. 94/1963 Sb. z roku 1998 snadnější (Šťastná, 2005).

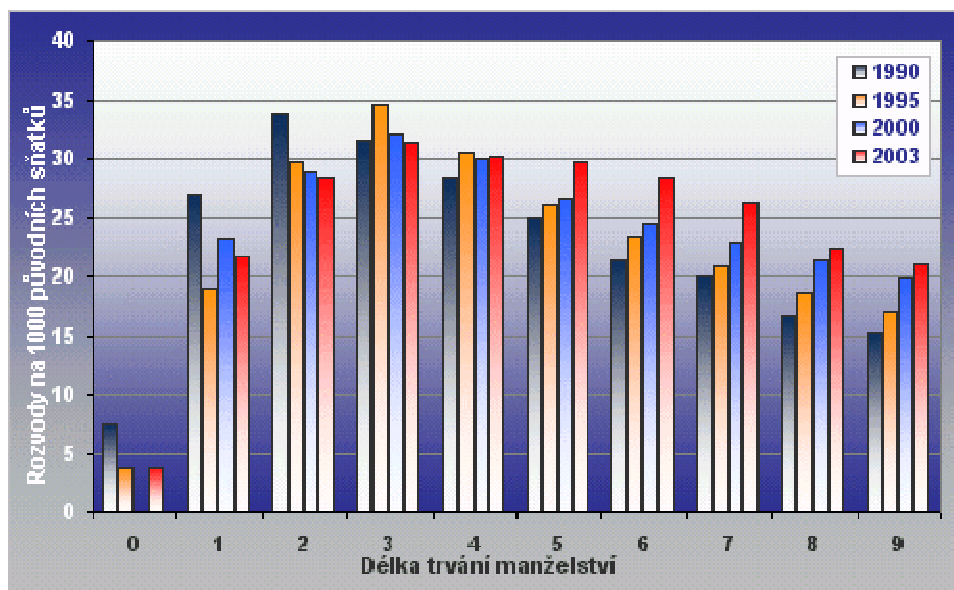
V následujících dvou grafech jsou znázorněny rozvody podle délky trvání manželství, které vycházejí z původně uzavřených sňatků. Graf ukazuje intenzitu rozvodovosti, kolik manželství z původně 1000 uzavřených sňatků se po určité době svého trvání rozvede (Šťastná, 2005).

Graf 3 - Intenzita rozvodovosti podle délky trvání manželství v ČR (Šťastná, 2005).

V průběhu devadesátých let výrazně ubyly rozvody manželství trvajících méně než tři roky a naopak se zvýšila intenzita rozvodovosti manželství trvajících déle než 10 let. Tento posun je patrný i z průměrné délky trvání rozvádějících se manželství, která se během 90. let zvýšila o 2 roky z původních 10 let v roce 1990 na více než 12 let v roce 2003.

Stále však platí, že nejvyšší intenzita rozvodovosti je ve 3. a 4. roce trvání manželství (Šťastná, 2005).

Graf 4 - Intenzita rozvodovosti podle délky trvání manželství v ČR (Šťastná, 2005).

V současné době polovina rozvádějících se párů uvádí jako příčinu rozvratu svého manželství rozdílnost povah, názorů a zájmů. Partneri stále méně uvádějí jako příčiny rozvratu manželství jisté extrémní jevy, jakými jsou například zlé nakládání nebo alkoholismus jednoho z manželů. V roce 1980 byl alkoholismus muže soudem klasifikován jako příčina rozvodu 16,4 % manželství, v roce 2003 to bylo už pouze 4,4 % rozvodů. Zlé nakládání anebo odsouzení pro trestný čin muže bylo v roce 1980 příčinou 6,7 % rozvodů, v roce 2003 už pouze 1,1 % rozvodů (Šťastná, 2005).

Tab. 2 - Rozvody podle příčiny rozvratu manželství (v %), ČR (Šťastná, 2005).

Příčina rozvodu	Na straně muže				Na straně ženy			
	90	95	00	03	90	95	00	03
Neuvážený sňatek	5,6	4,4	2,2	1,2	5,6	4,5	2,2	1,2
Alkoholismus	10,3	9,4	5,8	4,4	0,9	0,7	0,5	0,5
Něvěra	15,0	12,9	8,0	6,3	13,2	10,5	5,6	4,0
Nezájem o rodinu (včetně opuštění rodiny)	7,6	7,3	5,3	3,6	2,5	1,8	1,2	1,3
Zlé nakládání, odsouzení pro trestný čin	2,7	2,1	1,6	1,1	0,1	0,2	0,1	0,1
Rozdíl povah, názorů a zájmů	40,4	48,7	47,0	50,6	40,5	50,0	49,2	50,3
Zdravotní důvody	1,0	0,5	0,3	0,2	1,3	0,5	0,3	0,2
Sexuální neshody	2,7	1,7	0,6	0,4	2,7	1,7	0,6	0,4
Ostatní příčiny	7,9	9,3	32,3	34,6	9,4	12,6	26,6	29,3
Soud nezjistil zavinění	6,8	3,7	6,9	7,6	23,8	17,5	13,7	12,8

2 ROZVOD MANŽELSTVÍ

2.1 Manželství

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., upravuje základní instituty rodiny, kterými jsou manželství, vyživovací povinnost, vztahy mezi rodiči a dětmi. Zákon o rodině upravuje vznik a zánik manželství, rozvod manželství, osvojení a vyživovací povinnost rodičů i dětí.

Manželství je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí (Zákon o rodině č. 94/1963).

Francová, Záborská (2008) definují manželství jako právní a společenskou formu soužití muže a ženy, která provází lidstvo po celé jeho kulturní dějiny a má za cíl založit rodinu, vychovat děti a upravit majetkové vztahy.

Dle Špaňhelové (2010) je manželství vztahem získaným, početím dítěte se stává i vztahem vrozeným. Rozvod rodičů je tedy rozpadem partnerství, avšak rodičovství zrušit nelze, neboť rodičem je člověk až do své smrti. Problémem současnosti je tedy rozpor mezi postojem k partnerství a postojem k rodičovství.

2.2 Příčiny rozvratu manželství

Jak uvádí Sobotková (2007), oproti dřívějším dobám existují daleko vyšší očekávání partnerů, mění se hodnotová orientace i morální cítění ve společnosti. Mimomanželské vztahy se více tolerují, dostupnost antikoncepce dodává zdánlivý pocit kontroly situace a upadá vliv náboženských kodexů na rodinný život.

Bakalář, Novákovi a kol. (1996) vidí příčinu manželských problémů v celé řadě faktorů, z nichž dominují rozdílnost povah a názorů, neuvážený sňatek, nevěra, ale i alkoholismus a nezájem o rodinu.

Vztahy se rozpadají z vnějších i vnitřních příčin, přičemž vnější příčiny jsou těžko ovlivnitelné (Klimeš, 2005).

Význačným signálem rozpadu manželství je dle Vágnerové (2000) neschopnost věcné a otevřené komunikace.

Jandourek (2003) za pravděpodobné příčiny rozpadu manželství považuje příliš časný sňatek v důsledku nechtěného těhotenství nebo odsouvání či odmítání narození dítěte jedním z partnerů v době manželství. Mezi další příčiny může patřit vstup do manželství na „zkoušku“, majetkové rozdíly nebo i dlouhé předmanželské soužití.

Jak uvádí Možný (2006), příčiny rozvratu mohou spočívat také v chování manželů - nevěra, opuštění, násilné chování. Mohou mít i objektivní povahu v podobě choroby jednoho z manželů, neplodnosti, impotence anebo frigidity.

Francová, Záborská (2008) spatřují příčiny v porušování manželských povinností, které zákon o rodině č. 94/1963 Sb. definuje jako povinnost manželů žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí. V praxi bývají příčiny manželských rozvatů zdůvodňovány manželskou nevěrou, finančními neshodami, rozdílnými povahovými vlastnostmi, zájmy, odlišnými výchovnými metodami dětí až po vzájemné fyzické násilí.

Lengerová (1992) mezi hlavní příčiny rozvodovosti řadí:

a) nevěru

b) příčiny zjevné – lze rozpoznat bezpečně do měsíce po první schůzce, při první neshodě partnerů:

- závislost na alkoholu, drogách
- surovost, násilnictví, sadismus
- sexuální deviace
- zakomplexovanost, osobní nesnesitelnost, sadismus duševní
- duševní choroba

c) příčiny sekundární – projeví se až v manželství:

- vztahy k partnerovým rodičům
- pocit „nic jsem si v životě neužil“
- vztahy k partnerovým dětem z předchozího manželství
- profesní nespokojenost
- zájmy

Špaňhelová (2010) považuje za nejčastější příčiny rozpadu manželství spory a hádky, spory o výchovu, nevěru a tělesné týrání. Týráním rozumí nenáhodný, opakující se projev chování ze strany jednoho rodiče vůči druhému rodiči nebo i ze strany rodiče vůči dítěti. Psychické týrání je chování rodiče, které má závažný a velmi negativní vliv na citový vývoj a chování dítěte.

2.3 Předrozvodové období

V předrozvodovém období je ještě stále možnost dosáhnout toho, aby k podání návrhu na rozvod nedošlo. Vždy je nutné důkladně uvážit všechny okolnosti krizového období, neboť následky rozhodnutí významně ovlivní další život všech zúčastněných, zejména pak zainteresovaných dětí (Kratochvíl, 2000).

Jak uvádí Matoušek (1997), rozhodnutí k rozvodu není záležitostí okamžitou, většinou mu předchází různě dlouhá krize manželství.

První krize se v manželství vyskytuje přibližně po třech až čtyřech letech společného soužití. Je spojená se zásadní změnou životního stylu a omezením individuálních potřeb. V této době se vztah obou partnerů mění, proto záleží na jejich vůli i kompetencích, jak se s touto změnou vyrovnat (Vágnerová, 2000).

Druhá vývojová krize se objevuje okolo 20-25 let po sňatku, je méně hluboká, avšak může trvat i několik let. Její vznik je zapříčiněn nastupujícím stářím se zvýšenou citlivostí a obavami, objevují se somatické potíže, odchod dětí z domova. V této krizi je důležité, aby se manželé soustředili na společné zájmy a zážitky (Kimplová, 2008).

Jak tvrdí Novák, Průchová (2007), většinu rozvádějících přepadají pochybnosti již brzy po svatbě. Zhruba 10% klientů uvádí, že **fáze pochybností** nastala dokonce těsně před svatbou. Poradce se snaží odlišit obvyklou vývojovou krizi s dobrou prognózou od krize závažnější. Za krizi s dobrou prognózou považuje i nostalgickou depresivní reakci na stav, kdy skončilo hledání a nastává „opravdová“ dospělost. Období pochybností bývá často podceňováno.

Pokud situace není stabilizována, nastupuje **fáze ochladnutí vztahu**. Někteří partneři se mylně domnívají, že i proces přechodu jejich romantického zamilování do fáze vzájemné adaptace v soužití je jakési ochladnutí vztahu. Jde ale o přirozenou a zákonitou cestu od

nekritického obdivu ke kamarádské toleranci a respektu. Naproti tomu rozvodové odpoutávání je naplněno zápornými a také ambivalentními pocity.

Fáze předrozvodových fantazií je spojena s představami sociálně přijatelnými, které bývají snadno ventilovány i při povrchních rozhovorech a představami nepříjemnými, jež jsou potlačovány a sdělovány převážně v afektu.

Další vývojovou fází, která směřuje k rozvodu je „**odluka po česku**“. V tomto období se doporučuje fyzické odloučení, manželský pár se rozejde a bydlí každý zvlášť a zkouší tak samostatnou existenci bez partnera. Děti v tomto případě pobývají u jednoho nebo střídavě u obou rodičů a zvykají si tak na novou situaci (Novák, Průchová, 2007).

Ve **fázi rádocy usmíření** autoři Novák s Průchovou (2007) poukazují na skutečnost, že situace směřující k rozvodu jsou pro obě strany vnímány směsicí kladných, ale i výrazně záporných pocitů. Patrný je také tlak ze strany dětí, blízkých příbuzných a v neposlední řadě vlivy majetkové. Zmíněné okolnosti mohou přispět k novému pokusu o stabilizaci vztahu, a tak bývají některé problémy na určitou dobu odsunuty do pozadí. Nedojde-li však k zásadním změnám ve vztahu, situace se zlepší jen na určitou dobu a po čase dochází k recidivě. Podobné návraty nesměřují k původnímu stavu, ale spíše k situaci horší, než byla ta výchozí.

Dále pak opět probíhá **fáze rozvodové fantazie**, při níž aktér rozvodového chování věcněji přemýšlí o vývoji situace po rozvodu. Zvláště v této fázi může dojít k převratu u odpůrce rozvodu, ten na úsilí zachovat vztah rezignuje, a je to on, kdo přejímá iniciativu ukončení manželství.

V případě setrvání jednoho z páru na rozvodovém plánu nastává **fáze rozhodnutí k rozvodu**, ve které hned následuje rozhodování, jaký rozvod si manželé zvolí (Novák, Průchová, 2007).

Bakalář (1996) také vymezuje **fáze rozchodu, které partnerským rozchodům předchází**. Jedná se o období, kdy partneři zkoušejí, zda má vztah naději na záchranu. Tyto fáze mají dopad na komunikaci, mění se způsoby manipulace a další formy interakcí mezi partnery:

1. **Latentní fáze** – partner, na kterého problémy doléhají ve větší míře, se rozhoduje k rozchodu.

2. **Spouštěcí fáze** – navrhovatel oznamuje rozchod, rozhodnutí však ještě nejsou zralá a komunikace degeneruje.
3. **Fáze asymetrických rozhodnutí** – rozhodnutí navrhovatele skončit vztah dozrává (zavření první brány), odpůrce se pokouší manipulovat, avšak iniciátor se brání.
4. **Fantazijní fáze** – nastává fyzické odloučení, přičemž interakce přechází z reality do fantazie. Odpůrce ztrácí síly a vzdává se naděje, jeho motivace slábne a roste nechuť obnovit vztah.
5. **Paradoxní fáze** – odpůrce předbíhá navrhovatele v uzavírání vztahu, iniciátor je překvapen přitažlivými silami.
6. **Obnovení vztahu** – první brána se otevírá, rozchod je přeznačkován na partnerskou krizi.
7. **Ustrnutí v rozchodu** – jeden z partnerů není schopen definitivního rozhodnutí, navzájem se zraňují, přibližují a oddalují se v různě dlouhých intervalech.
8. **Konec vztahu** – zavírá se druhá brána a vztah končí, probíhá zde bilancování bývalého vztahu a připravuje se nový.

Podle Matějčka, Dytrycha (2002) samotnému rozpadu manželství předchází tři stádia, zařazují zde i samotný rozvod:

1. **Manželský, rodinný nesoulad** – vzniká z rozporů, ve kterých se prokazuje omezená schopnost partnerů najít adekvátní kompromisy, jak neshody řešit, v menší míře případů přechází v manželský rozvrat.
2. **Manželský, rodinný rozvrat** – postihuje základní funkce rodiny (emoční, ekonomické, výchovné), rodinný rozvrat může být akutní nebo dlouhodobý, v některých fázích může přejít v rozvod.
3. **Rozvod** – formálně právní ukončení manželského vztahu, na rozdíl od rozvratu manželství je deklarován podáním návrhu o rozvod, proběhne rozvodové řízení a do celého děje vstupuje úřední instituce (Matějček, Dytrych, 2002).

2.4 Období rozvodu

Rozvod je až na výjimky výsledkem dlouhého rozhodování. Vlastní rozvod začíná ve chvíli, kdy se jeden z manželů definitivně rozhodl a soudu je podána žádost o rozvod. Emoční rozvod dle Matouška (2005) většině lidí trvá jeden až tři roky, jeho dokončení se pozná podle toho, že zeslábnou, až zcela zmizí intenzivní výkyvy nálad, člověk se obejde bez prostředků, jimiž si během rozvodu pomáhal (léky, alkohol, přejídání) a vrátí se ke způsobu života a k zájmům, jaké měl dříve. Centrum psychického života se přesune z minulosti do přítomnosti rozvedeného, začne si postupně dělat plány do budoucna a pracuje na jejich realizaci.

Podle Kimplové (2008) rozvod probíhá v rámci pěti dílčích procesů. Jedná se o rozvod emocionální, právní, ekonomický, rodičovský a rozvod společenský. Proces končí dosažením nezávislosti na bývalém manželovi a na rozvedeném manželství.

Montoussé, Renouard (2005) tvrdí, že o rozvod žádají obvykle ženy, nejrizikovějšími faktory bývají brzký sňatek, narození dítěte ještě před svatbou a bezdětnost. Rozvodovost je nízká u osob samostatně výdělečně činných. Jedná se hlavně o zemědělce. Naopak častěji bývají rozváděny páry pracující v zaměstnaneckém poměru.

Rozvádějí se ovšem i mnohaletá manželství. Téměř pětina rozvodů jsou rozvody manželství starších dvaceti let. Průměrná doba rozváděného manželství je u nás dvanáct let (Možný, 2002).

Podle Matějčka, Dytrycha (2002) je období rozvodu naplněné stresem a frustrací důležitých lidských potřeb. Jeho důsledky mohou ovlivňovat účastníky rozvodu po celý další život. Rozpad rodiny v důsledku rozvodu manželství představuje jedno z nejobtížnějších období, a to nejen pro rodiče a děti, ale často pro celou širší rodinu. Rozvod má své sociální, etické, právní, emoční a především psychologické aspekty. Někteří autoři řadí rozvod mezi projevy tzv. sociální patologie.

Rozvod nezasahuje pouze do citové stránky života bývalých manželů a jejich dětí, ale jeho následky prolínají i do ostatních významných životních oblastí. Zasažena bývá zejména oblast životní úrovně, zaměstnání, často se mění vztahy k rodičům, příbuzným a známým, mohou se také měnit postoje k dětem. Rozvodem jsou ovlivňovány i postoje k uzavření dalšího manželství (Dytrych, 1986).

Soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití. Bere přitom v úvahu příčiny rozvratu manželství. Mají-li manželé nezletilé děti, nemůže být manželství rozvedeno, pokud by to bylo v rozporu se zájmem těchto dětí (Zákona o rodině 94/1963).

V publikaci Předrozvodové a rozvodové poradenství Novák s Průchovou (2007) vymezují pojem emoční rozvod. Představuje dosažení emoční distance od nefunkčního manželství s vědomím, že vztah již nikdy fungující nebude. Dále sem řadí citové i sexuální odpoutání od bývalého manžela či manželky a nutnost oddělení manželství od rodičovství.

2.4.1 Stadia rozvodu, vývojové stupně vyrovnávání se s rozvodem

Kratochvíl (2000) popisuje rozvod jako stresovou situaci, která ohrožuje rovnováhu jednoho nebo obou partnerů a působí i na děti. Rozvod se v právním smyslu skládá ze dvou základních stádií - **stadia rozhodování a restrukturace**. Stadium rozhodování končí rozhodnutím k rozvodu a stadium restrukturace se skládá z pěti dílčích procesů, jenž probíhají paralelně. Patří mezi ně rozvod emocionální, právní, ekonomický, rodičovský a společenský. Končí dosažením nezávislosti na bývalém manželovi a na rozvedeném manželství, důležité je i dosažení přiměřené spolupráce obou bývalých manželů ve vztahu k dětem.

Novák, Průchová (2007) popisují vyrovnávání se s rozvodem v následujících vývojových stupních:

1. **Protest** – odpůrce rozvodu protestuje proti rozvodu, většinou tak činí způsobem, který je kontraproduktivní.
2. **Zoufalství** – fáze smutku, sebeobviňování a zdůrazňování všeho špatného, mnohdy se objevují tendence najít viníka rozvratu manželství.
3. **Popření** – odpůrce rozvodu popírá, jak moc mu záleží na udržení manželství, postoj proti druhému může být nenávistný a citová závislost se postupně mění v averzi.
4. **Vyrovnání a zpracování** – jedná se o fázi velmi obtížnou, existují lidé, kteří se s rozvodem vyrovnávají, avšak právě příčiny nikdy nevstřebají tak, aby se z nich jednoznačně poučili. Odpůrce rozvodu by v této fázi již měl umět realisticky hodnotit vlastní perspektivy po rozvodu.

2.4.2 Typy rozvodových procesů

Český právní řád upravuje dva základní typy rozvodových procesů – rozvod dohodou (označovaný též jako rozvod nesporný, slušný) a rozvod sporný (klasický).

Rozvod nesporný

Předpokladem rozvodu nesporného je skutečnost, že se rozvádět chtějí oba manželé, kteří shodně před soudem a v rámci řízení dávají najevo, že se jim podařilo dohodnout se ve všech zásadních aspektech - výchova a výživa dětí po rozvodu, společné majetkové vztahy, práva a povinnosti společného bydlení, vyživovací povinnosti. Rozvod dohodou je možné vést pouze u manželství, která trvají minimálně jeden rok a za podmínky, že spolu manželé nežijí minimálně šest měsíců (Novák, Průchová, 2007).

Matoušek (2005) vymezuje pojem souhlasný rozvod, který předpokládá, že manželé u soudu předloží ověřené dohody o majetku a bydlení, o úpravě poměrů a výživném nezletilých dětí.

Rozvod sporný

V jeho průběhu se mnohdy neřeší otázky, které jsou s rozvodem bezprostředně spojeny (majetek, bydlení). V řízení před soudem je navíc prováděno dokazování, které je zaměřeno na prokázání existence kvalifikovaného rozvratu manželství, a soud je dále povinen zkoumat příčiny rozvratu. Jestliže se názory v příčinách rozvratu vztahu u manželů rozcházejí, přichází na řadu dokazování. V případě sporného rozvodu po právní moci rozsudku o rozvodu manželství nastává období, kdy se začíná řešit otázka společného bydlení a majetku. Čím problematičtější je dokazování před soudem, tím větší je určitost, že po rozvodu manželé nebudou schopni uzavřít jakoukoli dohodu mezi sebou. Sporný rozvod představuje proces, který je ve většině případech náročný, a to nejen časově, finančně, ale také po stránce emocionální (Novák, Průchová, 2007).

Matoušek (2005) jej označuje jako rozvod tradičního typu, řešící v několika stáních záležitosti týkající se výchovy dětí, styku rodiče s dětmi, výživného, majetku i bydlení.

2.4.3 Rozvodové řízení

Rozvodové řízení a zejména okolnosti, které mu předcházejí a provázejí ho, jsou většinou traumatizující a nepříjemné jak pro oba partnery, tak pro jejich děti. Řízení o roz-

vodu manželství je v zákoně o rodině 94/1963 Sb. upraveno v ustanoveních § 24 až 29, která se zabývají jak rozvodem a jeho důvody, tak řešením vztahů rodičů k dětem po rozvodu. Zákon definuje okolnosti, za kterých je manželství možno rozvést v ustanovení § 24 odst. 1 takto: „*Soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže manželství je tak trvale a hluboce rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití*“ (Francová, Záborská, 2008, s. 3).

Plaňava (2000) zahrnuje do rozvodové jednání inzerci rozvodového rozhodnutí, navázání kontaktu s advokátem a podání návrhu na rozvod k soudu.

Podle Dytrycha (1986) je rozvodový rozsudek radikálním krokem, jenž řeší manželský rozvrat po stránce formálně právní. Soud tak dává manželům pouze možnost, aby se navzájem ve svazku, který se stal pro jednoho či pro oba neúnosným, neničili.

2.5 Porozvodové období

Jak uvádí Matoušek (2005), období brzy po rozvodu je prožíváno velmi podobně jako vlastní rozvod. Oba partneři mívají obvykle po rozvodu kromě psychických potíží i obtíže ekonomické. Fáze doznívajícího rozvodu je dlouhá, jedná se o proces podobný oplakávání zemřelého partnera. Rozvádějící se člověk prochází několika stadii psychické reakce na rozvod. Od beznaděje, zoufalství, pocitů bezmoci, vzteku, výčitek, osobního selhání, přes pochybnosti o vlastní hodnotě, apatii, omezení společenských kontaktů až do stavu adaptace, kdy je rozvod akceptován jako nevyhnutelné řešení manželského rozvratu, a je případně možné navázat nový vztah.

V tomto období by podle Kratochvíla (2000) mělo dojít ke stabilizaci a samostatnosti v životě rozvedených. Zrušení manželství s sebou přináší nové situace, jenž je potřebné zvládnout. Patří k nim i přetrvávající emoce, případné neurotické nebo depresivní reakce. Ke specifickým problémům v tomto období patří pokračující společné bydlení manželů po rozvodu a nevyjasněná úprava styku dítěte s rodičem, většinou s otcem, jemuž nebylo dítě svěřeno do péče.

Psychosociální fáze po rozvodu

V první fázi rozpadajícího se manželství se dostávají změny nálad, může se objevit snížená pracovní výkonnost, neschopnost se soustředit, zdravotní potíže, úzkost, podráždě-

nost a poruchy spánku. Teyber (2007) uvádí, že nejobtížnější bývá první rok po rozchodu. Mnohým však trvá dva až tři roky, než zcela získají zpět svou sebeúctu a sebedůvěru. Počáteční fáze rozpadu manželství bývá zejména pro matku tím nejbolestivějším obdobím. Provázejí ho intenzivní konflikty, napětí a nespokojenost v manželství, jenž vrcholí ukončením vztahu na podnět jedné strany, zatímco druhá strana odchází. Na otce rozvod plně citově doléhá až později, kdy matka má už kus cesty k zotavení za sebou. Období první fáze rozpadu manželství bývá chaotické a může rodiče přimět ke špatným rozhodnutím nebo k chování, jehož později litují. Dochází ke zraňujícím interakcím mezi rodiči, které mohou přetrvávat a ovlivňovat kvalitu rodičovství i spolupráci při výchově dětí. Počáteční období může trvat několik měsíců, v některých případech však i rok či dva.

Druhá fáze bývá nazývána obdobím pokusů a omylů, neboť rodiče zkoušejí nový životní styl a snaží se uspořádat svůj nový život. U rodičů i dětí dochází k mnoha změnám, které obvykle trvají několik měsíců až rok či dva. Děti se v důsledku rozhodnutí rodičů často stěhují, musejí změnit školu, opustit kamarády a především se začnou pohybovat mezi dvěma domácnostmi s odlišnými pravidly. Děti se lépe adaptují v situaci, kdy změny nejsou příliš velké a nároky na adaptaci nepřekročí individuální míru únosnosti. Na přizpůsobení má také pozitivní vliv pravidelný a předvídatelný denní režim, důsledná výchova a nezbytný kontakt s oběma rodiči (Teyber, 2007).

Úkolem třetího období rozvodu rodičů je obnovit pocit stability. Tato fáze přichází u některých rodin dříve, u jiných později. Stabilizují se vztahy rodičů s novými partnery a také začíná fungovat pravidelný harmonogram návštěv. Proces vyrovnávání se s rozvodem a jeho změnami trvá dle Teybera (2007) dva až tři roky, efektivnější rodičovství podporující vztahové sítě s rodinou a přáteli pomáhá rodičům i dětem obtížné změny překonat.

2.6 Důsledky rozvodu

Jak uvádí Matoušek (1997), všichni účastníci rozvodu něco ztrácejí. Dospělí ztrácejí partnera, děti přicházejí o stálou přítomnost jednoho z rodičů, někteří účastníci rozvodu musejí v souvislosti s ním změnit bydliště. Pravidlem jsou ekonomické ztráty. Rozvedená žena je daleko více zatížena chodem rodiny, neboť je na něj sama. V neposlední řadě se může negativně měnit vztah dětí k oběma rodičům.

Důsledky rozvodu jsou dle Jandourka (2003) psychické, sociální a ekonomické. Zahrnují jak manžele, tak i děti, které jsou nastolenou situací postiženy nejvíce.

Psychické reakce jsou podle Vágnerové (2000) většinou ovlivněny emocionálně, nejčastěji se jedná o:

- pocity deziluze, zklamání
- pocity viny a selhání
- pocity hostility k partnerovi a jeho obviňování
- tendence reagovat obranným mechanismem (racionalizací, projekcí, popřením)

Čím déle manželství trvalo, tím více vazeb vzniklo a tím větší stres přináší jeho rozpad. Rozvodem manželství ztrácí člověk jednu roli, nemění se pouze vztah k bývalému partnerovi, ale i k vlastním dětem, příbuzným, společným přátelům, sousedům apod. (Vágnerová, 2000).

3 DĚTI A ROZVOD RODIČŮ

Pro děti znamená rozvod vždy zmatek a ztrátu, nerozhodují o něm a nemají žádnou kontrolu nad tím, co se s nimi děje během něj ani po něm (Colorosová, 2008).

Dle Teybera (2007) je nutné rozlišit prvotní krátkodobou reakci dítěte na rozpad manželství a dlouhodobou adaptaci, která se liší v závislosti na tom, jakým způsobem rodiče v průběhu rozpadu manželství reagují na chování dítěte. *„Nejdůležitějším faktorem, jenž ovlivňuje dlouhodobou adaptaci, je především množství konfliktů mezi rodiči, probíhajících za přítomnosti dítěte, a kvalita rodičovství a výchovné kompetence“* (Teyber, 2007, s. 12). Dalšími faktory ovlivňující reakci dítěte jsou sociální, ekonomické faktory a činitelé prostředí.

Matějček, Dytrych (2002) uvádí, že matky mají po seznámení s novým partnerem velký sklon přeceňovat kladné projevy svého dítěte ve vztahu k novému partnerovi a přehlíží negativní projevy. Naopak ve vztahu dítěte k bývalému manželovi hledají spíše to negativní.

Počátek rozpadu manželství vyvede z rovnováhy téměř všechny děti. Bývají vzteklé, podrážděné, objevují se u nich rozličné obavy, pocity viny i deprese. Po prvním roce tyto reakce zpravidla začínají ubývat. Krátkodobé reakce dětí jsou ovlivněny v závislosti na věku a pohlaví (Teyber, 2007).

Největší problém u dětí z rozvedených rodin spočívá v tom, že mohou mít později v dospělosti obtíže udržet si vlastní rodinu. Buď se hned při prvním střetu rozhodnou rozvést, anebo si naopak vytvoří zidealizovanou představu rodiny, o které odmalička snily. Tvrdě pak narážejí na každodenní realitu, snaží se udržet manželství za každou cenu, jen aby nedopadly jako jejich rodiče (Langerová, 1992).

3.1 Vliv rozvodu na děti v jednotlivých vývojových obdobích

Rozchod sám o sobě podle Rogge (2007) problémy nezpůsobuje. K nadměrnému zatížení dětské psychiky může vést spíše způsob a podoba rozchodu.

Prenatální období

Dle Nováka, Průchové (2007) může mít stres záporný vliv na dítě ještě předtím, než se narodí. Může hrozit předčasný porod, nízká porodní váha, problémy s jídlom, spánkem a různá vývojová opoždění.

Colorosová (2008) uvádí, že už dítě v děloze si je vědomo matčina trápení, zlosti, smutku a deprese, a může být rozrušené. Fyziologické reakce na stres a truchlení ovlivňují celé její tělo, tudíž i prostředí, ve kterém se nenarozené dítě vyvíjí.

Kojenecké období

Děti v kojeneckém období žijí přítomností, vnímají své okolí, panující náladu a její změny. Na nepřítomnost rodiče mohou reagovat vztekem, pláčem, neklidným nebo naopak ustavičným spánkem, a také změnou stravovacích návyků. Mohou trpět zažívacími problémy, upnout se na jednoho člověka (Colorosová, 2008).

Kojenci rozvod nechápu, avšak velmi citlivě reagují na emoční vyladění rodičů (Novák, Průchová, 2007).

Podle Špaňhelové (2010) už i novorozenec a kojeneček vnímají atmosféru, která v rodině panuje. Dítě rozumí a také vnímá, jak se cítí člověk, který se o něj v daný moment stará. Pokud rodič nebo jiný příbuzný dítě chovají a jsou neklidní, v mnoha případech se neklid projeví i na dítěti. Například větší plačtivostí, neklidem, častým buzením, silnějším připoutáním k prsu v rámci kojení.

Batolecí období

V tomto věku už dítě vnímá obsah slov, dovede pochopit jednoduché souvislosti a zákonitosti. Rodinu vnímá jako prostředí, jenž má být pro něj bezpečné a jisté. Hra dítěte může odrážet všechno to, co se děje v danou chvíli v rodině. Právě podle hry u něj můžeme sledovat, co zrovna prožívá a co nejvíce ovládá jeho myšlení. Batole se v tomto období může začít projevovat vztekem, může mít neklidný spánek, vyšší míru nočních děsů a mŕ (Špaňhelová, 2010).

Batolata mohou být dle Colorosové (2008) v čase rozvodu nervózní, když je nejbližší osoba opustí třeba jen na krátko. Častým jevem je, že se jejich emocionální vývoj a fyzické dovednosti zpozdí či navrátí do mladšího období. Děti již v této vývojové etapě dokáží pochopit, že jeden z rodičů bydlí doma a druhý má nový domov, nedokáží však pochopit, proč k této změně došlo. Potřebují proto pocit jistoty a předvídatelné prostředí.

Předškolní věk

Špaňhelová (2010) popisuje, že věk předškoláka je ovlivněn fantazií, představami a také tím, co řekne nebo udělá rodič. Na základě toho si dítě často samo dělá úsudky a vyvozuje závěry. Při těžkostech a obtížích daleko rychleji dospívají ty děti, které se dostávají do kontaktu s náročnými situacemi. V souvislosti s vývojem fantazie a chápání toho, co je konečnost věcí a lidí, mohou mít děti v tomto období také větší obavu o rodiče.

Předškolní děti mají v tomto období spoustu práce s hledáním vlastní identity, učním se novým motorickým a jazykovým dovednostem a také zkoumáním rolí a vztahů v rodině. Mají omezené vnímání prostoru, času a vzdálenosti, což má za následek potíže při chápání toho, kdy s nimi bude jeden či druhý rodič, kde kdo žije a jak se dostanou odsud tam. Silně prožívají ztrátu jednoho rodiče a trápí je, že spolu rodiče nežijí. Jak uvádí Colorosová (2008), předškoláci své obavy, nervozitu a smutek často skrývají za agresivní chování, šikanování a trucování.

Obecně platí, že matčina nového partnera lépe přijímají mladší než starší děti (Matějček, Dytrych, 2002).

Děti předškolního věku od 3-6 let reagují na rozvod rodičů hněvem a smutkem. Chlapci mívají sklon k větší hlučnosti, vzteklosti a podrážděnosti, v mateřské škole narušují skupinové aktivity. Obdobně reagují i dívky, avšak velmi často se snaží zastat dospělé role, mají starost o svůj vzhled a poslušnost, poučují a napomínají ostatní děti jako rodiče a učitelé. Chlapci i dívky v tomto věku trpívají smutkem, častěji pláčou a vyžadují též značnou pozornost druhých. V reakci na prvotní šok z rozpadu manželství u dětí dochází k regresi, vracejí se k chování, kterým si už prošly. Děti jsou v tomto období nejisté, objevují se noční můry, pomočování, masturbace, strach z odloučení od rodiče (Teyber, 2007).

Mladší školní věk

Jak uvádí Špaňhelová (2010), u dítěte v mladším školním věku se již projevuje vyšší rozumová zralost. Je schopné slyšet argumenty a důvody rodičů, a dovede v mnoha případech pochopit, proč k rozvodu došlo. Celou situaci vnímá, je s ní srozuměno a dovede tudíž zaujmout svůj názor.

Pro šesti až osmileté děti je dle Teybera (2007) rozvod mimořádně obtížný, přičemž v tomto věku jím mohou chlapci trpět více než dívky. Hlavní reakcí těchto dětí je smutek a plačtivost. Touží po rodiči, který odešel, zvláště chlapci často velmi silně postrádají otce. Děti v tomto věku mají sklon věřit tomu, že je odcházející rodič odmítl, následkem tohoto pocitu odmítnutí je snižená sebeúcta, deprese i možné zhoršení školního prospěchu. Děti se kvůli rodičům trápí, mají potíže s pozorností, snaží se rozvodu zabránit a obnovit rodinu. Colorosová (2008) naproti tomu uvádí, že se děti v tomto věku na oba rodiče zlobí a svůj vztek si vybíjejí na tom z rodičů, který je v danou chvíli s nimi. Také začínají chápat důsledky rozvodu. I když tomu nechtějí věřit, uvědomují si, že se už rodiče nemilují a že se k sobě nevrátí.

Starší školní věk

Dle Matějčka, Dytrycha (2002) je nejvíce těžkostí s přijímáním nových partnerů rodičů u chlapců ve středním školním věku, asi od 9-13 let. A to zejména tehdy, když chlapec žil v tomto období s matkou sám, a v novém partnerovi tak spatřuje nevídanou konkurenci.

U devíti až dvanáctiletých bývá hlavní reakcí hněv a vztek. Kvůli rozvodu bývají velice rozzlobené na oba rodiče. Odmítají především toho, kdo dal podnět k rozchodu. Nejsou ochotni trávit čas s otcem, který od nich odešel. Typický pro tento věk je zejména pocit bezmoci. Chybí původní celistvá rodina, převládá touha po rodiči, který je pryč. Deprimuje je skutečnost, že nedokážou ovlivnit velké změny, jenž se odehrávají v jejich životě. Vztek a vina se aktivně podílejí na zhoršování školního prospěchu, také konflikty s kamarády a vrstevníky patří k dalším reakcím tohoto období. Děti si mohou stěžovat na bolesti hlavy a břicha (Teyber, 2007).

Také Colorosová (2008) ve své publikaci poukazuje na hněv, zklamání a bolest, které děti směřují převážně na toho rodiče, který je podle nich zodpovědný za zničení rodiny. Jsou schopné rozvod pochopit, avšak jen zřídka se s ním úplně smíří. Snaží se chybějí-

cího rodiče nahradit a starat se o toho, s kým žijí. Pomáhají mu vyrovnat se se zármutkem a své trápení přitom odloží.

Dospívání

V pubertálním věku dítě prožívá určitou disharmonii, zvláště tu, která se týká názorů. Někdy je zadobře s jedním z rodičů, jindy proti němu zbrojí. Děti bývají kritičtí nejen k rodičům, ale často ke všemu a ke všem. Pokud se však mezi jeho rodiči začíná něco dít, může začít kritizovat bez toho, aniž by chtělo vědět důvod (Špaňhelová, 2010).

Dospívající děti zpracovávají rozchod rodičů velmi odlišně. Záleží na věku dítěte, jeho temperamentu, na vývojovém stadiu, kterým právě prochází, a zejména na tom, jak se k sobě v procesu rozvodu rodiče chovají (Rogge, 2007).

Podle Colorosové (2008) to navenek u dospívajících vypadá, že se jich rozvod příliš netýká. Často také popírají, že mají s rozvodem rodičů něco společného. Své myšlenky a pocity sdílí zejména se svými blízkými kamarády, zatímco před dospělými se uzavírají.

Teyber (2007) uvádí, že s rozvodem rodičů se setká jen malý počet dospívajících, jelikož k většině rozvodů dochází v období předškolního věku. Ovšem pokud k němu dojde, reakce dospívajících se velmi liší. Někteří adolescenti se s rozpadem rodiny vyrovnávají lépe než mladší děti, mnoho dospívajících však zpočátku pociťuje rozvod jako zradu. Kolem 30% dospívajících se s hněvem snaží vymanit z rodiny, doma tráví co možná nejméně času, aktivně se vyhýbají domácím činnostem a komunikaci s členy rodiny. Dospívající mohou také upadnout do deprese, stranit se vrstevníků a přestat fungovat v rámci rodiny nebo ztratit plány a ambice do budoucna. Někteří adolescenti vykazují v reakci na rozpad manželství pozitivní urychlení vývoje, v průběhu rodinné krize svým rodičům i mladším sourozencům pomáhají.

3.2 Rozdíly v prožívání rozvodu dětmi v závislosti na pohlaví

Problémy způsobené manželskými konflikty, rozvodem a životem v péči matky bez účasti otce, mohou mít dle Teybera (2007) u chlapců podstatně závažnější dopad než u dívek. Chlapci žijící s matkou samoživitelkou mívají více problémů s adaptací než dívky

ve stejném typu rodiny a děti v úplných rodinách. Mají větší problémy s chováním ve škole i doma, se spolužáky vycházejí obtížněji a mají i horší výsledky. Naproti tomu dívky bývají už dva roky po rozvodu v rodině vedené matkou stejně dobře adaptované jako dívky v úplné rodině.

Zhoršení školního prospěchu u chlapců je totiž podmíněno jejich nekonformním, často také agresivním chováním, což je přirozený výsledek dlouhodobé frustrace. U dívek probíhá proces zhoršení školního výkonu jinak a je méně nápadný. Dívky jsou více uzavřeny do sebe, jejich chování není tolik nekonformní, avšak pocity úzkosti a s ní související poruchy koncentrace se také projevují (Matějček, Dytrych, 2002).

Problematické chování chlapců v rodinách bez výraznějšího vlivu otce se na rozdíl od úplných rodin více prohlubuje. Chlapec po odchodu otce ztrácí osobu, se kterou se zotožňuje. Po rozvodu bývá více neshod a problémů pozorováno mezi syny a mezi synem a dcerou, než mezi sestrami. U dospívajících dívek dochází k rostoucímu výskytu konfliktů s matkou, důvodem jsou převážně problémy s milostnými vztahy. Mají tak například sklon k brzkému navazování sexuálních kontaktů, tendenci k časnějšímu uzavírání sňatků, který ovšem vede v mnoha případech k rozvodu. S přechodem rodiny z období po rozvodu k úplné rodině s nevlastním rodičem se rozdíl dle pohlaví ještě více komplikují. Chlapci se po příchodu nového zodpovědného otce zpravidla pozitivně přizpůsobí, dívky naopak s touto změnou často zápolí (Teyber, 2007).

3.3 Prožívání rozvodu rodičů dětmi z pohledu počtu sourozenců

Špaňhelová (2010) uvádí, že ve většině případů lépe rozvod rodičů snášejí sourozenci než jedináčci. Ti mohou být zklamáni a zraněni, prožívají větší osamělost či opuštěnost. Mnohdy si neví rady se svými pocity, nevyznají se v nich, touží po někom, s kým by si mohli popovídat a světit se. Ze strany rodičů potřebují děti vysvětlení, rozhovor i čas.

Pokud byl vztah sourozenců ještě před rozchodem rodičů harmonický, po této zkušenosti se k sobě mohou ještě více semknout. Spolupracují jeden s druhým, čemu nerozumí vysvětlí si navzájem (Špaňhelová, 2010).

3.4 Následky rozvodu u dětí

Dle Matouška (1997) bývají psychické reakce dětí na rozvod často skryté, mají pocity zavržení, trpí depresemi, upadají do zmatku, vytvářejí si fantazijní představy vysvětlující rozpad manželství rodičů. Může se stát, že se nekriticky staví po bok jednomu z rodičů a k druhému zaujímají nepřátelský postoj.

Teyber (2007) ve své publikaci uvádí dlouhodobé dopady rozvodu na děti. Zhruba 25% jsou úspěšní, kolem 50% mají střídavé úspěchy a neúspěchy a asi 25% prochází závažnými a přetrvávajícími problémy. Mezi nejčastější příčiny dlouhodobých reakcí na rozvod můžeme zařadit zlobu a odmítání rodiče, který odešel, smutek z odloučení rodiče. Jiní se mohou držet nerealistických a zidealizovaných vzpomínek na úplnou rodinu. Další vyžadují velkou pozornost, mají pocit, že byli připraveni o dětství, anebo se naopak cítí silnější a odolnější.

Jaký dopad na rozvod budou děti mít, závisí podle Colorosové (2008) na vyspělosti, zdravém rozumu a dobré vůli rodičů, stejně tak i na věku, emocionální a psychické vyspělosti a pohlaví dětí.

Velmi častým jevem je zhoršení školního prospěchu u dětí z rozvedených rodin, což je dáno důsledkem jejich trvalého stresu, napětí a úzkostí. Dítě rozvedených rodičů může být frustrováno a stresováno také situací, jež se odehrává uvnitř širší rodiny. V našich podmínkách hrají více než v jiných evropských státech či USA důležitou roli vztahy právě uvnitř širší rodiny. Patří sem babičky, dědečkové, ale také strýcové, tety a jiní členové rodiny. Rozvodem rodičů se totiž velmi často tyto rodinné vztahy přerušují a dítě tak ztrácí zázemí, kde nalézalo pocit jistoty a bezpečí. Často je stresováno také příchodem nového partnera matky či partnerky otce. Často může být nuceno důvěrněji se s nimi seznamovat, což vede k chaotickému chápání světa, lidských vztahů a hodnot. Všechny tyto stresové situace mohou u dětí vést nejen k poruchám vývoje osobnosti, ke vzniku psychopatologických jevů, ale také, obzvláště u chlapců, k antisociálnímu chování (Matějček, Dytrych, 2002).

4 NEVLASTNÍ RODIČE A SOUROZENCI

Oproti předchozím generacím jsou nevlastní rodiny stále obvyklejší formou rodinného uspořádání. Vztahy v těchto rodinách jsou ovlivněné předchozí individuální a rodinnou zkušeností a také aktuálními vývojovými úkoly jednotlivých členů rodiny. Proto situace vytvoření nevlastní rodiny s malými dětmi je jiná než vytvoření nevlastní rodiny s adolescenty, kteří mají odlišné vývojové potřeby. Ačkoli její založení představuje zvýšení stresu a nároků na přizpůsobivost, je také příležitostí k osobnímu růstu a k vytváření harmonických, uspokojivých rodinných vztahů (Sobotková, 2007).

Matějček (1992) nevlastní rodinu označuje jako doplněnou rodinu, tedy rodinné společenství, ve kterém je jeden z manželského páru vlastním biologickým rodičem dítěte a druhý je nevlastní. S novým příchozím do rodiny se zpravidla dítěti mění i širší sociální záze-
mí.

Jak uvádí Berger, Gravillon (2001), role nevlastního rodiče je v naší společnosti nevděčná a do té míry komplexní, že někteří sociologové pravidelně přicházejí s myšlenkou na vznik zákona ve prospěch nevlastních rodičů. Jednalo by se o určitý druh statutu nevlastního rodiče, přiznat jim právo dělat pro své nevlastní děti některé běžné věci každodenního života. To by mohlo vést k oficiálnímu způsobu, jak uznat jejich roli, aniž by se zaměřovala s výhodami rodičů. Nevlastní rodiče se mohou pokusit o samostatnou roli tzv. „laskavého dospělého“, v rovině sdílených radostí lze navázat velmi bohatý vztah. Avšak neúspěch nemusí být nutně zapříčiněn dítětem. Také na straně nevlastního rodiče se může objevit agresivita, a to potlačená i nepotlačená.

4.1 Typy nevlastního rodiče

Teyber (2007) ve své publikaci *Děti a rozvod* vymezuje následující typy nevlastního rodiče:

Primární rodič

Rodiče s malými dětmi, kteří vstoupí do nového manželství, si mohou vytvořit rodinu, jež se může v mnoha ohledech podobat tradiční nukleární rodině. Nevlastní rodič se tak může stát primárním pečovatelem. Malé děti si totiž dokáží s vnímavým a přístupným nevlastním rodičem vytvořit blízký vztah. Teyber (2007) uvádí, že u dětí do 7 až 8 let může

nevlastní rodič převzít tradiční rodičovskou roli. Primární nevlastní rodičovství bývá častější tehdy, pokud se biologický rodič aktivně do výchovy neangažuje.

Nevlastní rodič

Nejběžnějším typem nevlastního rodičovství, zároveň však nejobtížnějším, je být druhým rodičem. Tento typ rodiče je častý tehdy, když má dítě se svým biologickým rodičem dobrý vztah a je-li mu okolo 9-15 let. Děti mají v tomto věku sklon nevlastního rodiče odmítat, stavět se proti němu, a to zejména během prvních dvou let po vzniku nového manželství. Většinou děti „toho druhého“ vůbec nepřijmou, zvláště dívky mají problémy s autoritou nevlastního rodiče. Nevlastní rodič by měl do rodičovské role vstupovat postupně, měl by mít na paměti, že některé děti budou po určité době schopné přijmout jeho autoritu a jiné nikoli (Teyber, 2007).

Nevlastní matka

Stát se nevlastní matkou je pro ženu velmi náročné. Většinou mívají nerealistické očekávání, snaží se za každou cenu vytvořit šťastnou rodinu, usilovně pracují a obětují se, aby uspokojily potřeby všech členů rodiny. Tradičním úkolem ženy je, aby s naprostou samozřejmostí měla ráda děti svého manžela, a to i kdyby ji nevlastní děti odmítaly. Očekává se od ní také, že se bude o manželovy děti starat a poskytovat jim každodenní péči. Většina dětí však první pokusy o péči a výchovné zásahy nevlastní matky odmítá. To zpravidla vede k pocitu ublížení a vzteku. Brzy po sňatku se mnohé nevlastní matky začnou cítit bezmocné a opuštěné manželem, avšak měly by mít na paměti, že vztah s nevlastními dětmi se musí přirozeně vyvinout v průběhu času a chce to hodně trpělivosti (Teyber, 2007).

Sobotková (2007) popisuje, že identitu nevlastních matek nejvíce ohrožuje nejistota ohledně nových získaných rolí a působení stereotypních mýtů.

Nevlastní otec

Oproti tomu role nevlastního otce bývá snazší, neboť muž není vystaven tak silnému společenskému tlaku. Vstupuje do rodiny, kde jsou již daná pravidla a očekává se od

nej, že bude dbát na disciplínu a kázeň. Dle Teybera (2007) by nevlastní rodič neměl v prvních dvou letech usilovat o převzetí role vychovatele, ve většině případech, kdykoli se o to příliš horlivě snaží, mezi ním a dětmi vznikne boj o moc. Nevlastnímu otci malých dětí trvá až dva roky, než se zcela začlení do rodiny a dosáhne stejného postavení jako manželka. Většina synů ho pak přijímá a dokonce vítá rodičovskou úlohu nevlastního otce, u mnohých dcer však toto tvrzení neplatí.

Starší kamarád

Třetím typem nevlastního rodičovství je starší kamarád. Rodič, který je kamarádem, může život dítěte významně ovlivňovat, avšak nečiní tak prostřednictvím rodičovské úlohy, nýbrž díky osobnímu vztahu, který si s dítětem v průběhu času vybuduje. Předpubertální děti a dospívající upřednostňují u nevlastního rodiče právě roli kamaráda. Tyto rodiny bývají harmonické, neboť pouto dítěte k vlastnímu rodiči není ohroženo, boj o moc a autoritu s nevlastním rodičem nenastává (Teyber, 2007).

Nevlastní sourozenci

Má-li nebo dostane-li dítě nevlastního sourozence, jde především o to, jak jej bude přijímat. Je-li nebo stane-li se nevlastním sourozencem, jde o to, jak budou oni přijímat jeho. Když má matka po rozvodu s novým partnerem další dítě, její starší děti z prvního manželství tak dostanou mladšího nevlastního sourozence. Pozitivním je, že se jedná o dítě jejich matky, k níž mají kladný citový vztah, který přirozeně přenášejí i na její dítě. Na straně druhé se však dost často zapomíná na jiné okolnosti, které mohou přijetí nevlastního sourozence staršími vlastními dětmi ztěžovat. Jedná se zejména o vztah, který si děti vytvoří k novému partnerovi. Nepřijmou-li ho, může to neblaze poznamenat i jejich vztah k malému sourozenci. Záleží také na vztahu, jaký má rozvedená matka se svým bývalým manželem a jaký vztah mají její starší děti se svým vlastním otcem. Další variantou je, když otec má děti ve své péči, znovu se ožení a jeho nová manželka s ním má další dítě. Děti mají tedy nevlastního mladšího sourozence po matce. Jiným modelem je, když vlastní matka dětí zemře a ovdovělý otec se znovu ožení a má s novou ženou další děti (Matějček, Dytrych, 2002).

Podle Gjuričové, Kubíčka (2009) je situace dítěte, kterému se narodil sourozenec v novém partnerství jednoho z rodičů, ve většině případech náročná. Narození nevlastního sourozence je dítětem vnímáno s velkou obavou i napětím.

4.2 Péče a výchova dětí po rozvodu

Dojde-li k rozvodu rodičů, pak by měl ve výchově a péči o děti pokračovat ten, jehož soubor pozitivních vlastností je úplnější, výraznější a jde o pohotově se projevující zralou osobnost (Bakalář, Novákovi a kol., 1996).

Citový vztah dítěte k rodiči je podle Bakaláře (2006) důležitým předpokladem kvality rodičovské angažovanosti vůči dítěti. Vztah dítěte k rodiči je pozorně posuzován a považován za jeden z hlavních pilířů konečného soudního rozhodnutí, komu bude dítě po rozvodu rodičů svěřeno do péče. Realizace styku dítěte s druhým rodičem je pro jeho vývoj a celkovou životní situaci velmi důležitá.

Novák s Průchovou (2007) uvádějí tři typy možností, jak může soud rozhodnout o výchově dětí v souvislosti s rozvodem manželství. Jedná se o svěřeni dítěte do výchovy jednoho z rodičů, svěřeni dítěte do střídavé péče a svěřeni dítěte do společné výchovy.

4.2.1 Výchova u jednoho z rodičů

Dle Sobotkové (2007), představují rodiny s jedním rodičem stále častější rodinný typ, i tyto rodiny mohou dosáhnout kvalitního přizpůsobení a životní spokojenosti. Úspěšnou adaptaci na situaci neúplné rodiny s jedním rodičem ovlivňují tři dimenze:

1. **Vnitřní zdroje rodiny** - zahrnují schopnost reorganizace a udržení si vnitřní integrity i přes velké změny, které se ve struktuře a fungování rodiny dějí.
2. **Environmentální stres** – jak rodina vnímá stres přicházející z vnějšího prostředí a jaké efektivní mechanismy zvládnání používá.
3. **Zdroje v širší sociální síti** – míra a kvalita vnějších zdrojů podpory, které je rodina schopná aktivovat.

Nejčastějším případem výchovy dítěte je svěřeni jej jednomu z rodičů, a to na základě dohody obou rodičů nebo rozhodnutí příslušného soudu při neshodě. Takové rozhodnutí však zásadně neznamená omezení rodičovských práv a povinností rodiče druhého. Rodič

má i nadále veškerá práva vztahující se k dítěti, podílí se na jeho výchově, zůstává zákonným zástupcem a má právo rozhodovat spolu s druhým rodičem o zásadních věcech při výkonu rodičovské zodpovědnosti. Styk dítěte s druhým rodičem je primárně ponechán na dohodě rodičů a nevyžaduje tudíž schválení soudu. Pokud je pravidelný styk rodiče s dítětem narušen nebo rodič, který má dítě svěřeno do péče, bezdůvodně druhému rodiči brání ve styku s dítětem, soud stanoví rozhodnutí o úpravě styku. Pokud je styk dítěte s druhým rodičem upraven soudním rozhodnutím, je možné se účinně domoci výkonu upraveného styku. Pokud je taková úprava pouze v rovině ústní nebo písemné dohody, mezi rodiči není možné se domáhat plnění této dohody u soudu (Novák, Průchová, 2007).

Pokud nepřetrvávají nepříznivé okolnosti bývalých manželů po rozvodu, většina dětí se adapтуje na přítomnost pouze jednoho rodiče během dvou až tří let (Sobotková, 2007).

4.2.2 Střídavá péče

„Jsou-li oba rodiče způsobilí děti vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby“ (Francová, Závodská, 2008, s. 15).

Jak uvádí Špaňhelová (2010), střídavá péče v ČR není příliš rozšířená. Rodiče se rovnoměrně střídají dle času ve výchově o dítě. Dítě dochází k jednomu i druhému rodiči, střídá tedy rodiče i prostředí. Pravidelné střídání by se mělo dít od 3 roku života dítěte. V případě, že se střídavá péče nedaří, navrhuje sociální pracovníce pro rodiče tzv. rozšířený styk. Znamená to, že dítě získá matka, otec má dítě nebo děti na prodloužený víkend a bere si je i v týdnu.

Při střídavé výchově je dítě v přesně vymezené době svěřeno do péče jednoho z rodičů a v jiné časově srovnatelné době je pak svěřeno do péče rodiče druhého. Realizace střídavé péče závisí na blízkosti bydliště obou rodičů, protože je nezbytné, aby dítě navštěvovalo tu samou školu a mělo možnost docházet bez přerušování i do volnočasových aktivit (Novák, Průchová, 2007).

Podle Berger, Gravillon (2011) není střídavá péče vhodná pro děti mladší šesti let. Některým dětem však toto uspořádání péče vyhovuje, necítí se rozpolceně, že si musí vybírat mezi jedním nebo druhým rodičem. K úspěšné realizaci střídavé péče musí být dodrže-

ny určité podmínky, a to zejména blízkost bydliště, aby dítě mohlo chodit do stejné školy. Z obecného hlediska je třeba, aby byli rodiče spolu schopni udržovat normální a věcný vztah, aby mohli mluvit o dítěti, o jeho výchově a škole. Kontakty a setkání s druhým rodičem jsou mnohem častější než při tradičním uspořádání péče po rozvodu. Proto pokud se dítě úplně nevyrovnalo se ztrátou předchozího vztahu s oběma rodiči, rány se mohou opět otevřít. Finanční aspekt střídané péče je většinou takový, že se při tomto vyrovnaném způsobu výchovy neplatí alimenty, neboť otec se o dítě stará polovinu času. Pokud se střídaná péče podaří, může být opravdovým bohatstvím nejen pro děti, ale také pro rodiče, kteří tak získají čas sami pro sebe a mohou mít svobodnější osobní život.

Novák s Průchovou (2007) za nevýhody střídané péče považují nejednotnost výchovného působení, plnění povinností nejde potřebným stereotypním tempem. Naproti tomu zejména u dvoukariérových manželství umožňuje střídaná péče optimálně si rozložit čas. Neprokázano se, že by střídaná výchova měla na děti horší vliv než srovnatelné svěření do výhradní péče jednoho z rodičů. Střídaná výchova omezuje pocity ztráty a tím zvyšuje i sebeúctu dítěte. Důležitým aspektem je, že při střídané výchově jsou zachovány jak prvky mužského, tak i ženského přístupu, možnost dítěte ztotožnit se a komunikovat s mužským i s ženským rodičovským vzorem.

Mezi mínusy střídané péče řadí Špaňhelová (2010) malou flexibilitu dítěte nebo také větší únavu při přejíždění. Výhodou je, že dítě žije u obou rodičů, vnímá, jaké mají vlastnosti, dovednosti a záliby. Poznává přístup každého rodiče k životním situacím, vnímá, jak se staví k řešení problému.

4.2.3 Společná péče

Rozhodnutí o svěření do společné výchovy není příliš obvyklé. Tento model je možný v případě, že by rodiče i po rozvodu zůstali žít společně v jedné domácnosti. I když v některých případech žijí rozvedení manželé v jednom bytě, soud rozhoduje o jiné než společné výchově dětí především proto, že rodiče většinou hospodaří odděleně. Společná výchova odpovídá podmínkám společného soužití rodičů i po rozvodu. Důležitým předpokladem je tedy společné bydlení rodičů v jednom bytě a jejich společná péče o výchovu a materiální zabezpečení potomka (Novák, Průchová, 2007).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM

Nejvýznamnější motivací mého výzkumu je zájem o tuto problematiku. Jelikož sama pocházím z úplné rodiny, chtěla jsem zjistit, jaké jsou příčiny rozpadu manželství v současné společnosti a jaký dopad má tato skutečnost na děti. Výzkumné šetření probíhalo formou polostrukturovaných rozhovorů s rozvedenými manželi současné i předchozí generace a s dětmi pocházejících z rozvedených rodin.

5.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem diplomové práce je zmapovat problematiku rozvodovosti, zjistit specifické příčiny a prožívání rozpadu manželství jak z pohledu rozvedených manželů současné a předchozí generace, tak z pohledu dětí, jejichž rodiče se rozvedli, zároveň zmapovat vliv rozpadu manželství na tyto děti.

Díličí výzkumné otázky:

1. Jaká jsou specifika ve vnímání příčin rozpadu manželství u generace současné a předchozí?
2. Jaké jsou rozdíly v příčinách a prožívání rozpadu manželství u rodin dnešní generace a generace předchozí?
3. Jaký vliv má rozvod na děti v oblasti emocionální a sociální?
4. Jaký je rozdíl ve vnímání, prožívání rozvodu u dětí a rozvedených manželů?

5.2 Metody výzkumu

Na základě stanoveného výzkumného cíle jsem zvolila kvalitativní výzkum. Tento druh výzkumu se mi zdá vhodný, neboť budu zkoumat určitou specifickou skupinu lidí (rozvedené manžele a děti pocházející z rozvedených rodin) a mohu se pokusit o hlubší proniknutí do dnes velmi aktuální a citlivé problematiky rozvodovosti.

Pro svůj výzkum jsem zvolila metodu polostrukturovaného rozhovoru. Tuto metodu jsem si k získávání dat vybrala z toho důvodu, abych prostřednictvím otevřených otázek pochopila jednotlivé respondenty a získala co největší množství podrobných dat. Rozhovo-

ry jsem vytvořila dva, jeden pro rozvedené osoby a druhý pro děti pocházející z rozvedené rodiny. Viz. Příloha I a II.

5.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek tvoří čtyři rozvedené osoby, tři děti, jejichž rodiče se rozvedli v období maximálně pět let zpátky, a čtyři rozvedení manželé generace předchozí. Jednalo se o záměrný a dostupný výběr. Ve výzkumu jsem uvedla fiktivní jména.

První výzkumný vzorek tvořili čtyři respondenti, dvě ženy a dva muži. Více informací o nich uvádím v následující tabulce:

Tab. 2 - Přehled jednotlivých respondentů - současná generace.

Respondent	Věk	Vzdělání	Povolání	Počet dětí	Trvání manželství
p. Pavla	44 let	Vysokoškolské	Sociální pracovnice	2	22 let
p. Pavel	48 let	Středoškolské	OSVČ	1	14 let
p. Ludmila	51 let	Vysokoškolské	Učitelka ZŠ	1	20 let
p. Tomáš	35 let	Středoškolské	Řidič z povolání	3	8 let

Druhý výzkumný vzorek tvořili čtyři respondenti, tři ženy a jeden muž. Pro větší přehlednost jsem informace o respondentech zaznamenala do tabulky:

Tab. 3 - Přehled jednotlivých respondentů - předchozí generace.

Respondent	Věk	Vzdělání	Počet dětí	Povolání
p. Marta	81 let	Základní	4	Dělnice
p. Bohumila	85 let	Středoškolské	1	Učitelka ZŠ
p. Vladimír	82 let	Středoškolské	3	Mistr, technik
p. Vlasta	88 let	Středoškolské	2	Učitelka ZŠ

Třetí výzkumný vzorek tvořily tři dívky. Více informací uvádím v následující tabulce:

Tab. 4 - Přehled jednotlivých respondentů – děti z rozvedených rodin.

Respondenti	Věk	Vzdělání	Sourozenci
Tereza	18 let	Gymnázium	1 sestra
Monika	14 let	Gymnázium	1 sestra
Lucie	22 let	VŠ – 2. ročník	1 bratr

5.4 Organizace a průběh výzkumu

Nejdříve jsem ve svém blízkém okolí oslovila známé, kteří jsou rozvedení v časovém ohraničení pěti let, a děti či mladé dospělé, jejichž rodiče se rozvedli. Další kontakty na rozvedené osoby jsem získala díky své rodině, známým a kamarádům. Po získání telefonních čísel jsem zavolala rozvedeným manželům, seznámila je se svými úmysly a domluvila se na místě a času setkání. Ve třech případech bylo místo setkání s rozvedenými jedinci v místě jejich bydliště, v jednom případě jsem se setkala s rozvedenou ženou v kavárně. U dětí pocházejících z rozvedených rodin ve dvou případech došlo k setkání u nich doma, s jednou dívkou jsem se setkala v kavárně.

Na nápad udělat rozhovor se skupinou rozvedených osob předchozí generace mě přivedla jedna z respondentek, která pracuje jako sociální pracovnice v domově pro seniory. Dozvěděla jsem se, že 20% klientů domova je rozvedených, a proto mě tato skutečnost dovedla k tomu, že jsem výzkum pro srovnání zaměřila i na předchozí generaci rozvedených manželů. Navštívila jsem tedy Centrum pro seniory v Holešově a se svolením požádala sociální pracovnice, aby mi vyhledaly rozvedené klienty a následně pak vytipovaly ty z nich, kteří by byli schopni a ochotni poskytnout mi rozhovor. Pak už jsem je individuálně navštívila a domluvila s nimi den rozhovoru.

Téměř všechny domluvené schůzky probíhaly v přijatelné atmosféře. Uvědomovala jsem si, že se jedná o velmi citlivé téma, a proto jsem se snažila o empatické chování a vnímání.

Po vzájemném představení jsem každého seznámila s průběhem rozhovoru. Upozornila jsem předem, že si rozhovory budu nahrávat na diktafon, a že získané informace budou anonymní a budou použity pouze pro studijní účely. Rozhovory jsem uskutečnila s každým respondentem zvláště v období od února do března 2012.

5.5 Výsledky výzkumu

Všechny informace byly získány od celkem osmi rozvedených osob a třech dětí pocházejících z rozvedených rodin. Po transkripci všech rozhovorů jsem použila otevřené kódování. Jakmile jsem všechny rozhovory označila kódy, přistoupila jsem ke kategorizování. Každý rozhovor jsem si přečetla několikrát, abych zjistila, jaké podobné jevy a souvislosti se u každého z dotazovaných vyskytují, a mohla tak jednotlivým kódům přidělit kategorie. Po tomto utřídění jsem k jednotlivým kódům psala jevy, o kterých vypovídali jednotliví respondenti.

Kategorie jsou označeny tučným a podtrženým písmem. Kódy jsou pak uvedeny v odrážkách.

Rozhovory – rozvedení manželé současné a předchozí generace.

Manželství

- **Uvědomění problému**

Paní **Pavla** si dva roky po svatbě uvědomila, že manželství spěje k rozvodu. „*Jojo, protože manžel začal podnikat a myslím si, že to souviselo s tou dobou, jak začal podnikat, tak ten vztah se změnil, i když jsme ještě neměly děti, tak asi tehdy už...*“

Pan **Pavel** uvádí, že manželství přestalo fungovat po osmi letech. „*...jsme se to snažili ještě nějak zachraňovat, ale prostě už to nešlo, nějak jsme se odcizili, já jsem začal pracovat jako osoba samostatně výdělečně činná, tudíž bylo více práce, a tudíž jsem se přestal asi víc věnovat rodině a to byl možná ten základ...*“

Paní **Ludmila** říká: „*...tak asi před deseti lety, kdy nám přišla první exekuce, jo, kdy jsem zjistila, že manžel dělá dluhy a neplatí to.*“

Pan **Tomáš** nečekal, že by mohlo dojít k rozvodu. *„...mě to prostě zaskočilo, když mi řekla, že citově ochladla a že to prostě dál už tak nechce.“*

Pan **Vladimír**: *...asi tak 15 let to trvalo, co jsem se rozvedl víte, takže, ale to jsem uvažoval nad tím, ale už to dlouho trvalo.“*

Paní **Bohumila** si problém neuvědomovala. *„...mě nenapadlo, že bysme se měli rozejít, my jsme spolu velice pěkně celkem žili, jenomže já jsem s ním, jak byla maminka nemocná moc roků a to bylo čím dál horší, že a tak jsem se potom víc věnovala, a tím to jaksi skončilo, no.“*

Paní **Vlastě** se jevilo, že je manžel méně doma. *„...měl stále nějaké jednání a dokonce říkal, že bude muset na týden odjet do Brna a tak podobně, uhýbal už ode mě.“*

- **Řešení manželského problému**

Spolu s bývalým manželem navštěvovala paní **Pavla** manželskou poradnu ještě předtím, než o rozvodu začali uvažovat. *„No chodili jsme, asi několik sezení jsme měli v manželské poradně..., protože jak jsme měly ty problémy a tak, tak nám to doporučili přátelé, tak jsme jezdili do Zlína do manželské poradny. ..ale myslím si že kdybychom asi vydrželi, tak bysme se posunuli jinam a bylo by to třeba jinak...nedotáhli jsme to do nějakého konce no...“* Paní Pavla si myslí, že sezení pomáhalo jim oběma, avšak návštěvy ztroskotaly kvůli pracovní vytíženosti bývalého manžela. Cítila, že se po několika sezeních posouvají: *...ne každý sezení bylo úžasný ale třeba první dvě nebyly dobrý a pak už se mi to zdálo lepší, že jsme dokázali líp komunikovat a ten vztah byl trochu jiný, ale jak jsme to pak tak nedotáhli do konce, tak už to šlo do háje.“*

Paní **Ludmila** se snažila dalších pět let manžela zachraňovat, platila dluhy, ale po čase už situaci nezvládala, dcera chtěla studovat a ona zjistila, že by ji neuživila. Paní Ludmila byla v poradně v době, kdy si myslela, že manželství ještě půjde zachránit a že jí poradí. *„...tam byla mladá holka, která zřejmě neměla vůbec žádnou osobní zkušenost, myslela jsem, že z pozice psychologa mi pomůže a nic jsem se v podstatě nedověděla...“* Po této zkušenosti šla rovnou k rozvodové právničce, která paní Ludmile objasnila situaci a perspektivu manželství do budoucna. *„...a tak díky ní a díky psychiatři a díky rodičům*

jsem se z toho jaksi vybabrala. Jinak nevím, jinak ho doted' žívím a už mám statisícový dluhy.“

Pan **Tomáš** chtěl manželství zachraňovat, do manželské poradny chodili rok. *„Měli jsme asi pět sezení, mě to opravdu vzalo hodně, že jsem vyhledal i psychiatra, protože v tom hrály hodně děti, protože měly citově ke mně víc, jak k ní...“*

- **Instituce manželství**

Paní **Pavla**: *„No asi bych si přála, aby každý manželství dlouho vydrželo, aby se našli partneři, tak aby si rozuměli...“* Vyslovila názor, že mladí lidé v současnosti zakládají manželství mnohem později, jsou možná rozumnější, a záleží také na osobnostech lidí. *„Já myslím, že na to má strašně moc vlivů společnost, výchova, je toho moc, co na to působí.“*

Paní **Pavla** by asi druhé manželství neabsolvovala. *„...já nevím, já se už bojím, bojím se dalšího problému, kdyby ten vztah nefungoval, protože z takovýho nezávazného vztahu se dá kdykoli odejít, prostě, je to hlavně tím, že můj vztah už nemá společné děti, to je zase úplně jinačí a jsme starší, takže si myslím, že k tomu není nutné, abychom byli manželé, asi kdybych měla partnera a měla s ním rodinu, je možný, že bych si přála, že bych se vdávala.“*

Pan **Pavel** má na manželství kladný názor, je to pro něj jistota a nebránil by se znovu oženit.

Paní **Ludmila**: *„Já jsem měla prostě smůlu, moji rodiče ted' měli zlatou svatbu, já si myslím, že jsem měla prostě pech, jo protože říkám, možná jsem se proto i tak těžko rozváděla, protože já to pořád beru jako zázemí...“* Znovu do manželství nešla, má obavy, že už by s nikým nedovedla mít takový vztah jako s bývalým manželem.

Pan **Tomáš** nedokáže říct, zda by do druhého manželství vstoupil. *„...Já nevím, já opravdu nevím, chtěl bych, ale fakt mám, no určitě by to bylo hezké, ale mám strach, měl bych asi strach, určitě...byl bych strašně nerad, kdyby mě něco takového potkalo fakt znovu a vím, že člověk opravdu dnes nikdy neví...“*

Pan **Vladimír** se po druhé neoženil, s druhou partnerkou žil 46 let. *„...já jsem říkal, je to stejně zbytečné a přitem, já jsem počítal s tím, že náhodou něco se může semlít a za rok, zase zbytečně.“*

Rozvod

- **Iniciátor rozvodu**

Za hlavního iniciátora rozvodu považuje paní **Pavla** sebe, nakonec však žádost o rozvod podal její bývalý manžel. „*Já jsem byla ta první, která o to požádala, abychom se rozešli, chtěla jsem, abychom se domluvili, ale konečnou žádost o rozvod nakonec podal Aleš.*“

Navrhovatelem rozvodu byl pan **Pavel**.

Iniciátorem rozvodu byla paní **Ludmila**.

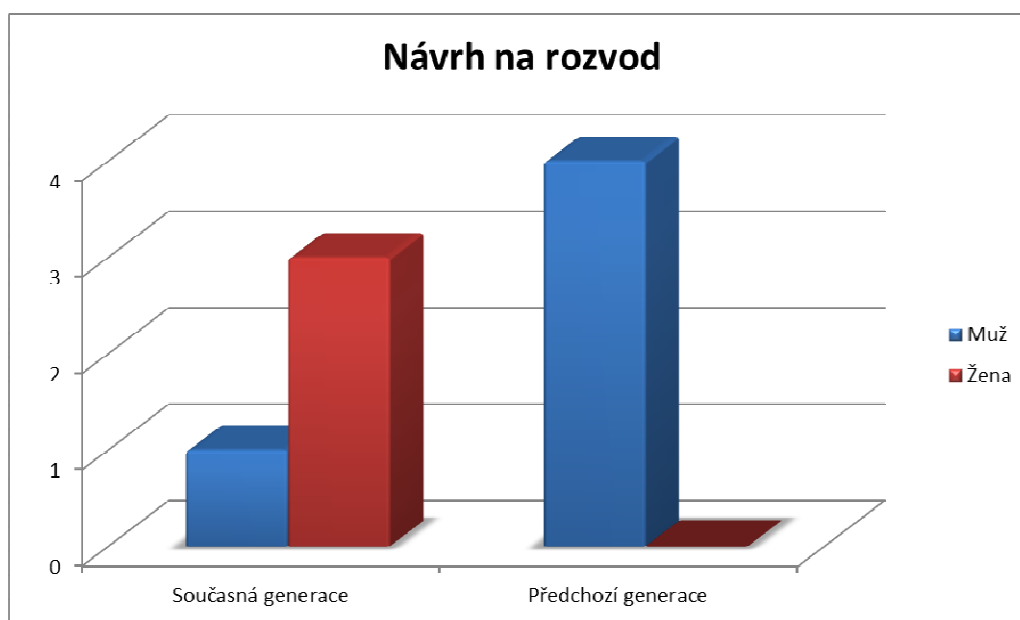
U pana **Tomáše** byla iniciátorkou rozvodu jeho manželka.

Navrhovatelem rozvodu u paní **Marty** byl její manžel.

Iniciátorem rozvodu byl pan **Vladimír**.

Navrhovatele rozvodu u paní **Bohumily** byl manžel.

Iniciátorem rozvodu manželství u paní **Vlasty** byl její manžel.

Graf 5 - Srovnání návrhu na rozvod u současné a předchozí generace.

Návrh na rozvod podaly až na jednoho respondenta samé ženy, u generace předchozí tomu bylo opačně, ze čtyř respondentů podali návrh na rozvod pouze muži.

- **Příčina rozvodu**

Jako hlavní příčinu paní **Pavla** uvádí manželovo podnikání. *„Já si myslím sama za sebe, že to bylo tím, že Aleš začal podnikat a že jsme se odcizili hodně, on měl jiný svět asi mu víc záleželo na podnikání, než na rodině.“*

Pan **Pavel** mluví v rámci příčiny rozvodu o vzájemném odcizení v důsledku minimálního trávení volného času, společného života.

Hlavní příčinou rozpadu manželství u paní **Ludmily** byly manželovy dluhy. *„...v podstatě do té doby než přišel o zaměstnání než začal podnikat to bylo všechno prostě v pořádku, ale potom jak začal podnikat, tak se mu začlo dařit, začal vydělávat docela velké peníze, to mu vlezlo do hlavy nebo co, úplně zblbnul, to se stalo mnoha lidem, a neuměl s tím vůbec žít, a potom když se mu přestalo dařit, tak si myslel, že to tak půjde dál, ale ono se to už nevrátilo...“*

Pan **Tomáš** uvádí, že manželka citově ochladla. *„...mě řekla, že, že by se chtěla ještě zamilovat, že takhle nechce dál, nevím.“* Ona si našla přítele o sedm let mladšího a šla s ním hned bydlet, žít, takže děti vlastně, takže to bylo, to bylo hodně těžké no.“

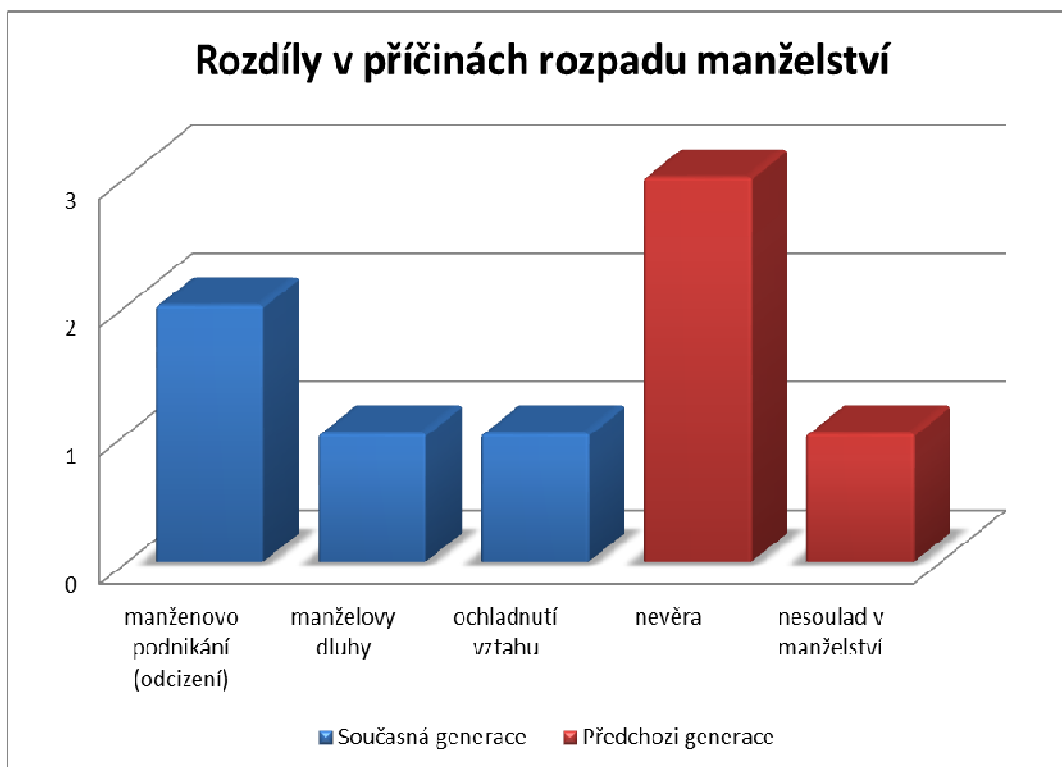
Paní **Marta** říká: *„No on chtěl ty druhý.“*

Pan Vladimír jako příčinu rozvodu uvádí: *„No že jsme si nerozuměli, to byl hlavní důvod k tomu, já jsem byl dost na vysoké úrovni v práci a tož ona neuměla ani dobře psát ani číst pořádně ani obléct, jedno druhé.“* S manželkou se seznámil na vojně a vzal si ji z toho důvodu, že byla v jiném stavu. *„...tak jsem si ju vzal, ale, že bych si ju býval vzal z lásky to ne.“*

Paní **Bohumila**: *„nevím on z ničeho nic přišel, měli jsme chatu a přišel a říkal, víš, rozvedeme se, a já povídám proč, jsem se smála ještě a on mi to neřekl proč.“*

Potom se paní **Bohumila** dozvěděla, že se manžel scházel s jinou ženou. *„...no takže to bylo z jeho důvodu, nevím proč. Tož říkal, že mě měl, až odcházel říkal, měl jsem tě velice rád a já jsem si myslela, tož proč se rozvádíš, no tož nic.“*

Paní **Vlasta** říká, že si manžel našel mladou ženu.

Graf 6 - Porovnání příčin rozvodu u generace současné a předchozí.

Z grafů můžeme vyčíst, že mezi příčiny rozpadu manželství současné generace patří odcizení v důsledku podnikání, dluhy a ochladnutí vztahu. U předchozí generace zapříčinila rozvod ve třech případech nevěra a v jednom případě to bylo nepochopení si s partnerem.

- **Žádost o rozvod**

Když paní **Ludmila** podala žalobu o rozvod, trvalo dalších několik let, než se k tomu odhodlala úplně. Byla se nejprve poradit za právníčkou, zda by nešla odluka nebo vyřešit majetek. „...že by se mnou sice žil, ale já měla veškerý majetek na sebe a ona říkala, že to nejde, že stejně ti exekutoři je jim to jedno.“

Pan **Tomáš** v prvním počátku s rozvodem nesouhlasil. „...já jsem nechtěl teda, protože...já jsem věřící, svatbu jsme měli v kostele, já jsem měl prostě takovou představu nebo takovou prioritu teda v životě rodina, děti...postavit je na vlastní nohy do života a tak a být opravdu s jednou, s jednou partnerkou, manželkou prostě zestárnout...“

Manželé se tedy domluvili na tom, že kvůli dětem budou žít společně. „...tak, jak jsme žili spolu ten poslední rok jo, že přijdu z práce, ale budeme si žít každý svůj život, co pro

někoho kdo miluje toho druhého to nejde, to je nezvladatelné, takže já jsem proto tu poradnu a to všechno a potom jsem já podal, dal žádost o rozvod.“

Paní Vlasta: *„...bylo to dobré všechno a najednou jsem prostě dostala od soudu, že se mám dostavit ten a ten den k soudu no tak jsem věděla, že je něco zlého...“*

„...já jsem z toho byla velmi vzrušená, zděšená měla jsem málem mrtvici, no a tak, ale já jsem se rozhodla, že nebudu jako ho nějak prosit nebo něco, protože mě ublížil tímto, našel si mladou ženu se dvěma menšími dětmi.“

- **Rozvodové řízení**

Rozvodové řízení trvalo u paní **Pavly** čtyři roky z důvodu sporu o alimenty, jednalo se tedy o rozvod sporný. *„I když třeba původně jsme měly právníky oba každý svého a chtěli jsme udělat bezesporný rozvod jo, chtěli jsme se jednak vyrovnat s majetkem a chtěli jsme se vyrovnat i s alimentama a ze vším, tak aby to bylo k prospěchu obou.“* Manželé mezi sebou byli domluvení pouze ústně a podle paní Pavli manžel nedodržel to, na čem byli původně dohodnutí.

Paní **Pavla** měla dojem, že je proti ní soudkyně zaujatá. *„Já je to strašně těžký, ale musím říct, že jsem měla pocit, že soudkyně byla na straně jako manžela a sociální pracovnice překvapivě, která měla hájit zájmy dětí se přidala k soudkyni.“* Prostřednictvím právničky podaly několik stížností, protože soudkyně dělala zásadní pochybení v rozhodování, nakonec krajský soud rozhodl, že jejich spor už soudit nemůže.

U pana **Pavla** trvalo rozvodové řízení krátce a probíhalo bez problému, jednalo se o rozvod nesporný, společně se domluvili na alimentech a opatrovnictví, majetek měli vypořádaný.

Rozvodové řízení proběhlo u paní **Ludmily** dobře, díky právničce, která znala soudkyni a vzala případ přednostně z toho důvodu, že manžel mohl couvnout. Nějakou dobu čekali na rozvodové stání, ale pak samotný rozvod trval čtvrt hodiny *„...myslím si, že jsem ho tak trošku podvedla, protože to je takový moje černý svědomí, protože jsem mu řekla, že budeme dál spolu, ale ať nedělá problémy jo, takže on všechno odkýval, sypal si tam popel na hlavu, takže nás na první stání rozvedli...“*

Samotný rozvod proběhl u pana **Tomáše** rychle, avšak rozvodové řízení se vleklo asi rok z důvodu majetkového vypořádání. „...ona nechodila do práce, já jsem po ní ani nechtěl nějak, protože jsem se snažil tu rodinu uživit sám, tři děti prostě ať opravdu mají mámu doma...mají všechno...ona teda měla něco, co dostala od rodičů, ale přikládala na to si hodně velký důraz, že to chce zpátky plus to samozřejmě, co jsme budovali za manželství, což nevím jako, já jsem říkal jo jako dobře, ale se vším půl napůl, to nechtěla, takže, takže tam to bylo horší, bylo horší ale docílila stejně svého...

Paní **Marta** říká, že rozvodové řízení bylo vyřízené hned. „...já jsem chtěla hned, protože jsem měla děcka, maminku.“

Paní **Bohumila** se na první rozvodové stání nedostavila, rok měla na rozmyšlenou a napodruhé ji manžel přesvědčil, ať přijde, rozvodové řízení pak proběhl rychle.

Paní **Vlasta**: ...já jsem byla tak zničená, že jsem klidně ten rozvod podepsala, tak jsem řekla, že tohleto, co udělal, že bylo velice zlé, po tolika letech jsme byli babička a dědeček a tak já jsem se zhroutila zkrátka no.“

Prožívání rozvodu

- **Rodinná situace před rozvodem**

Paní **Pavla** popisuje, že před rozvodem doma panovalo napětí, nervozita, s manželem se hádali a pak spolu nemluvili.

Pan **Pavel** uvádí, že se s manželkou nebavili než, že by se hádali, s dětmi fungovali. „...jezdili jsme na hory spolu a takové, manželka nechtěla nikdy, na kola všecko, takže s dětma v pohodě, jsme neřešili jako tyhle problémy jsme vůbec jako před dětma neřešili nebo jsme se snažili neřešit. „

Paní **Ludmila** vnímala doma strašné dusno. „...já jsme nevěděla jak z toho, střídavě mě ho bylo líto, střídavě jsme na něho měla šílenej vztek, samozřejmě hádky kvůli tomu, že.“ O problémech s dluhy se manžel paní Ludmily nechtěl bavit. „...on to zlehčoval, shazoval mě, říkal, že to vůbec není pravda, že má všecko v pořádku, já si myslím, že tam to bylo patologický, jo že on není v pořádku psychicky.“

Pan **Tomáš** jezdil pracovně do zahraničí, týden byl na cestách a týden doma „...a ten týden jsem jí fakt pomáhal prostě se vším a jak tohle nastalo, tak jsem dal výpověď, šéf to

pochopil, že, že abych prostě zachránil nějak manželství, šel jsem pracovat do lesa, abych byl každý den doma ale...to napětí a to dusno tam nějakým způsobem bylo, protože já jsem přišel domů z práce chtěl jsem, aby byla se mnou doma, abychom to nějak řešili, anebo a ona chtěla víc té volnosti, ale myslím si, že ona už měla v té době už toho přítele a takže nevím pro mě to bylo depresivní.“

- **Vyrovňování se s rozvodem**

Paní Pavla: *„Já nevím, já jsem napřed byla v takové euforii, že jsem si myslela, že jsem nabyla svobody, jako úplně jsem se z toho těšila, myslela jsem si, že to bude strašně jednoduchý...“*

„...jako myslela jsem si, že už hloub člověk jít nemůže, že klesne tak, jakože najednou nemáš nic a máš jenom starosti a starosti o domácnost, o děti, práci a myslím, že jsem jela totálně, úplně nadoraz jako...ale pak jak se říká až dojdeš na to dno stejně se musíš odrazit, tak se šlo nahoru a pak se to všechno nějak uklidnilo a spravilo...ale určitě to bylo od takové euforie toho, že si najednou můžu dělat co chci až po tu úplnou bezmoc.“

Pan Pavel se s rozvodem vyrovnával dobře *„...spíš ten stav před rozvodem byl takový, no tak furt mě to nějak, furt o tom člověk přemýšlí a kdesi cosi, takže jako ixkrát jsme se to snažili nějak zachránit, ale asi to nešlo už to bylo takové...“*

Paní Ludmila se s rozvodem vyrovnávala špatně, prožívala rozporuplné pocity. *„...pořád ho mám ráda, no teď už, teď už to možná trošku vyprchává, po těch letech už jsem si na to zvykla, ale vždycky to naskočí, když mě někdo řekne, najdi si chlapa.“*

„Takže pořád s tím bojuju, pořád myslím, já se snažím to mít uzavřený jo, ale je to hrozně těžký. Pořád beru antidepresiva, protože mám obavy, že kdybych to vysadila, že zase spadnu do depresí a že zase prostě budu úplně na dně.“

Pan Tomáš se s rozvodem vyrovnával hodně těžko, začal kouřit a vyhledal i psychiatra. *„...já jsem se zaměřil opravdu na děti a v podstatě mimo, mimo té ideální rodiny, to co jsem vždycky od života očekával, tak mám tři zdravé děti a což asi, které mě opravdu, vím že mě mají rádi, což to mě tak nějak naplňuje...“*

Pan Vladimír: *„já by jsem se vůbec toto nevrátil, kdyby aji to nepodepsala, já by sem se stejně nevrátil za ní.“*

Paní **Bohumila**: „...jsem už byla taková otupělejší, víte, že člověk si zvykne i na to víte, a tož jsem si zvykla maminka ještě byla, tak jsem kolem maminky, přišla jsem ze školy, ještě na zahradě jsem dělala, tož pořád, jsem zapomněla trochu ne úplně ale zapomněla.“

Paní **Vlasta** se s rozvodem vyrovnávala sama. „...a ta dcera mě trošku těšila trošku pomáhala duševně, ale nemohla jsem se nějak tak úplně víte podvolit, protože jsem byla učitelkou, musela jsem, mě to bavilo, tak jsem se tím vlastně jako dostávala trochu na povrch.“

- **Pocity**

Paní **Pavla**: „Po rozvodu už pro mě prakticky nebyly žádný, protože pro mě už to nebylo tak strašně bolestivý, jak po tom odchodu.“ „...i když neustále cítím a cítila jsem nenávisť, tak už to bylo takový otupělý jo, a před rozvodem to byla nenávisť jako, nenávisť k partnerovi a ke všemu co jsme asi společně prožili.“

Pan **Pavel** mluví o úlevě po rozvodu.

Paní **Ludmila** hovoří o hrozných pocitech. „...ztracená půda pod nohama jo, protože...ještě tak před těma zhruba 12, 13 lety jsem si myslela, že je všechno ok, jo že nám to pěkně klope.“ Po rozvodu pocítila i určitou úlevu. „...jdu domů, to si pořád užívám, já jsem měla strach jít domů, mě se nechtělo chodit v jednom období z práce, jo protože já jsem nevěděla co mě tam čeká, já jsem si připadala v té práci bezpečnější jak doma, tam nebylo bezpečí žádný, jediný kdy jsem pocítovala bezpečí to byla sobota neděle, to, to úředníci nechodí.“

Pan **Tomáš** cítil bolest. „...hlavně asi, že se mi nečekaně ve vteřině prostě, jako vím stávají se horší věci, ale pro mě to bylo v ten moment, jak kdyby se mi zhroutil, zhroutil celý svět.“

Paní **Marta** byla nešťastná.

Paní **Bohumila**: „Před rozvodem žádný velice já jsem nevěděla, že se akorát, jak mi to řekl, že má druhou a tož taková blbost no.“

Paní **Vlasta**: „...plakala jsem, trpěla jsem.“

- **Reakce okolí**

Nejbližší rodina ze strany paní **Pavly** nebyla rozvodem překvapená, vzniklou situaci přijali. Okolí a přátelé byli překvapení, někteří zaskočení. „...a pak mi vlastně prakticky žádní přátelé kromě asi dvou rodin nezůstali, takže všichni přátelé zůstali na straně bývalého manžela, takže jsem se cítila, jsem se strašně osamocená, osamělá, tak osamělá a měla jsem pocit, že se mi strašně ublížilo, to si myslím doteď, ale už s tím nic neudělám a přišli noví přátelé, takže prostě to tak je.“

Pan **Pavel** si neuvědomuje žádné reakce od okolí, že by je někdo odsuzoval, ale měl problém s tchýní, která s ním nekomunikovala.

Paní **Ludmila** reakci okolí nevnímá jako dobrou, o pár přátel přišla díky tomu, že si od nich manžel zřejmě půjčil peníze. „...A řekla bych, že vztahy mezi kamarádkama některýma docela ochladly, že se sice vídáme, ale jak kdybych byla prašivá jsem měla pocit. Jinak kolegové byli většina skvělí, nejskvělejší byla naše šéfka, která mě hrozně podržela jo, v té nejhorší situaci, protože jsem měla půl roku exekuci na plat. A ale ti přátele mě docela většina zklamala, takové ty nej kamarádky mi zůstaly jo i s manželama a ti přišli jestli něco nepotřebuju a tak, ale zrovna jedna kamarádka do které bych to nikdy neřekla, tak do teď... ty vztahy nejsou to co bývaly předtím nevím. A je mi z toho i docela úzko, protože jsem ji měla docela hodně ráda...“

Přátelé od pana **Tomáše** a bývalé manželky reagovali na rozvod iniciovaný ženou negativně. Rodiče pana Tomáše dodnes nedokáží bývalé snaše odpustit. Pan Tomáš mluvil po rozvodu s otcem bývalé ženy, vnímal, že se přes to také nemůže přenést „...a on mi říkal, že v podstatě to, co se mi stalo, se mu odehrává po, já nevím 40 letech před očima s bývalou tchýní jeho, takže.“

Pan **Vladimír** říká, že okolí nevědělo, že se rozvádějí, pouze jeho rodiče: „No tak moji rodiče jako věděli o tom, no tož sice nebylo ze začátku nějak po chuti, že ale my jsme dokonce s mojí jezdili na Slovensko k rodičům také, takže viděli, že jako je to v pořádku a tož to brali tak, také se s tím smířili.“

Paní **Vlasta** říká, že blízké okolí stálo při ní, sousedé i lidé z práce, ve které manžel působil jako ředitel.

- **Názor na rozvod**

Paní **Pavla**: „*Lidi si myslí, že je jednoduchý se rozejít asi si myslí, že je to normální, že to je běžný, že to patří k této době.*“

Paní **Ludmila** si myslím, že by ženy, které mají závažný problém v manželství měly požádat o rozvod. „*...že by to měly utnout, i když je to ale hrozně těžké, proto jako nikoho neodsuzuju, nikoho nesoudím, protože je to hrozně těžké...*“

Pan **Tomáš**: „*...je těch rozvodů opravdu hodně ale já nedokážu říct čím to je nebo proč, já osobně pro rozvody nejsem, já kdybych měl opravdu partnera, tak já bych to prostě neměnil, nevím opravdu v čem to je...*“

Paní **Bohumila** říká, že v minulosti bylo také hodně rozvodů. „*...bylo dost rozvodů, ale já nevím, kdo všechno, tož to nevím. A hádky tam bývávaly, já vím, že jedni se tam rozváděli blízko našeho a ti se tam věčně hádali, tož aji třeba z té hádky se zůstali, no já nevím to je tak rozdělený, třeba se udrželi, já bych nepřemlouvala, ne to nemá cenu.*“

Paní **Bohumila**: „*...hodně lidu se rozvádí, vezmou se a za chvíli je rozvod, to je hrozný ale, je moc těch rozvodů je velice moc, tož to já, toto nesnáším, že se vezmou, pěkně žijou a za chvíli se zas rozvádíjou a hádají se, to nemám ráda hádky.*“

Paní **Vlasta** s rozvody nesouhlasí. „*...já myslím, že by měli manželé žít spolu a je to pěkné, když vychovají děti a spokojeně žijí, i když třeba už si nejsou tak zdraví jeden nebo druhý obyčejně, no tak to je jeden třeba bude mít nějakou chorobu anebo věkovou, ale je to správně, mělo by to být ale není to bohužel, v dnešní době veliké procento rozvodů, jednak těchto a potom mládež s rozvádí velice...*“

Děti a rozvod

- **Výpověď dětí u soudu**

Děti u soudu nevyprávěly, i když si to paní **Pavla** přála.

Děti pana **Tomáše** u soudu nevyprávěly, neboť byly příliš malé.

Dítě paní **Bohumily** byl malé mělo 4 roky.

- **Vyrovňávání se s rozvodem**

Paní **Pavla**: „*Určitě cítily, určitý napětí obrovský tady, teďka říkají, že nevím, jestli si někdy pomyslely na to, že se rozejdeme, to nemůžu říct... „Já si myslím, že to pro ně bylo úplně katastrofální období, každá to zvládala úplně jinak...“ S mladší dcerou musela p. Pavla chodit k psychiatrovi, protože v noci nespávala, měla noční děsy. „...myslím, že jí bylo strašně jako smutno po tatínkovi, jo, že to hrozně, hrozně špatně zvládala tady to.“ Starší dcera se více přikláněla k tatínkovi, což bylo pro matku velmi složité, dokonce to došlo do takové situace, že vzhledem k tomu, jak se k ní dcera chovala a jak spolu nevycházeli, jí nabídla, ať jde k tatínkovi bydlet. „...bylo to dost jako, dost drsný a ona teda strašně brečela, já jsem brečela, pak se to tak vyříkalo, ale asi na to nikdy nezapomene, starší dítě to má asi horší pořád, protože je na tatínka víc podobný, má víc tatínkovo chování a já ji v něm vlastně vidím, takže chudinka myslím, že to měla těžší než Monička.“*

Mladší dcera p. **Pavly** začala ve škole tvořit krátké povídky, což předtím nikdy nedělala.

„...psala takový velice krátký povídky třeba o tom, jak se mají rádi stromy a tak, což bylo velice zvláštní a pak to měla třeba otisklé i v časopise a byla taková byla strašně křehká.“ Starší dcera na povrch působila, že všechno zvládá. *„...začala mít problémy ne ve škole, i když na mě křičela, že teď ona se přestane učit, abych viděla jaký to je, když se někdo rozvádí, jak to ty děti těm rodičům dělají, že ona mi bude všechno dělat naschvál jo a tak.“* Paní Pavla toto chování připisovala pubertě, ale vevnitř byla strašně zraněná, což se odrazilo ve výtvarné výchově. Paní učitelka si všimla, že najednou začala dělat miniatury, drobné věci a že se soustřeďuje na detaily. *„Terežka, jak má vždycky starost, tak ona se vrhne vždycky na nějakou tu činnost svoji výtvarnou, takže tak, a u Monči to bylo teda hrozný období, ona se strašně začala fixovat vlastně na ty psy, aniž bysme psa měli, tak, tak to bylo úplně děsivý, protože ona, když už byla docela velká, tak já, když si to tak vezmu, tak ona tady pořád tahala toho plyšového psa normálně na, jako na vodítku...“*

Děti pana **Pavla** o problémech mezi manželi zřejmě věděli: *“...myslím si, že ano, nevím jak dcera, protože byla mladší, ten kluk s tím jsem se o tom bavil.“*

Jak se děti s rozvodem vyrovnávaly pan Pavel neví, neboť spolu s manželkou a dětmi ještě tři roky po rozvodu bydleli.

„...vím co prožil teda její, protože jsem měl vlastně jejího syna od tří let a oni se rozváděli předtím, tak to bylo takové bouřlivější a on se budil ze spaní, vím co to je jako, když má

takové divoké sny to dítě, ale u našich dětí to nebylo, nebyl takový problém, ne, ne, to bylo tím že jsme se nehádali, my jsme se nebavili nebo takhle, ten rozvod proběhl téměř jak kdyby v tichosti, jakože to nebylo nějak emotivní...“

Podle paní **Ludmily** se dcera s rozvodem vyrovnávala těžce, i když působí jako silná osobnost. *„...projevilo se to hlavně na zdraví, protože začala mít problémy se štítnou žlázou, strašně přibrala najednou 15 kilogramů, jo předtím byla hubeňoučká a během dvou měsíců prostě nakynula ale úplně šíleným způsobem...“* *„...tatu kterého strašně milovala, tak teď nemůžu říct, že nenávidí, ona si ho neváží. Není schopna mu odpustit. Prostě je na něho strašně naštvaná, že takhle zpackal to, co fungovalo.“*

Ve škole dcera p. **Ludmily** problémy neměla, naopak se zaměřila na studium, více se snažila, dostala se na tři vysoké školy zároveň a chtěla je studovat všechny. *„...ona spíš tím opačným směrem jí to nastartovalo, ona říkala tak to ne, nedopadne tak, jak tata jo hned si našla práci, hned si zajistila bydlení ale tak to taky díky příteli.“*

Pan **Tomáš** si myslí, že děti o problémech věděly. *„Šla s tím přítelem i s dětma do toho bytu, rozvedení jsme samozřejmě nebyli ještě, ale už to bylo určitě to vnímaly a zůstalo to určitě v nich i dodnes, takže prostě...jim vzala prostě tátu, jo, že se prostě sebrala a šla žít s někým jiným do jiného bytu.“*

Podle pana **Tomáše** se děti s vzniklou situací vypořádávaly špatně, hlavně ve chvíli, když se měly vracet zpátky z návštěvy u otce k matce. *„...bývalo to opravdu až opravdu na psychiatra nějakého dětského, že .oni za mnou šly rády, v pohodě prostě, kdy si nás tatínek vezme to, já když jsem je měl opravdu vracet a přivezl jsem je nebo jel jsem jen kolem jejího bytu, kde s ním žila, tak bylo opravdu peklo už v autě, brečely prostě vzpíraly se, nechtěly tam jít...“*

Podle p. **Tomáše** má syn rád oba rodiče, nedokáže si představit, že by byl beze otce nebo bez matky. Dcery se s tím vyrovnávají dodnes těžce. *„Filip tam teda on to řekne vždycky, tak já tam teda budu, mě to u něj přijde, jakože je jí spíš líto o ale ty holky pořád jakože hodně je to táhne za mnou no.“*

Paní **Bohumila** dceři neřekla, že se s manželem rozvádějí: *„...ona velice se s tatínkem rozloučila já jsem jí to ani neřekla, že jako nebude u nás, já jsem říkala tatínek je víš pryč, a tož budeme tady sami no, taky to tak nebrala, protože byla ještě opravdu děcko víte, ještě chodila do školky.“*

Děti paní **Vlasty** rozvodem také trpěly. „...*utěšovaly mě stále a snažily mě jaksí dát do pořádku nervově* .

- **Věk dětí při rozvodu**

Dcery paní **Pavly** Monika měla 8 a půl a Tereza 12 let.

Dcera pana **Pavla** měla 12 roků a nevlastní syn měl 20 let.

Dcera paní **Ludmily** měla 18 let.

Syn pana **Tomáše** měl 6 let a dcery 3 roky.

Děti pana **Vladimíra** byly v době rozvodu už dospělé.

Dítě paní **Bohumily** mělo 4 roky.

Děti paní **Vlasty** už byly dospělé, dcera byla vdaná.

- **Rozhodnutí dětí**

Děti paní **Pavly** se mohly samy rozhodnout, u koho z rodičů budou po rozvodu bydlet.

U pana **Pavla** se společně s bývalou manželkou domluvili, že budou děti bydlet s matkou, takže se rozhodnout nemohly. „...*já jsem vlastně byl na stavbách a cestoval jsem, takže tam to asi nepřicházelo v úvahu, abych vychovával, musel bych asi změnit profesi nebo celkově, myslím že jednodušší bylo to takhle rozhodnout*.“

Děti pana **Tomáše** byly příliš malé, když se rozváděli, syna má ve střídavé péči a dcery žijí u matky.

Pan **Vladimír** říká: „*Já jsem na ně ani netlačil, aby některý byl se mnou*.“ Děti už byly dospělé, zůstaly s matkou také kvůli tomu, že měli zaměstnání v místě bydliště.

- **Následky rozvodu**

Paní **Pavla**: „*Já si myslím, že jsem na nich napáchala škody, určitě i Aleš neskutečný, jako asi ten člověk, s kterým zůstanou, tak ty děti ovlivňuje víc a určitě je ovlivňuje i s takovým tím protizaujetím proti tomu partnerovi*.“

Pan **Pavel** nedokáže posoudit, zda dceru a nevlastního syna rozvod poznamenal. „...myslím si, že dceru určitě ne, kluk zažil dva rozvody jeden bouřlivý jeden klidnější...nejsu si vědomí, že by je to nějak poznamenalo...“

Paní **Ludmila**: „Myslím si že určitě tam nějaký stopy budou...určitě se jí nelíbilo, že já jsem byla měkká jo, já to vidím, že ona to má docela, směřuje kam ona chce, já jsem byla strašně benevolentní ve spoustě věcí a to ona říkala, že to tolerovat nebude, takže určitě ji to nějakým způsobem ovlivnilo, jo.“ Dcera paní Ludmily si našla partnera úplně opačného. „...naš tata byl vždycky bavič, bavil celou společnost, vždycky ho bylo všude plno, pěkný chlap a ona si našla takového víceméně nenápadného, připlešlého, spolehlivého na první pohled nudného ale vtipného kluka jo prostě takový spolehlivý, opora.“

Doba po rozvodu

- **Finance**

Paní **Pavla**: „No je to hrozný ale první co řeknu, tak nám úplně klesla životní úroveň ze sta na deset, jo to...myslím, že to bylo pro mě strašně těžký se s tím srovnávat, protože jsme měli hodně všeho, všechno jsme si mohli dovolit a najednou jsme byli úplně bez peněz samy tři a neměli jsme nic...“

Financování dětí po rozvodu bylo soudně dané. Ve výjimečných situacích bývalý manžel paní Pavle přispívá a tráví s dětmi drahé dovolené.

Paní **Ludmile** finančně pomáhali rodiče. „...teda to musím říct, jako ty poslední roky Petřiny školy už jsem mlela z posledního a odešel mi bojler, odešla mi pračka, takže babička s dědou koupili a já jsem jim to pak splácela jo, takže mně strašně pomohli.“

Pan **Tomáš** se kvůli penězům vrátil k povolání řidiče kamionu. „... radši bych si našel nějakou práci, byl každý den doma, užíval si prostě toho, ale říkám nejde to, jak je člověk sám tak, když jsou dva, tak je to člověk ani nemusí vydělat tolik peněz jo to.“

- **Domácnost**

Přibyla spousta činností, které paní **Pavla** neuměla, zvláště týkající se technických věcí, přibýlo více fyzické práce, od zahrady. *...já to беру tak, že toho bylo na jednoho člověka strašně moc, strašně moc prostě, myslím si že se to někdy až nedá zvládnout.*“

U pana **Pavla** se po rozvodu nezměnilo nic, kromě toho, že byli rozvedení, žili bývalí manželé pořád stejně dál, jako předtím.

U paní **Ludmily** se změnilo to, že má u sebe rodiče, žije s nimi ve společné domácnosti. *„...bylo to velice těžký zkraje, ale teď si to užívám jo že rodiče mi stárnou před očima hrozně a já jsem ráda, že jsem s nima každý den, takhle kdyby byli někde jinde přece jenom bych je zanedbávala.“* *„...bylo to těžký v tom, že jsem ztratila jakoby soukromí, ale protože oni se přistěhovali ke mně, přizpůsobili se mě, tak se to dalo přežít, protože já jsem hodně závislá na tom kde žiju, jaké je prostředí kolem mě a tak a oni se mi maximálně přizpůsobili, není to úplně, to co bych si představovala ale teď jsem ráda, že jsem s nima, jo že, že mám staroušky u sebe no.“*

Pro pana **Tomáše** je to velká finanční zátěž zvládnout, chod domácnosti úplně sám.

Paní **Bohumila** zůstala po rozvodu ve svém domě s matkou a dcerou.

Pan **Vladimír** se odstěhoval za novou partnerkou, která měla čtyři děti, ještě předtím než proběhl rozvod.

Paní **Vlasta** po rozvodu zůstala sama v domě, ale po tom co se seznámila s novým partnerem a provdala se za něj, postavili dům a odstěhovala se za ním.

- **Nový partner**

Paní **Pavla** byla dlouhou dobu bez partnera. *„...a potom vlastně až hlavně na popud obou dcer, který pořád si přáli, abych tady nesešla na tom gauči sama, takže ony vlastně podaly ten inzerát, abych se s někým seznámila a pak se to nějak tak, přes ten inzerát.“*

Pan Pavel se seznámil se svou nynější partnerkou přes internet.

Paní **Ludmila**: *„...nedokážu navázat vztah zatím jo, už jsem se pokoušela párkrát, a vždycky prostě srovnávám, protože po intimní stránce a jako táta byl úžasný. „Já vždycky když si otevřu nějakou seznamku a vidím tam ty cizí pány, pak už přemýšlím co se za něma*

skrývá jo, už mám nedůvěru nevím, nevím. To by musela zafungovat nějaká hrozná chemie aby, jo abych do toho šla.“

Pan **Tomáš** dlouhou dobu na vztahy zanevřel. Sám sebe označuje jako nesmělého, který se těžko seznamuje. Kamarádi mu založili seznamku na internetu „...mě by tohle v životě nenapadlo, že bych se mohl jako někdy seznámit přes nějakou to ani omylem.“ Nyní má přítelkyni: „...takže jsme spolu nebo vídáme se ona je taky rozvedená, má svůj život, má svoje bydlení, děti. Ona má hodně dobrou práci...takže prostě ani...nějaké neřešíme, zatím necháváme všemu volný průběh, jakože bysme nějak spolu žili, říkám je to zatím tak jak to je.“

Pan **Vladimír** žil s novou partnerkou 46 let: „No tak my jsme žili, tak jako kdybychom byli já ženatý a ona vdaná jako manželé. My jsme žili tak společně a všude jsme jako chodili, navštěvovali, po rekreaci jsme jezdili, a tak dále a takže nám to vyhovovalo.“

Paní **Bohumila** si našla nového partnera s kterým byla asi dva roky. „...on byl z Prahy a tož, když jel něco tady blízko vyřídít, tož byl u nás chvíli a tož taková láska nic, chtěl abychom se vzali ale abych jela do Prahy a já jsem nemohla kvůli mamince, kvůli děckovi jsem nemohla, tak to tak dopadlo.“

Paní **Vlasta** se seznámila s mužem a provdala se za něj. „...prostě jsme se nějak no jsme se přiblížili no, a on říkal, začal do Zlína dojíždět každý den...“

- **Nevlastní děti**

Pan **Vladimír** měl 4 nevlastní děti, dva kluky a dvě holky. „On je fakt, že ony byly ještě dost malé, ta nejmladší holka, ta tu ještě nosila na zádech no ale můžu říct, že opravdu byly spokojené, poněvadž abych pravdu řekl ony teho otce vlastního si vůbec nějak neužili, nebo ten on byl na vojně a vždycky ho někde odvelili, a takže on velice málo jezdil dom, já jsem s nima s děčkama soustavně spolu, takže si zvykly na mě, tak aji potom po té tragické události, kdy on zahynul, tak ony už to braly jako kdybych byl jejich otec.“

- **Spolupráce s bývalým manželem**

Paní **Pavla** se bývalým manželem velmi výjimečně schopná domluvit, nemají dobré vztahy ani dobrou komunikaci. „Vždycky to vypadá, že domluvíme, pak se to všechno stokrát změ-

ní, zpravidla ze strany bývalého manžela, pak několik let se tady neustále řešili nějaké prázdniny, slzy kam děti pojedou, nepojedou...vždycky to bylo problematický a je to problematický i když ta starší je dospělá.“

Pan **Pavel** se s bývalou manželkou dokáže domluvit *“...myslím si, že jsem takový komunikativní, domluvím se skoro s každým jo.“*

Paní **Ludmila** s bývalým manželem nepotřebuje spolupracovat, ale když její dcera studovala, tak nepřispíval, žádné pravidelné alimenty nedostávala. *„...a když jsem s ním potřebovala mluvit, tak se s ním nedalo mluvit byl arogantní, zas mě citově vydíral jo, že co po něm vlastně chci, a že stejně na něho kašlu, nedá se s ním mluvit, pořád se cítí ublížený, vystrnaděný že přišel o domov a pořád mi to dává za vinu, jo vůbec si nepřipouští, že ta příčina je on.“*

Nyní pan **Tomáš** s bývalou ženou vychází. *„...musím říct ale, že mi hodně tomu pomohla takové prostě.....té nenávisti, tak mě k tomu hodně pomohla se toho zbavit, tím že mi říkala co a jak, tak jsem se snažil to pochopit i jakoby na tu druhou stranu, ta přítelkyně.“* P. Tomáš o manželce: *„...i když mě ve spoustě věcech kolikrát překvapí nebo naštvě.“* Co se týče plnění školních povinností, oblečení. *„Ale jo jako vycházím s ní dobře, v podstatě normálně jako.“*

- **Bydlení**

Pan **Pavel** ještě tři roky po rozvodu bydlel ve společné domácnosti s bývalou manželkou z důvodu toho, že neměl kam jít.

Paní **Ludmila** spolu s bývalým mužem po rozvodu ještě další tři roky žila. *„...protože jsem si myslela, že mě zachrání jenom ten rozvod před těma exekucema, pak jsem zjistila, že to tak není, že když sdílíme společnou domácnost, tak mi stejně nedají pokoj.“*

Po tomto zjištění chtěla bývalého manžela z domu vystěhovat. *„...bylo to hrozně těžký a teď on nechtěl jít, on to nebral vážně, protože jsem se s ním nejdřív rozváděla, několik let po rozvodu jsme spolu žili, on to nebral vážně, takže já jsem říkala, jestli, já jsem se už radila, co mám dělat v podstatě a když už jsem si nevěděla rady, tak mě poradili, ať mu řeknu, že pokud se nevystěhuje, že ho nechám vystěhovat úředně.“* No a tak to zabralo, ale

ještě mě další minimálně rok, dva citově vydíral, v podstatě to trvá dodnes jo, že on je chudák, dokonce týden bydlel ve sklepě u nás, že nemá kam jít.“

Rozhovory – děti z rozvedených rodin

Vnímání rozvodu

- **Situace v rodině před rozvodem**

Před rozvodem **Tereziných** rodičů vnímala rodinnou situaci tak, že otce viděla velmi zřídka, jen večer a o víkendech, kdy spolu byli celá rodina, jezdili na výlety. *„...pamatuju si velice malé okamžiky, kdy tatka jako byl s náma doma, třeba u oběda, takový ty běžný věci.“* Tereza: *„...já jsem zaregistrovala vlastně, že tatínek, že se něco děje, až když se tatínek sbalil a odešel, jinak předtím vůbec...“*

Monika byla v době, kdy se rodiče rozváděli malá a přesně si neuvědomuje, kdy se otec k rozvodu rozhodl. *„...někdy se hádali večer, vždycky když už si mysleli, že spíme, a my jsme to poslouchali na schodech.“*

Lucie: *„...já jsem něco tušila, ale nikdy jsem neměla tu jistotu, pak jsem na to vlastně přišla sama, pak jsme to řešili s mamkou...“*

Rodinnou situaci většinou řešili jen ony dvě s mamkou, někdy i dohromady s bratrem. *„...ale bratr je hrozně výbušný, takže, když nám něco mamka říkala, tak on si to vyslechl, nic k tomu neřekl a odešel. On prostě to všechno dusí v sobě odjakživa, takže on se k tomu nějak nevyjádřil, on akorát teda nenávidí přítelkyni od tatky, protože ona je fakt zlatokopa a tam jde jenom o peníze, ale jinak bratr, bratr to nějak neřeší prostě. A myslím si, že ho to...mrzí mnohem víc než mě třeba, že on to, že to prostě pro něho je citlivější téma než pro mě.“*

Po zjištění otcovy nevěry se **Luciina** matka odstěhovala z domu. *„...dala tatkově ultimátum, že pokud to skončí a všechno se vrátí do starých kolejí tak, že by to šlo ještě prostě dát nějak dohromady, že by mohli být spolu...“*

- **Situace v rodině po rozvodu**

Situaci, která po odchodu otce nastala **Tereza** popisuje takto: „...*taťka zase nebyl doma, takže nenastalo vlastně nic zajímavého, nic nového nenastalo kromě toho, že jsem taťku neviděla jedenkrát za týden, ale jedenkrát za měsíc...asi jsem úplně nepochopila, že taťka už odešel úplně navždy, to jsem asi úplně nepochopila tehdy.*“

Tereza: „...*a potom už nebyl vůbec, jenom zbyly ty vzpomínky a po rozvodu věděla jsem, že maminka sama sobě asi víc věří, že to dokázala se od něj odtrhnout, ale bylo to těžký.*“

Monika si po rozvodu rodičů všimla, že je matka šťastnější, že se dlouhý proces rozvodu vyřešil.

Po rozvodu zůstala **Lucie** bydlet u otce, matka je navštěvuje doma skoro každý den, bratrovi vaří, jezdívají k babičce. Rodiče Lucie spolu pracují. „...*takže tam se spolu vídají, když jsou u nás doma tak je tam úplně šílená atmosféra a nenávidím to, prostě takový oni jsou k sobě strašně strozí, prostě si řeknou jenom ahoj, ahoj potřebuješ něco, ne nepotřebuju.*“

- **Názor na rozvod**

Tereza: „...*myslím, že ten rozvod pokud by nebyl tak bouřlivý, tak by prospěl úplně všem, protože dneska je to úplně úžasné. Maminka je šťastná, spokojená, my můžeme žít, tak jak chceme, taťka to samé, takže žijí s partnerama, kteří se doplňují, mají se rádi, a pro mě je daleko lepší příklad pro děti nebo dospívající lidi, když vidí někoho, kdo se má opravdu rád, kdo chodí na procházku v neděli, nebo mají společný aktivity, než člověk, který spolu prostě vůbec nemluví, křičí na sebe a jsou ale rodina v uvozovkách.*“...*já jsem to asi vstřebala v takovém období, kdy mi to snad i pomohlo, že jsem se podle mě stala člověkem, který není tak závislý na tom co má doma, spíš na té pohodě, že jsou lidé zdraví a tak. Podle mě jsem se tehdy dost, moc změnila a myslím si, že dokonce k lepšímu. A myslím, že rozvod není nic tak šíleného, že určitě přece jenom to bylo šest let naprostého utrpení a neshod, ale celkem nás to s maminkou a s Moničkou semklo k sobě...“.*

Monika si myslí, že je rozvod častý, vnímá to tak i podle toho, že spolužáci ve škole mají v mnoha případech rozvedené rodiče.

Lucie se k rozvodu vyjádřit mohla „...ale v podstatě jsem podpořila rozvod.“ S matkou se o vzniklé situaci bavily, avšak otec se nevyjadřoval.

Lucie si myslí, že rozvod je běžný až moc. „...vidím to i na tréninkách, kde každé druhé dítě řekne, že jsou jeho rodiče rozvedení nebo se rozvádí, fakt je to tak půl napůl.“

- **Vyrovnávání se s rozvodem**

Tereza: „...to si pamatuju u psychologa jsme měli stavět jakýsi kamínky k sobě a já jsem dala, že tatínek, maminka, my jsme byly u maminky obrazově a každému jsem ještě dala k sobě dalšího člověka, který je má rád, to si pamatuju, že paní psycholožka i já jsem byla velmi překvapená, že jsem to tak udělala, prostě se to tak podařilo.“

Monika popisuje situaci doma jako špatnou ale uvědomovala si, že si rodiče nerozuměli a bylo proto lepší, že se rozvedli, než aby se hádali.

Lucie o době, kdy probíhal rozvod nevěděla, matka jim to řekla až byli rozvedení. „...já jsem chtěla, aby už byli rozvedení, aby měla mamka klid, a aby se to už prostě nějak rozseklo, protože to bylo v té době takové divné a já jsem jako, bylo mi to hrozně líto, ale otec udělal to, co udělal, takže já jsem byla ráda, že se rozvedli.“

- **Svěření problému**

Nejvíce se o rozvodu bavila **Tereza** s maminkou. „...jsem tehdy byla v pubertě, takže to bylo, jsem křičela na moji maminku vlastní pocity, ona na mě křičela její pocity ze soudu, takže to bylo náročné.“ To bylo spíš takový vzájemný řvaní na sebe, až do naprostého vyčerpání většinou v noci a bylo to složité.“

Ve škole měla **Tereza** nejlepší kamarádku, které se svěřovala, ale nemohla jí říci o všem, protože to, co se odehrávalo u soudu, bylo závazné. „... jenom pár lidí ví, vlastně co u nás doma bylo a no asi nejlepší kamarádka jenom, jinak asi tak polštář.“

Monika o problémech doma mluvila s kamarádkou „...aspoň něco, ale to, co bylo takové, takové hodně soukromé, tak to jsme neprobíraly, si myslím. To jsme se spíš vždycky bavily s mamkou o tom...že je to blbý, že se to tak táhne.“

Lucie nejvíce rodinnou situaci probírala s matkou a jinak s nejbližšími kamarádkami.

Rozvod

- **Věk dětí**

Tereze bylo třináct let, když se rodiče rozváděli.

Monice bylo 9 let, když se rodiče rozváděli.

Lucie měla 21 let.

- **Trvání rozvodu**

Rozvod **Tereziných** rodičů trval asi šest let.

Podle **Moniky** rozvod rodičů trval asi čtyři roky.

Lucie uvádí trvání rozvodu rodičů půl roku.

- **Příčina rozvodu**

Tereza jako příčinu rozvodu rodičů uvádí: „...*neschopnost našeho otce být s náma, být s mamkou, žít s ní normální život jaký by si přál každý člověk, nezaměřovat se jenom pořád jenom na práci...snažit se být trochu doma, aspoň trochu, nekašlat na nás, asi proto.*“

Podle **Moniky** se rodiče rozvedli proto, že si nerozuměli.

Lucie za příčinu rozvodu považuje otcovu dlouhodobou nevěru.

„...*tam už posledních pár let to bylo takové, že mamka byla hrozně akční, sportovně založená, furt něco podnikala, tatínek workholik, takže chodí z práce večer, pak si jede na pivo a to je celý jeho život, takže mamku to pak přestalo bavit, všude už chodívala sama a tatku zase nebavilo, že prostě mamka s ním nechodí na akce a nepije a tak, prostě si přestali rozumět.*“

- **Navrhovatel rozvodu**

Tereza: „*No maminka mi to říkala, myslím že mamka, protože už to asi nemohla snýst, myslím, že jo.*“

Monika uvádí, že návrh o rozvod podal otec.

Lucie si myslí, že se rodiče na rozvodu po vzájemné domluvě dohodli.

- **Průběh rozvodu**

Tereza u soudu přítomna nebyla. „...ale myslím, že podle toho, jak se taťka choval k mamince i potom, když se spolu viděli, tak určitě vím, že se k ní nechoval hezky, často ji obviňoval skrz svoje právníky, co jsem slyšela...“

Jednalo se o rozvod sporný. „...já si pamatuju, jak jsme každý dva dny, každý den, týden se pořád řešilo to samé a těch týdnů a týdnů co maminka, já s Moničkou jsme probřečely spolu, protože to bylo šílené, to nemohlo probíhat v klidu.“

Monika situaci doma moc nerozuměla. „Ale vím, že ta soudkyně dělala pak nějaké problémy, taťka tam něco vytahoval, nějaký třeba blbosti, furt se to nějako prodlužovalo a nevím, mamka to chtěla několikrát vyměnit tu soudkyni, ale taťka nechtěl, protože to vlastně bylo v jeho prospěch...“

Podle **Lucie** se k sobě rodiče chovali hezky, domluvili se a rozdělili si majetek, o žádných hádkách nevěděla.

- **Viník rozvodu**

Tereza: „...ale vina, tak vina prostě lidi si přestanou rozumět, dneska už to беру tak, že si nesedli. Maminka je naprosto jiný typ než taťka, maminka je člověk, který by chtěl být doma a chce mít rodinný krb a psa a prostě člověka s kterým může jít na procházku a tatínek potřebuje člověka, který chce cestovat, chce poznávat lidi a maminka jako na tohle je, ale ne celý život určitě maminka nedokázala pořád být pryč nebo nebýt s náma s dětma a prostě neklapalo jim to, takže viník jsou jejich povahy naprosto rozdílné. Taky změna životního stylu u obou.“

Podle **Moniky** měli na rozvodu určitou vinu oba dva rodiče. „...ale víc taťka, že on byl takový nevím, že furt někam jezdil, byl s náma málo a nevím, že spíš byl v práci a tak, hmm tak určitě spíš taťka.“

Lucie říká, že viníkem rozvodu je otec. „...na stopadesátprocent jsem si jistá, že to zavinił taťka...podváděl mamku několik let, takže.“

- **Rozhodnutí bydlení**

Tereza: „*Jo jasně u maminky, mě ani nenapadlo být u taťky, takže i tak jsem jako k mamince měla vždycky bližší vztah asi tak, byla vždycky víc s náma tak to nebylo těžký.*“

Monika uvádí, že byla příliš malá na to, aby se mohla sama rozhodnout u koho z rodičů bude bydlet, ale říká: „...*Určitě bych chtěla být u mamky.*“

Lucie zůstala s bratrem a otcem doma a matka se odstěhovala. ...*ona nám to v podstatě oznámila mamka, řekla nám, že se odstěhovává do bytu a že se nerozvádí, že se možná k sobě vrátí, ale v té době to už bylo jasné, že se jako nevrátí.*“

Rodina

- **Nevlastní rodiče**

Partnera od maminky přijela **Tereza** velice dobře. „...*já jsem, my jsme s Moničkou naplánovaly mamčinu seznámení, protože jsme věděly, že je sama, takže jsme to tak nechtěly, chtěly jsme, aby byla šťastná do budoucna, že člověk nemůže být sám šťastný nadobro, že to prostě nejde, a tak jsme byly velice šťastný, že si někoho našla s kým byla najednou, byla samý úsměv, tak jsme ji neviděly několik let, takže to bylo moc fajn.*“ „*Pavel nám sedl do noty, je velice vtipný všechno to bylo úžasné, a tatínkovu přítelkyni jsme taky přijaly dobře, nic nám jiného nezbylo, tak to bylo takové dobré, navíc to není žádná čaramura, takže to bylo v pořádku.*“

Rodiče od **Moniky** mají oba partnery, myslí si, že je dobře, že nejsou sami. „...*mamka je šťastnější, že jí jako někdo pomáhá, že na to všechno není sama...*“

Luciiny rodiče mají nové partnery. Otec má přítelkyni: „...*moji tetu, bývalou, takže z mého bratrance a z mé sestřenice se možná jednou stanou moji nevlastní sourozenci, je to báječný pocit.*“ Přítelkyni od otce neviděla Lucie dva roky, od té doby co zjistila, že otec podvádí matku, tak se jí vyhýbá a ona jí taky. „...*nechci ji vidět nikdy asi takže, kdybych ji viděla, tak ji musím říct hodně sprostých slov.*“ Tetu Lucie nikdy nepřijala. „...*nehodlám ji jakkoliv odpouštět nebo ustupovat, v žádném případě.*“

Lucie vídá partnera od matky málo, označuje ho za hodného, hezkého a rozumného muže.

No ze začátku to bylo docela dost zvláštní, protože mamka mi řekla, že má jako, že zná pána, se kterým občas chodí na kafe a že je strašně fajn, ale že nepočítá s tím, že by z toho něco bylo. Když se s novým matčíným partnerem seznámila, uvědomila si, že si takového muže zaslouží a vztah jí přála.

- **Nevlastní sourozenci**

Tereza: „...tatínek, má malého syna, takže mám nevlastního sourozence nového.“ „...to miminko za nic nemůže, že to můj tatínek už vůbec ne, a jenom mi přijde, že mi toho tatínka trochu bere ještě víc, ale s tím nic nenadělám a stejně ho už v poslední době moc nevidím, protože jsem neustále někde pryč.“ „...a potom maminka má partnera a možná jednou v budoucnu budu mít nevlastní další sestru nebo nevlastního bratra a nevadilo by mi to, protože všichni jsou moc fajn.“

Děti od matčíného partnera jsou stejná věková kategorie jako **Tereza**, respektují a rozumí si. „...postupně jsme se dostali tak myslím, že do velice přátelských vztahů, je to prima.“

Monika má nevlastního sourozence od otce, kterému se nedávno narodil syn. Monika uvádí: „...teď je to jiný, jakože když má toho Martina, jakože má dítě, jako nevdí mi vůbec, ale stejně si myslím, že taťka je dost starý...nevím...hmm...že až taťka bude mít 60 let, tak on bude mít kolik mám já.“

- **Vztahy s rodiči**

Tereza: „...tak tatínek si udělal vlastní život nový a já už to moc neovlivním teďka, navíc je mi osmnáct, takže jako co mám dělat no a...tatínek chce novou rodinu, tak jako mu nemůžu bránit, protože to moc jako neovlivním i kdybych se sebevíc vztekala, tak čemu to pomůže...“

S matkou má **Tereza** dobrý vztah a s tatínkem: „...no je to můj taťka, tím vždycky zůstane a...mám ho ráda i přes to všechno, co udělal mamince, což je divné a nikdy to nepochopím, proč si to myslím, jako mám ho pořád ráda i když přes tu všechnu hrůzu, co tehdy řekl mamince, co jsem viděla v papírech, co říkal ze soudu.“

Monika: „K mamce jsem měla jakoby bližší vztah než k tatkoví, nebo já nevím.“ „Ale když jsem byla úplně malinká, tak jsem měla strašně ráda tatku...nevím takže...“

Lucie uvádí, že má s matkou mnohem lepší vztah než dřív. „...strašně nás to sblížilo, dřív jsme se jako tak povídaly, ale s tatkou mám takový všelijaký vztah, on se nás strašně snaží kupovat, takže jako já si s ním rozumím víc než s mamkou, ale ta konverzace už vážne, prostě už si nemáme o čem povídat...už je to takové, že já úplně na něm vidím, jak on by mi chtěl vykládat o tom co s tou přítelkyní dělal, ale kdyby mi to řekl, tak ho zabiju, takže konverzace se ustálila na jak bylo ve škole, co nového, máš trénink, potřebujem něco nakoupit, to je vše.“

- **Kontakt s druhým rodičem**

S otcem se **Tereza** již pravidelně nestýká, občas se vidí přes týden a spíše si telefonují. Uvádí, že je v poslední době zaneprázdněná, svůj volný čas tráví s přítelem a kamarády.

Po rozvodu soud určil styk otce s dětmi jednou za čtrnáct dní. „...tak jsme to opravdu dodržovali, snažili jsme se, hádky o tom byly neskutečný, že, že jsme to museli přesně fakt striktně dodržovat, to bylo opravdu někdy šílené.“ „...ale myslím, že se mi to tehdy i docela líbilo, že se vlastně člověk měl zajištěný těch čtrnáct dní toho tatínka vidět, to bylo, to bylo myslím dobrý.“

Monice se nelíbilo, že se musela po rozvodu stěhovat pokaždé na víkendy k jednomu z rodičů. Nyní se s otcem stýká podle času jednou dvakrát do týdne „...ted' je to určitě jiný, když Terka už je skoro dospělá, ta už má mnohem míň času a já třeba s tatkou jezdím jenom k babičce a tak.“

Lucie se s matkou vídá pravidelně každý týden a o víkendech.

- **Vztahy s rodinou, prarodiči**

Tereza popisuje vztahy s rodinou takto: „...s rodinou jsme to řešit moc nemohli, protože celá rodina se od nás z maminčiny strany odstoupila, distancovala, přidali se na stranu tatínka, hájili ho, že tatínek je hodný, že maminka ho neměla opouštět, takže maminčina sestřenice, její manžel všechny jejich děti, moje oblíbená teta, kterou jsem neviděla asi pět let od té doby co se začali rozvádět...potom se teda i babička moje i teta, maminčina sestra

se od nich taky distancovali, že když nejsou, jako nepodporují maminku, tak, že to není naše rodina, takže to bylo velice složité a takže jenom kousek velice malý kousek rodiny a přátelé, ti co zůstali teda.“

Babičku a dědu z matčiny strany vídá **Tereza** pravidelně. Avšak k prarodičům od otce jezdí velmi málo: „...musím se přiznat, že babičku s dědečkem od tatky nemám ráda ne, je to hnusný přiznání, ale nemám je ráda, nikdy jsem je neměla tak ráda jako babičku a dědu od mamky.“ „...zdá se mi to, že babička od tatky, že nás má ráda, ale že nás nemá ráda tolik, že k nám nemá tak vřelý vztah jako má k mojí sestřenicím, vlastně k dětem tatínkova bratr., A dědečka nemám teda ráda vůbec, nikdy jsem ho neměla, protože k nám nikdy nebyl upřímný, nebo dědeček je takový člověk, který je dost pesimistický a nikdy se s náma nebavil o ničem, nikdy jsem s ním žádný vztah neměla, za celý život jsem si s ním promluvila maximálně dohromady hodinu, nikdy jsem s ním moc nemluvila.“

Monika se s prarodiči z otcovy strany stýká pravidelně. „...Já jsem tam ráda u babičky, já vždycky třeba v létě jezdím na kole, ještě se sestřenicí a jako jsme tam na týden, tam spíme a dobrý, ale Tereza ta moc často nejezdí.“ „...ona nějak dědu s ním si nějak extra nerozumí, takže, ale děda už takový je, takže už to tak беру.“

S babičkou od otce se nyní **Lucie** vídá často. „...protože od té doby když to zjistila, tak se nám snaží asi něco kompenzovat a myslí si, že se o nás mamka nestará nebo já nevím, takže furt nám vozí jídlo.“

S babičkou od matky se vídá tak jako dřív, jezdí na návštěvy, narozeniny a svátky „...ale ona už mamčina mamka, babička už k nám nejezdí vůbec domů, protože mamka už tam vlastně nebydlí, a ona se s tatkou asi taky nepotřebuje stýkat, takže vždycky jezdíváme k nim.“

5.6 Závěry výzkumu

Hlavním cílem diplomové práce bylo zmapovat problematiku rozvodovosti, zjistit specifické příčiny a prožívání rozpadu manželství z pohledu rozvedených manželů současné a předchozí generace, v neposlední řadě také vliv rozpadu manželství na děti a jejich pohled na danou problematiku.

Výzkumné otázky zněly:

Jaká jsou specifika ve vnímání příčin rozpadu manželství u generace současné a předchozí?

Rozvedení manželé současné generace vnímají příčiny rozpadu vztahu jako výsledek života v dnešní tak trochu uspěchané době, která klade na člověka vysoké nároky. Zabezpečení rodiny se děje často na úkor rodinného života, což vede k následnému odcizení, neporozumění a k problémům v komunikaci. Honba za materiálními hodnotami zcela potlačuje hodnoty duchovní.

Vnímání příčin rozpadu manželství generace předchozí je rozdílné. Převažuje rozluka z důvodu nevěry manžela, ve dvou případech se ještě přidala skutečnost, že manželé sdíleli společnou domácnost s jedním z rodičů, kterému bylo nutné vzhledem k nemoci věnovat dostatek času.

Jaké jsou rozdíly v příčinách a prožívání rozpadu manželství u rodin dnešní generace a generace předchozí?

Z rozhovorů jsem zjistila, že mezi specifické příčiny rozpadu manželství současné generace patří odcizení v důsledku podnikání, dluhy a ochladnutí vztahu.

U předchozí generace zapříčinila rozvod ve třech případech nevěra a v jednom případě to bylo neporozumění si s partnerem. Viz graf č. 6

Rozvedení jedinci současné generace ve třech případech vzniklé problémy ve vztahu řešily návštěvou manželské poradny.

V procesu rozvodu a rozpadu partnerského vztahu a jeho vnímání a prožívání existují výrazné genderové odlišnosti. Asi nejzřetelnějším rozdílem je skutečnost, že ženy v současnosti podávají žádost o rozvod častěji než muži. Prožívání rozpadu vztahu rozvedenými manželi je velmi specifické a individuální, ve větší míře je tato životní událost vnímána jako stresující a náročná, jak po stránce psychické a sociální, tak ekonomické. Jedna z respondentek kvůli psychickým problémům a depresím vyhledala psychiatra, nyní stále užívá antidepresiva. Pomoc psychiatra vyhledal také muž, kterého manželčin návrh na rozvod velmi zaskočil a který byl silně citově fixován na své děti. Všechny ženy a jeden z mužů si stěžují na zhoršení finanční situace a následné komplikace s udržení chodu domácnosti, muž navíc konstatoval negativní vliv rozpadu partnerství na jeho vztah s dětmi.

Prožívání rozpadu manželství u generace minulé se od generace současné výrazně neliší. Jedna z respondentek přiznává, že se psychicky zhroutila a měla zdravotní problémy. Všechny ženy zdůrazňovaly osamělost a zhoršení podmínek ve vedení domácnosti.

Jaký vliv má rozvod na děti v oblasti emocionální a sociální?

Samotný rozvod na děti negativní vliv nemá, problém vidí především v hádkách a konfliktech rodičů v předrozvodovém období. Myslí si, že rozvod není až tak závažný, kdyby neprobíhal sporným způsobem řízení. Dvě z dětí vyhledaly pomoc psychiatra a psychologa z důvodu nočních děsů. Je zajímavé, že všechny děti rozvod rodičů schvalovaly a podporovaly, protože samy vnímaly, že si spolu rodiče nerozumí, a že odděleně snad budou spokojenější a šťastnější. Dvě děti uvádějí, že nynější vztah matky s novým přítelem je mnohem lepší příklad lásky a porozumění, než tomu bylo s otcem. S přijetím nového partnera od matky i otce se sledované děti vyrovnávaly dobře, jen v jednom případě se dívka nesla s novou partnerkou otce, protože se jedná o příbuznou. Narození nevlastního sourozence ze strany otce, se kterým nežijí, děti vnímají hlavně jako omezení společně tráveného času. Vlivem rozvodu se ve všech případech děti mnohem více sblížily s matkou. Naopak se více odcizily s otcem, s kterým netráví už tolik času kvůli školním povinnostem a zájmovým aktivitám. U jednoho dítěte vedl rozvod rodičů k větší samostatnosti a k přehodnocení životních priorit.

Jaký je rozdíl ve vnímání, prožívání rozvodu u dětí a rozvedených manželů?

Děti vnímají a prožívají rozvod rodičů individuálně. Ve větší míře rozvod podporují, i když je jim líto, že rodina už nežije společně. Ve dvou případech rozvod rodičů probíhal velmi bouřlivě. Jednalo se o rozvod sporný, situace doma byla značně napjatá a období, které děti prožívaly bylo velmi stresující. Okolnosti rozvodu všechny děti řešily s matkou. S přibývajícými informacemi se zlepšovala vzájemná komunikace a svěřování.

Rozvedení manželé se vyrovnávali s rozvodem těžce. Často uváděli pocity duševní skleslosti, bolesti, cítili i nenávisti vůči bývalému partnerovi. Po rozvodu ale vnímali i určitou úlevu, euforii z nezávislosti a pocit osvobození.

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na problematiku rozvodovosti v současné společnosti, neboť si myslím, že toto téma je stále více aktuální. Zajímala mě také skutečnost, která vede manžele k rozhodnutí požádání o rozvod, a zda se mění příčiny a vyrovnávání, prožívání rozvodu u manželů současné a minulé generace.

V teoretické části jsem se zabývala vývojem rozvodovosti, rozvodem manželství, dětmi a rozvodem a také nevlastním rodičovstvím, sourozenectvím.

Empirickou část diplomové práce tvoří kvalitativní výzkum, který jsem uskutečnila pomocí metody polostrukturovaného rozhovoru s rozvedenými manželi současné a předchozí generace a s dětmi pocházející z rozvedených rodin.

Cílem bylo zmapovat problematiku rozvodovosti, zjistit specifické příčiny a prožívání rozpadu manželství jak z pohledu rozvedených manželů současné a předchozí generace, tak z pohledu dětí, jejichž rodiče se rozvedli, zároveň zmapovat vliv rozpadu manželství na tyto děti.

Výzkum by mohl přinést zajímavé informace pro komparaci specifických příčin a prožívání rozpadu manželství generace současné a předchozí. Některé závěry by mohly být zajímavé pro psychology, psychiatry i sociální pracovníky. Výzkum by také mohl sloužit jako doplněk pro dřívější zkoumání problematiky rozvodovosti v minulosti. Diplomová práce pro mne osobní hodnotu, neboť jsem se dotkla všech oblastí a jedinců, se kterými se mohu v budoucnu profesně setkávat.

Uvědomuji si, že počet respondentů je příliš nízký na to, abych vyvozovala obecné závěry, to ani nebylo mým záměrem, chtěla jsem se problematikou rozvodovosti věnovat do hloubky a zjistit určitá specifika. Všechny rozhovory pro mě byly nesmírně cenné. Vzácné pro mě bylo odkrývání problému u starší generace, kde toto téma bylo v minulosti velmi tabuizované.

Nečekala jsem, jak silné emoce i po letech téma rozvodu vyvolalo u respondentů generace mých rodičů. Během rozhovoru s rozvedeným mužem mne překvapilo, jak citlivá a křehká věc může být pro otce ztráta rodinného zázemí a intenzivního kontaktu s dětmi. Uvědomila jsem si, že přání, touhy a emoce mužů jsou během rozvodových řízení často možná podceňovány.

Zajímavým poznatkem pro mne bylo, jak dobře s odstupem času hodnotily rozvod rodičů dnes už dospívající děti. Všechny se nezávisle shodly na tom, že nakonec vzájemné odloučení rodičů schvalovaly a podporovaly, protože samy vnímaly, že odděleně snad budou spokojenější a šťastnější, což se jim pak potvrdilo. Aniž by věděly, jaké motto jsem si zvolila na začátku své práce, zcela ho naplnily:

„ Jediné co je horší, než předčasné manželství, je opožděný rozvod. “

Louis De Boissy

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKALÁŘ, Eduard, NOVÁKOVI a kol., 1996. *Průvodce rozvodem*. Praha: Lidové noviny. ISBN 80-7106-157-3.
- [2] BAKALÁŘ, Eduard a kol., 2006. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1089-2.
- [3] BERGEROVÁ, Maurice a Isabele GRAVILLON, 2011. *Když se rodiče rozvádějí*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-843-2.
- [4] COLOROSOVÁ, Barbara, 2008. *Krizové situace v rodině*. Praha: Ikar. ISBN 978-80-249-1027-7.
- [5] DYTRYCH, Zdeněk, 1986. *Rodiče nezletilých dětí a rozvod*. Praha: Ústav zdravotní výchovy.
- [6] FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, 2008. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Praha: ASPI. ISBN 978-80-7357-350-8.
- [7] GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA, 2009. *Rodinná terapie. Systematické a narativní přístupy*. Vyd. 2, přepracované. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2390-7.
- [8] GOODY, Jack, 2006. *Proměny rodiny v evropské historii*. Praha: Lidové noviny. ISBN 80-7106-396-7.
- [9] JANDOUREK, Jan, 2003. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-749-3.
- [10] KIMPLOVÁ, Tereza, 2008. *Základy psychologie manželského a rodinného soužití*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 978-80-7368-619-2.
- [11] KLIMEŠ, Jeroným, 2005. *Partneři a rozchody*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-045-8.
- [12] KRATOCHVÍL, Stanislav, 2000. *Manželská terapie*. Vyd. 3., přepracované. Praha: Portál. ISBN 80-7178-332-3.
- [13] LENGEROVÁ, Jana, 1992. *Rozvod! Rozvod? aneb jak, proč a jestli vůbec se rozvést bez pomoci advokáta*. Praha: ROAD. ISBN 80-85-385-04-X.
- [14] MATĚJČEK, Zdeněk, 1992. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-04-25236-2.

- [15] MATEJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH, 2002. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0332-7.
- [16] MATOUŠEK, Oldřich, 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vyd. 2., přepracované. Praha: Slon. ISBN 80-85850-24-9.
- [17] MATOUŠEK, Oldřich a kol., 2005. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-002-X.
- [18] MONTOUSSÉ, Marc a Gilles RENOARD, 2005. *Přehled sociologie*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-976-3.
- [19] MOŽNÝ, Ivo, 2002. *Česká společnost*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-624-1.
- [20] MOŽNÝ, Ivo, 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Slon. ISBN 80-86429-58-X.
- [21] NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ, 2007. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1449-3.
- [22] PLAŇAVA, Ivo, 2000. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. Brno: Doplněk. ISBN 80-7239-039-2.
- [23] ROGGE, Jan-Uwe, 2007. *Výchova dětí krok za krokem*. Praha: Portál. ISBN 978-807367-249-2.
- [24] SOBOTKOVÁ, Irena, 2007. *Psychologie rodiny*. Vyd. 2., přepracované. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-250-8.
- [25] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona, 2010. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3181-0.
- [26] TEYBER, Edward, 2007. *Děti a rozvod*. Praha: Návrat domů. ISBN 978-80-7255-163-7.
- [27] VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.

Internetové zdroje:

- [1] *Český statistický úřad: Rozvodovost* [online]. 16.4. 2012 [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>

[2] ŠŤASTNÁ, Anna. *Demografie: ANALÝZA: Vybrané faktory rozvodovosti* [online].
15.04.2005, 2004-2009 [cit. 2012-04-22]. Dostupné z:
http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=46

Zákony:

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Sb.	Sbírka
Č.	Číslo
ČSÚ	Český statistický úřad
ČR	Česká republika
ZŠ	Základní škola

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1 – Roční počet rozvodů (ČSÚ, 2012).</i>	15
<i>Graf 2 – Úhrnná rozvodovost a průměrná délka trvání manželství při rozvodu (ČSÚ,2012).</i>	17
<i>Graf 3 - Intenzita rozvodovosti podle délky trvání manželství v ČR (Šťastná, 2005).</i>	20
<i>Graf 4 - Intenzita rozvodovosti podle délky trvání manželství v ČR (Šťastná, 2005).</i>	21
<i>Graf 5 - Srovnání návrhu na rozvod u současné a předchozí generace.</i>	53
<i>Graf 6 - Porovnání příčin rozvodu u generace současné a předchozí.</i>	55

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1 - Míry rozvodovosti manželství - rozvody ženatých mužů a vdaných žen ve vybraných letech na 1000 ženatých a vdaných v dané věkové skupině (Šťastná, 2005).</i>	19
<i>Tab. 2 - Přehled jednotlivých respondentů - současná generace.</i>	48
<i>Tab. 3 - Přehled jednotlivých respondentů - předchozí generace.</i>	48
<i>Tab. 4 - Přehled jednotlivých respondentů – děti z rozvedených rodin.</i>	49

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Rozhovor pro rozvedené rodiče

P II: Rozhovor pro děti

P III: Přepis rozhovoru 1

P IV: Přepis rozhovor 2

P V: Přepis rozhovoru 3

P VI: Přepis rozhovoru 4

P VII: Přepis rozhovoru 5

P VIII: Přepis rozhovoru 6

P IX: Přepis rozhovoru 7

P X: Přepis rozhovoru 8

P XI: Přepis rozhovoru 9

P XII: Přepis rozhovoru 10

P XIII: Přepis rozhovoru 11

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR PRO ROZVEDENÉ MANŽELE

Jméno:

Věk:

Rodinný stav:

Vzdělání:

Zaměstnání:

Počet dětí:

1. Kdy poprvé jste si uvědomil/a, že Vaše manželství spěje k rozvodu?
2. Kdo byl iniciátorem rozvodu Vašeho manželství? (navrhovatel, odpůrce)
3. Navštívili jste manželskou poradnu?
4. Jaká byla situace ve Vaší rodině před rozvodem?
5. Jaká byla podle Vás hlavní příčina rozvodu?
6. Jak rozvodové řízení probíhalo? (vypovídaly i děti, jednalo se o rozvod sporný/nesporný)
7. Jak dlouho rozvod trval/trvá?
8. Věděly děti o Vašich problémech, o tom, že se budete rozvádět?
9. Kolik let bylo dětem, když rozvod probíhal?
10. Jak se podle Vás s rozvodem vyrovnávaly děti? (prospěch ve škole, častější nemocnost, deprese, úzkost, agrese, hněv/uzavřenost, apatie, kamarádi, rozdíl s vyrovnáváním u dcery/syna)
11. Mohly se Vaše děti samy rozhodnout, s kterým z rodičů budou bydlet?
12. Myslíte si, že je rozvod nějak poznamenal? (budoucí partnerství, manželství, psychický stav)
13. Jak jste se s rozvodem vyrovnávali vy samy?
14. Jaké byly/jsou Vaše pocity před a po rozvodu?

15. Jak na rozvod reagovalo okolí (příbuzní, přátelé)?
16. Co se změnilo u Vás doma po rozvodu? (nový partner, prostředí, soc. klima, vztahy)
17. Jste nyní schopni spolupracovat, domluvit se s bývalým partnerem na běžných vě-
cech?(výchova a volný čas dětí, dovolené, svátky, financování)
18. Myslíte si, že je rozvod součástí dnešního života?
19. Jaký máte nyní názor na instituci manželství, změnil se po zkušenostech s rozvodem?

PŘÍLOHA P II: ROZHOVOR PRO DĚTI

Jméno:

Věk:

Sourozenci:

Vzdělání:

1. Kolik Ti bylo let, když se rodiče rozvedli?
2. Víš, kdo z rodičů požádal o rozvod? (navrhovatel/odpůrce)
3. Jak dlouho rozvod rodičů trval/trvá?
4. Jaká byla podle Tebe hlavní příčina rozvodu?
5. Mohl ses vyjádřit k situaci, která u Vás doma nastala?
6. Mohl ses sám rozhodnout, u koho z rodičů budeš bydlet?
7. Víš, jak rozvod probíhal, jak se k sobě rodiče chovali?
8. Jak ses s rozvodem rodičů vyrovnával, jak ses cítil?
9. Jak to u Vás doma vypadalo před rozvodem a co teď po rozvodu? (mají rodiče nové partnery, máš nevlastní sourozence)
10. Máš/měl jsi někoho blízkého s kým sis mohl o problémech doma popovídat, svěřit se mu?
11. Jak si přijal nového partnera své matky/otce, popřípadě nevlastní sourozence?
12. Pokud si myslíš, že by někdo mohl být viníkem rozvodu, kdo by to byl?
13. Myslíš si, že je rozvod v dnešní společnosti běžnou součástí života?
14. Jaký máš nyní vztah s rodiči?
15. Jak často se stýkáš s druhým rodičem?(s kterým nežiješ)
16. Vídáš se pravidelně s prarodiči jak z otcovy, tak matčiny strany?

PŘÍLOHA P III: PŘEPIS ROZHOVORU 1

Jméno: Pavla

Věk: 44 let

Vzdělání: vysokoškolské

Zaměstnání: sociální pracovnice

Počet dětí: 2

Trvání manželství: 22 let

Rozvedená: 5let

1. Kdy poprvé jste si uvědomila, že Vaše manželství spěje k rozvodu?

(Dlouhá pauza) Asi dva roky po svatbě...jojo, protože manžel začal podnikat a myslím si, že to souviselo s tou dobou, jak začal podnikat, tak ten vztah se změnil i když jsme ještě neměly děti, tak asi tehdy už, takže docela brzo co, a pak jsme ještě jako, stejně jsme spolu zůstali a teprve ještě později jsme měli Terezku, takže asi tak.

2. Kdo byl iniciátorem rozvodu Vašeho manželství?

(Dlouhá pauza) určitě já, určitě já jsem...já jsem byla ta první, která o to požádala, abychom se rozešli, chtěla jsem, abychom se domluvili, ale konečnou žádost o rozvod nakonec podal Aleš.

3. Navštívili jste manželskou poradnu?

No chodili jsme, asi několik sezení jsme měli v manželské poradně, ale ještě v té době než jsme o tom rozvodu začali uvažovat, protože jak jsme měly ty problémy a tak, tak nám to doporučili přátelé, tak jsme jezdili do Zlína do manželské poradny, a pak jsme tam přestali jezdit, protože Aleš neměl čas, ale myslím si, že kdybychom asi vydrželi, tak bysme se posunuli jinam a bylo by to třeba jinak...nedotáhli jsme to do nějakýho konce no.

Takže Vám to pomáhalo?

Já si myslím, že to oběma pomáhalo...určitě jsem to tak cítila, jakože, že ne každý sezení bylo úžasný, ale třeba první dvě nebyly dobrý a pak už se mi to zdálo lepší, že jsme doká-

zali líp komunikovat, a ten vztah byl trochu jiný, ale jak jsme to pak tak nedotáhli do konce tak už to šlo do háje.

Chodili jste tam pravidelně?

Jo vždycky jak bylo to sezení třeba jednou za 14 dnů nebo tak jsme tam chodili.

A jak dlouho jste tam vydrželi chodit?

No já nevím, asi jsme tam měli tak šest sezení, ale víc už ne Aleš to chtěl přeložit, a pak neměl čas a pak už to šlo všechno do háje.

4. Jaká byla situace ve Vaší rodině před rozvodem?

Dlouhá pauza...já nevím v jakým smyslu to myslíte?

Tak třeba, jak to u vás doma vypadalo, hodně jste se hádali?

Hodně jsme se hádali, pak někdy jsme na sebe nemluvili, Aleš byl hodně pryč, takže já s dětima, takže tak asi hodně takový napětí strašný, taková nervozita a napětí asi doma bylo

A jako celek jako rodina?

Jako rodina jsme asi navenek působili, že to je asi pořádku všechno, třeba pro to okolí si myslím, protože jsme udržovali takový ty společenské vztahy a ty výlety a dovolený, ale jako asi vevnitř to nefungovalo, navenek to asi fungovalo nebo to vypadalo, že to funguje.

5. Jaká byla podle Vás hlavní příčina rozvodu?

Dlouhá pauza...myslím si, že...to bylo asi...já si myslím sama za sebe, že to bylo tím, že Aleš začal podnikat, a že jsme se odcizili hodně, on měl jiný svět asi mu víc záleželo na podnikání než na rodině. Ale ne, třeba to tak vůbec nemuselo být jo, třeba on mohl tak jak on rodinu, bral rodinu on, to pro něj bylo maximum, co dokázal, asi jsem si představovala k rodině jiného partnera, asi vzor tatínka jsem pořád hledala tatínka, který ve všem pomůže a, a umí spoustu věcí a ta rodina funguje asi trochu jinak no, a tak, a tak to nebylo.

6. Jak rozvodové řízení probíhalo

Rozvodové řízení bylo náročné určitě pro obě strany, trvalo dlouho přes čtyři roky a to z toho důvodu, že jsme se vlastně potom už nedokázali dohodnout na alimentech vlastně vůbec na tom, jak bysme některý věci mohly uskutečnit, takže jsme se jenom soudili a soudili a šlo už jenom o peníze a myslím, že i vztahy nějaký k dětem šly a tak, ty už se neřešily tolik, jako se řešily neustále peníze.

Takže se jednalo o rozvod sporný?

Jednalo se o rozvod sporný, i když třeba původně jsme měly právníky oba každý svého a chtěli jsme udělat bezesporný rozvod, jo chtěli jsme se jednak vyrovnat s majetkem, a chtěli jsme se vyrovnat i s alimentama a ze vším, tak aby to bylo k prospěchu obou, protože než Aleš odcházel, tak jsme se jakoby na něčem domluvili, jak to bude vypadat, ale on najednou to začal všechno dělat jako jinak, my jsme to neměli napsaný, jenom jsme se ústně dohodli a najednou prostě se jsem cítila, že mě tlačí jako víc ke zdi pořád, a že to co říkal nebude pravda, tak jsem začala mít větší strach, a tak jsem se tím pádem soudila o vyšší částku peněz, dobře že jsem to tak udělala jako asi kdybych to zabalila na začátku, tak bych nedostala skoro nic, no.

Vypovídaly i děti?

Nevypovídaly děti, nikdy ne, i když jsem si to přála, aby děti vypovídaly, takže soudkyně nebyla nikdy na mojí straně a... nikdy k tomu nedošlo.

Takže jste měla problém se soudkyní?

Byl problém, já je to strašně těžký, ale musím říct, že jsem měla pocit, že soudkyně byla na straně jako manžela a sociální pracovnice překvapivě, která měla hájit zájmy dětí se přidala k soudkyni, oni byly takový zvláštní duo a myslím si, že jsem nebyla jediná, která takhle narazila, protože ona strašně jak kdyby stranila vždycky mužům, byla na jejich straně, bylo to strašně zajímavý, ale dopadlo to katastrofálně, takže vlastně přes všechny odvolání vždycky to šlo ke krajskému soudu zpátky až nakonec jsme podaly několik stížností jako prostřednictvím mojí právníčky, protože ona dělala zásadní pochybení v rozhodování, takže nakonec krajský soud rozhodl, že ona náš spor už soudit nemůže a soudil nás někdo jiný. Ale to už bylo po těch čtyřech letech jo, a to už bylo prostě v takovém stavu, že ale tam už jsme se dohodli na tom, a tam šlo pořád jenom o ty alimenty jako, jo, protože my jsme se už rozvedli jako, ale nemohli nás rozvíst dokud nestanovili alimenty, takže až stanovily ty alimenty tak nás do půl roku rozvedli a to byla otázka deseti minut jako, my už jsme neměli o čem se bavit, protože tam šlo už jenom o ty peníze jako, tam už to šlo fakt jenom o dohodu.

Takže to vás už rozvedla jiná?

A pak nás rozvedla...napřed nás jako vlastně my jsme napřed dostali, kdo nás bude rozvádět, a ten už za ty čtyři roky tam ani nebyl, takže nás nakonec dostala úplně jiná soudkyně,

takže jedna soudila alimenty, pak to bylo neustále u odvolání a nakonec ty alimenty v konci soudila úplně jiná soudkyně a rozvod taky úplně jiná.

7. Jak dlouho rozvod trval?

No já si myslím přes ty čtyři roky, ale bylo to díky tomu, že nebyly stanovené alimenty. Děti byly svěřené mě jako do výchovy a výživy ale nebyly stanovené alimenty

8. Věděly děti o vašich problémech, o tom že se budete rozvádět?

...určitě cítily, určitý napětí obrovský tady, teďka říkají, že nevím, jestli si někdy pomyslely na to, že se rozejdeme, to nemůžu říct, ale pak když jsme to řekli, až v den vlastně, kdy Aleš si s tady odstěhoval všechny věci, tak jsme jim řekli, že odchází a jestli to tušily nevím, nedokáži říct.

9. Kolik let bylo dětem, když rozvod probíhal?

Monička byla ve třetí třídě, v polovině třetí třídy takže kolik měla 8a půl tak nějak a Terečka měla, ta byla vlastně v primě, takže to byla po páté třídě, takže takových 12.

10. Jak se podle vás s rozvodem vyrovnávaly děti?

Já si myslím, že to pro ně bylo úplně katastrofální období, každá to zvládala úplně jinak, mladší dcera s tou jsem musela chodit k psychiatrovi, protože v noci nespávala, měla jako úplně noční děsy a myslím, že jí bylo strašně jako smutno po tatínkovi, jo, že to hrozně, hrozně špatně zvládala tady to. A ta starší, ta se s tím zas vyrovnávala tak, ta byla v takovém stavu jako, že hodně se přikláníla k tatínkovi, což asi pro mě bylo úplně strašný...až to došlo jednou jako na takový, i když na to jak byla malá, teda myslím si, že byla malá, tak jsem se rozhodla, že jí řeknu, že vzhledem k tomu, jak se ke mně chová a jak spolu nevycházíme, že jí nabízím, že ať jde k tatínkovi bydlet, že ji mám ráda, ale ať jde a bylo to dost jako dost drsný a ona teda strašně brečela, já jsem brečela pak se to tak vyříkalo, ale asi na to nikdy nezapomene, starší dítě to má asi horší, pořád protože je na tatínka víc podobný, má víc tatínkovo chování a já ji v něm vlastně vidím, takže chudinka myslím, že to měla těžší než Monička, protože ona tady ještě k tomu všemu jak odešel vlastně otec jejich, tak Terečka, jak je technický typ, tak ona najednou byla v pozici pro mě toho partnera, který zvládá ty technický věci a i na to jak byla malá, tak ona uměla mi třeba jako pomoci, když se něco pokazilo na pračce nebo takový věci, který já jsem jako z nich byla až bezradná úplně a myslím, že jsem ji někdy postavila úplně do situace toho, že ona je takový

můj partner tady, který mi jako kdyby ze vším pomůže, ne dejme tomu s úklidem nebo tak, ale s takovým jakoby, že mi pomůže něco zásadnějšího rozhodnout nebo udělat, což si myslím, že taky nebylo v pořádku.

Jak to bylo u každé z dcer, třeba se uzavřela do sebe, byla naštvaná, agresivní?

Monička ta mladší, to bylo strašně zajímavý, ona najednou začala ve škole tvořit takový krátký příběhy, jo to mě úplně překvapilo, protože ona předtím to nikdy nedělala, psala takový velice krátký povídky třeba o tom, jak se mají rádi stromy a tak, což bylo velice zvláštní a pak to měla třeba otisklý i v časopise a byla taková byla strašně křehká. No Terez ona je zas jiná, takže ta byla na povrch jakože to všechno zvládá ale...začala mít problémy ne ve škole, i když na mě křičela, třeba že to zrovna Terez, že to jakože, že teď ona se přestane učit, abych viděla jaký to je, když se někdo rozvádí, jak to ty děti těm rodičům dělají, že ona mi bude všechno dělat naschvál jo a tak, protože už šla do puberty, ale vevnitř byla asi strašně musela být strašně zraněná, protože si mě zavolala ani ne učitelka ze školy ale učitelka z výtvarky a řekla mi, že se něco děje, že Terezka, tak jak před tím tvořila s takovou tou rozevlátostí a tady vším tím, že najednou začala dělat takový miniatury a strašně drobný věci, a že jakoby se strašně soustřeďuje na takový miniaturní detaily, a že jako, jakože co se děje jo, nebylo to ani tak, ona spíš zaútočila pořád na tu Terez, jakože Terez ty teda teďka to kreslení, to je prostě hrůza co ty mi tady předvádíš a tak a Terez začala být hrozně nešťastná, a na ten popud jsme šla vlastně za paní učitelkou do základní umělecké školy, a řekla jsem jí tam, ona to pak už to vzala výborně my jsme si to tam vyříkaly a pak už problém nebyl, jako to určitě. U Terez úplně a Monča musím ještě říct, že Terezka, jak má vždycky starost, tak ona se vrhne vždycky na nějakou tu činnost svoji výtvarnou, takže tak a u Monči to bylo teda hrozný období, ona se strašně začala fixovat vlastně na ty psy, aniž bysme psa měli, tak, tak to bylo úplně děsivý, protože ona když už byla docela velká, tak já, když si to ta vemu, tak ona tady pořád tahala toho plyšového psa normálně na, jako na vodítku a ona už byla velká a mě to připadalo hrozný a ona vždycky, když bylo nějaký jako stav horší, tak ona se strašně upnula na ty plyšový psy a takový to bylo, takže třeba teďka už to mám takový srovnaný, ale vím, že jsem to tak jako pozorovala, pozorovala jsem to na ní jako, že to tak je, ale u obou jsem byla ve škole a řekla jsem jim učitelům třídním, že se rozvádíme, že to není jednoduchý, tak aby na to brali ohled, takže to bylo takto jako škola, učitelky byly fantastický, vyšly vstříc

11. Mohly se děti samy rozhodnout, u kterého z rodičů budou bydlet?

Jojo mohly se určitě rozhodnout, noo mohly.

12. Myslíte si, že je rozvod nějak poznamenal?

Já si myslím, že jsem na nich napáchala škody určitě i Aleš, neskutečný jako asi ten člověk s kterým zůstanou, tak ty děti ovlivňuje víc...a určitě je ovlivňuje i s takovým tím protizaujetím proti tomu partnerovi, určitě se asi...asi jsem jim to nepřipravila pěkný, ale tak zas naopak už jsem poznala nového partnera, ten pak přišel, tak obě nezávisle na sobě řekly, že jsou strašně rády, že...s tatínkem jsem pro ně nebyla dobrým příkladem vztahu ale, že to co je teď je krásný příklad, že ony vidí jak se mají lidi rádi, jako jak je veselo, jak něco dělají společně a jak je taková pohoda jo, takže nakonec to úplně nezávisle až byly trochu starší, tak obě s tím přišly a řekly, že jsou jako strašně šťastné, že jsme se rozvedli, a že to dopadlo takto, no ale určitě jsem jim ty duše poškodila...smích...ne určitě jako jo to myslím, že rodiče páchají zřůdnosti a to jsem teda taky spáchala, cítím to tak.

13. Jak jste se s rozvodem vyrovnávala vy sama?

Dlouhá pauza...já nevím, já jsem napřed byla v takové euforii, že jsem si myslela, že jsem nabyla svobody...jako úplně jsem se z toho těšila, myslela jsem si, že to bude strašně jednoduchý, protože jsem byla jako kdyby na něčem domluvená, představovala jsem si, když to tak bude, že to bude prostě fantastický, a že si to všechno ustojím, no a když to tam tak pak nebylo, tak jsem, tak jsem byla asi úplně jako na dně, jako myslela jsem si, že už hloub člověk jít nemůže, že klesne tak, jakože najednou nemáš nic a máš jenom starosti a starosti o domácnost, o děti, práci a myslím, že jsem jela totálně, úplně nadoraz jako...ale pak jak se říká až dojdeš na to dno stejně se musíš odrazit, tak se šlo nahoru a pak se to všechno nějak uklidnilo a spravilo...ale určitě to bylo od takové euforie toho, že si najednou můžu dělat co chci až po tu úplnou bezmoc.

14. Jaké byly vaše pocity před a po rozvodu?

(Dlouhá pauza) já asi začnu tím po rozvodu...po rozvodu už pro mě prakticky nebyly žádné, protože pro mě už to nebylo tak strašně bolestivý, jak po tom odchodu, takže až když nás rozvedli po těch letech, tak já už jsem já i když neustále cítím a cítila jsem nenávisť, tak už to bylo takový otupělý jo, a před rozvodem to byla nenávisť jako, nenávisť k partnerovi a ke všemu co jsme asi společně prožili.

15. Jak na rozvod reagovalo vaše okolí?

Tak jako nejbližší rodina, rodina z mojí strany, ti nejbližší tak samozřejmě...ti nemůžu říct, že by byli překvapení, že se rozvádíme, vzali to, asi okolí a přátelé byli, byli překvapení, někteří asi zaskočení a pak mi vlastně prakticky žádní přátelé kromě asi dvou rodin nezůstali, takže všichni přátelé zůstali na straně bývalého manžela, takže jsem se cítila, jsem se strašně osamocená, osamělá tak osamělá a měla jsem pocit, že se mi strašně ublížilo, to si myslím doteď, ale už s tím nic neudělám a přišli noví přátelé, takže prostě to tak je.

16. Co se změnilo u vás doma po rozvodu?

Po rozvodu úplně doma...no je to hrozný, ale první co řeknu, tak nám úplně klesla životní úroveň ze sta na deset, jo to...myslím, že to bylo pro mě strašně těžký se s tím srovnávat, protože jsme měli hodně všeho, všechno jsme si mohli dovolit a najednou jsme byli úplně bez peněz samy tři a neměli jsme nic, takže to bylo asi první a hrozný co teda si je, jsou finance, ale jak jsem pak už měla práci a tak se to všechno zlepšovalo, tak se tady ta situace postupně taky vyřešila. A jinak samozřejmě bylo tu spoustu činností, které jsem neuměla, že tak to byl taky pro mě problém, protože jak nejsem ten technický typ, tak jsem chvílka mi byla bezradná, další věc bylo, že po odchodu manžela se prakticky všechno pokazilo, co bylo, takže úplně snad prostě fakt všechno, tak to vždycky říkám, tak to se taky rozloučilo a tak, takže to bylo takový těžký období, pak samozřejmě víc takové té fyzické práce jakoby od zahrady až já nevím po co, tak musel nastoupit jako potom i můj taťka sem tam sekal trávu nebo tak, no jojo bylo, to bylo to hrozný (smích) já to беру tak, že toho bylo na jednoho člověka strašně moc, strašně moc prostě, myslím si, že se to někdy až nedá zvládnout.

Vztahy, nový partner po rozvodu?

Nový partner dlouho nebyl...a potom vlastně až hlavně na popud obou dcer, který pořád si přály, abych tady neseděla na tom gauči sama, takže ony vlastně podaly ten inzerát, abych se s někým seznámila a pak se to nějak tak, přes ten inzerát.

16. Jste nyní schopni spolupracovat domluvit se s bývalým partnerem na běžných věcech?

...výjimečně, výjimečně jsme schopni se domluvit a nejsme schopni se někdy vůbec domluvit, nenene nemáme dobré vztahy ani dobrou komunikaci.

Volný čas dětí, dovolené si domlouvají oni spolu nebo to jde přes vás?

Vždycky to vypadá jako, že se domluvíme, pak se to všechno stokrát změní, zpravidla ze strany bývalého manžela, pak několik let se tady neustále řešily nějaké prázdniny, slzy kam děti pojedou, nepojedou, pak se jelo jenom, vždycky to bylo problematický a je to problematický i když ta starší je dospělá.

A financování?

Financování, tak po tom rozvodu už to bylo tak daný vlastně, já mám alimenty a tím bych to měla všechno zvládnout, ale jsou výjimečný situace, že bývalý manžel něco přispěje a je pravda že tráví s dětmi drahé dovolené,

17. Myslíte si, že rozvod je součástí dnešní života?

(Dlouhá pauza)...no tak asi by se t tak dalo říct, jakože ...lidi si myslí, že je jednoduchý se rozejít asi si myslí, že je to normální, že to je běžný, že to patří k této době.

18. Jaký máte nyní názor na instituci manželství, změnil se po zkušenostech s rozvodem?

No asi bych si přála, aby každý manželství dlouho vydrželo, aby se našli partneři, tak aby si rozuměli, což třeba to bude jiný, protože mladí lidi se berou později, zakládají ty manželství později mnohem, tak třeba už jsou rozumnější, a vždycky to je určitě o osobnostech těch lidí, to myslím si, že se to tak nedá nějak všeobecně říct vůbec. Já myslím, že na to má strašně moc vlivů společnost, výchova, jenom je toho moc aby, co na to působí.

Zanevřela jste na manželství?

To ne, já každému přeju ať se vdá, hlavně ať je šťastný jako, ať si vybere správného partnera, ať to zvládají, ale nešla bych do druhého manželství, já nevím já se už bojím, bojím se dalšího problému, kdyby ten vztah nefungoval, protože z takovýho nezávazného vztahu se dá kdykoli odejít prostě, je to hlavně tím, že můj vztah už nemá společné děti, to je zase úplně jinačí a jsme starší, takže si myslím, že k tomu není nutné abychom byli manželé, asi kdybych měla partnera a měla s ním rodinu, je možný že bych si přála, že bych se vdávala..hm.

PŘÍLOHA P IV: PŘEPIS ROZHOVORU 2

Jméno: Pavel

Věk: 48

Vzdělání: vyučen, středoškolské

Zaměstnání: OSVČ

Děti: 1

Trvání manželství: 14 let

Rozvedený: 5 let

1. Kdy poprvé jste si uvědomil, že vaše manželství spěje k rozvodu?

(Dlouhá pauza)...to je těžká otázka, kdy poprvé jsem si uvědomil, tak...musí být jednoznačná odpověď nebo mám se rozpovídat?

Klidně se rozpovídejte, to pro mě bude nejlepší.

Tak víceméně, po jisté době nám to tak nějak přestalo fungovat, po osmi letech, jsme se to snažili ještě nějak zachraňovat nebo tak, ale prostě už to nešlo, nějak jsme se odcizili, já jsem začal pracovat jako osoba samostatně výdělečně činná, tudíž bylo více práce a tudíž jsem se přestal asi víc věnovat rodině a to byl možná ten základ...

2. Kdo byl iniciátorem rozvodu?

Já

3. Navštívili jste manželskou poradnu?

Ne

4. Jaká byla situace v rodině před rozvodem?

Situace, jak se to myslí situace?

Jako celkově, jak to u vás doma bylo.

Tak víceméně jsme se tak nějak nebavili nebo spíš jako než hádali tak spíš jako nebavili.

A třeba s dětma s dítětem nebo jak to bylo?

Tak víceméně nebavili jsme se spolu, ale s dětma jsme samozřejmě fungovali nějak fungovali, jo tak nevím, jak bych to řekl...nevím jak bych, nevím, nevím co konkrétně, řeknu všecko ale teď nevím jak bych to...já jsem s dětma nebo spíš s jedním dítětem, se svojím, protože jsme vychovávali dvě děti, jedno jsem vyženil a vlastně druhé vlastně to moje, tak jezdili jsme na hory spolu a takové, manželka nechtěla nikdy, takže s náma, na kola všechno, takže, takže s dětma v pohodě, jsme neřešili jako tyhle problémy jsme vůbec jako před dětma neřešili nebo jsme se snažili neřešit.

5. Jaká byla podle vás hlavní příčina rozvodu?

Asi jsme se nějak odcizili, jako každý si dělal svoje, že takže málo společných zájmů.(Dlouhá pauza) z toho společného života taky bylo málo, co člověk, když přijde večer z práce nebo takové, takže, takže říkám možná ta pracovní náplň, kdy jsem dělával soboty, neděle, vlastně pořád nebo tak jsem měl nabídky na stavby podobně, po večerech, přes den jsem pracoval, tak málo času, většinou to bývá málo času asi.

6. Jak rozvodové řízení probíhalo?

Celkem v klidu, v pohodě na všem jsme se domluvili.

Vypovídaly i děti?

Ne.

Takže se jednalo o rozvod nesporný?

Úplně v klidu, v pohodě, domluvili jsme se na všem, opatrovnictví, alimentech, všecko proběhlo tak v klidu.

7. Jak dlouho rozvod trval?

Strašně krátce, takže my jsme se domluvili na těch, na tom, kdo se o děti bude starat a kolik budu platit, vlastně to nás rozvedli během chvilky...majetek jsme měli víceméně vypořádaný, takže tak.

8. Věděly děti o vašich problémech, o tom že se budete rozvádět?

Myslím, že ano, nejsou si teď jistý už je to delší dobu, takže myslím si, že ano, nevím jak dcera, protože byla mladší, ten kluk s tím jsem se o tom bavil, ten už měl myslím, ten už byl na střední nebo...šest, no měl o patnáct, no byl na škole, takže už, dcera byla mladší o pět let.

9. Kolik let bylo dětem, když rozvod probíhal?

Takže rozvedli jsme se 2007 nás rozvedli, takže dcera měla devadesátýpátý, 12 roků a kluk měl, kluk je 85 takže ten měl 19, jo říkám to dobře, on je osmdesátýsedmý ne osmdesátýpátý, takže měl kolik, 87, 2007 takže měl kolik, 20 roků, říkám to dobře. Takže on už měl 20, takže ještě studoval.

10. Jak se podle vás s rozvodem vyrovnávaly děti?

Dlouhá pauza...tak to nevím, my jsme ještě asi tři roky po rozvodu spolu bydleli, takže...

Byla tam nějaká změna, když jste se rozvedli?

Asi ne, my jsme se asi pořád víceméně nebavili nebo řešili jsme minimálně, minimální naše nějaké vztahy už jsme neřešily spíš jenom chod domácnosti asi tak nějak...nevím jak to nesly děti, to se do nich vžít nemůžu, teda to bych jako s něma musel mluvit, jak to nesly.

Takže myslíte, že prospěch ve škole nebo častější nemocnost?

Děti se učily výborně, celkem jako...kluk vystudoval s přehledem úplně, holka je teď na vysoké, takže ta se učila taky dobře, takže nebyl problém s učením, určitě ne.

Častější nemocnost, úzkost, nebo že byly na vás třeba naštvání?

Tak to nevím, jestli byly naštvání, nemocnost, úzkost vím co prožil teda její, protože jsem měl vlastně jejího syna od tří let a oni se rozváděli před tím, tak to bylo takové bouřlivější a on se budil ze spaní, vím co to je jako, když má takové divoké sny to dítě, ale u našich dětí to nebylo, nebyl takový problém, ne, ne, to bylo tím že jsme se nehádali, my jsme se nebavili nebo takhle, ten rozvod proběhl téměř jak kdyby v tichosti, jakože to nebylo nějak emotivní jako prostě.

Viděl jste tam nějaký rozdíl s vyrovnáváním u dcery a u syna?

Myslím si že, ne, myslím, že ne.

A třeba semkli se víc?

K sobě? Tak oni měly k sobě vždycky hezký vztah a myslím si že ho mají doteďka, takže nevím, jestli se semkli po rozvodě nebo to, ale určitě ne, protože kluk vlastně potom už nějak se odstěhoval má přítelkyni a odstěhoval se nějak tak, nejsou si vědom, že by měli bližší, měli hezký vztah už od začátku noo.

11. Mohly se děti samy rozhodnout, u koho z rodičů budou bydlet?

Hm víceméně ne, to jsme si určili, že bude bydlet s matkou, protože já jsem vlastně byl na stavbách a cestoval jsem, takže tam to asi nepřicházelo v úvahu, abych vychovával, musel bych asi změnit profesi nebo celkově, myslím, že jednodušší bylo to takhle rozhodnout.

A třeba bouřily se nějak, že by chtěly jít s váma?

To ne, to nee, já si myslím, že matku měli rádi...takže nebyl důvod asi.

12. Myslíte si, že je rozvod nějak poznamenal v budoucím partnerství?

Tak to nedokáži asi posoudit, jako jestli je poznamenal nebo ne, myslím si, že dceru určitě ne, kluk zažil dva rozvody jeden bouřlivý jeden klidnější...já s ním vycházím i když není můj, říká mi tati, takže máme velice dobrý vztah, nejsou si vědomí, že by je to nějak poznamenalo no tak, ale to bych musel mluvit s ním jako, nemůžu mluvit za ně.

Říkal jste, že už má přítelkyni?

Má přítelkyni, už žijí delší dobu po pronájmech, teď si koupili svůj byt vlastně, vzali si hypotéku, jsou spolu společně, jsou snad šťastní...samozřejmě v rámci toho jak jsou vztahy no, tak těžko říct, že.

Do toho nevidíte.

Přesně tak, nežiju s něma.

13. Jak jste se s rozvodem vyrovnával vy sám?

Dlouhá pauza...tak s rozvodem už v pohodě, spíš ten stav před rozvodem byl takový, no tak furt mě to nějak, furt o tom člověk přemýšlí a kdesi cosi, takže jako ixkrát jsme se to snažili nějak zachránit, ale asi to nešlo, už to bylo takové...těžko se člověk uvědomí potom, když si vyříkáte nějaké věci, pokud to nejde, tak to nejde, ale nezměnilo se vůbec nic.

Takže vy oba jste se už rozhodli že?

Já jsem se rozhodl, že už to prostě dál takhle žít nechci prostě a podal jsem žádost o rozvod no...že si každý žil prostě tak jak kdyby sám, takže.

Takže pak vlastně bývalá manželka na to přistoupila?

Manželka na to přistoupila no tak...ano.

14. Jaké byly vaše pocity před a po rozvodu?

Tak to už je spíš úleva potom rozvodu už je úleva...před rozvodem tak člověk...myslím, že ty pocity byly pořád stejné nebyl nějaký problém s rozvodem, že bysme se o něco hádali nebo nehádali, takže asi rozvod pro nás byl už jenom formalita.

15. Jak na rozvod reagovalo okolí?

Tak to nevím.

Nevíte vůbec?

Nevím vůbec.

Nejbližší rodina?

Nevím, tak každý nenenene nevím, nevím, nevím, že by byly reakce, každý je svého štěstí strůjcem, takže no, no nevím, že by nás někdo odsuzoval nebo...tchýňa se, se mnou nebačila, teď už se, se, mnou zase baví takže (smích) asi jsem ju urazil, ale to jsme se asi spíš nějak jinak urazili.

16. Co se změnilo u vás doma po rozvodu? Říkal jste vlastně, že jste ještě tři roky po rozvodu spolu bydleli?

Tři roky jsme spolu ještě žili.

A z jakého důvodu nebo jestli se můžu zeptat?

Tak...bydlení...nebylo kam jít nebo prostě, takže skrz bydlení jsme vlastně spolu museli žít dál spolu no.

S tím ještě souvisí, co se u vás změnilo po rozvodu, nový partner, prostředí, sociální klima, vztahy?

Víceméně po rozvodu se nezměnilo asi nic, jako kromě toho, že jsme byli rozvedení, žili jsme pořád stejně dál, jak jsme žili předtím, to znamená.

Takže měl jste nějaký svůj prostor?

Měl jsem svůj pokojík, že ale to už bylo před rozvodem, takže, takže...

Pak jak jste odešel, měl jste svůj byt nebo?

Víceméně jsme to vyřešili s tím, že...moje, já jsem mojí nechal byt, který vlastně ona prodala za menší a vyplatila mě...vyplatila mě z bytu a já jsem to vyřešil tím, že jsem měl rozestavěnou chatu a šel jsem bydlet na chatu.

A nový partner?

Partner (smích) tak...víceméně po internetu jsme jsem hledal partnerky, až jsem našel svůj nynější, poznal jsem jich víc teda jako, těch partnerek.

17. Jste nyní schopni spolupracovat, domluvit se na běžných věcech?

Určitě, určitě...myslím si, že jsem takový komunikativní, domluví se skoro s každým jo.

Takže výchova volný čas dětí?

Děti jsou dospělé, takže víceméně, ale když je potřeba, tak se více s dětma domlouváme samozřejmě, když bylo potřeba se domluvit na něčem, což se teda moc nestávalo, tak jsme se domluvili.

A financování?

Tak já platím vlastně víceméně alimony, které jsem si sám o sobě zvýšil, potom až jsem bydlel s Pavlou, (smích) tak víceméně jsem se nechal zaměstnat, takže jsem měl peněz tak nějak...ne dost, ale tak akorát...tak jsem alimony sám o tisícovku zdvihl, dcera šla potom na studia vlastně, takže si myslím, že to bylo takové potřebné, no.

18. Myslíte si, že rozvod je součástí dnešní společnosti?

Myslím si, že hodně ano.

Můžeme to rozvést?

Můžeme, ale nevím jak, ale myslím že, že.

Jak to vnímáte třeba z pohledu i známých?

Já znám spoustu lidí rozvedených, kteří nebyli rozvedení a už si nerozuměli, tak se spolu trápí, prostě když...když je člověk, prostě žije na hromádce jenom tak prostě, nevím, nevím jestli se to dá, dá nějak spravit, a když se to spraví, tak je to potom třeba spolu vydrží dlouho, ale horší když se to nespraví a oni spolu žijou třeba tak i odděleně...ale třeba dívám se tady u Janošů (rodiče nynější partnerky) taky mezi spolu žijou, tak hodně odděleně jako pan Janoš s paní Janošovou, taky to asi není ideální jo, nevím jestli by to pomohl rozvod nebo spíš bydlení každý zvlášť, ale asi jo...ale tak asi to je všude stejný jako, nemyslím si, že je to nějaký rozdíl mezi...po čase, po čase začne dělat svoje věci, že dřív to dělali spolu a ten druhý nechce, ten má zas svoje a už je to takové nějaké zvláštní.

Člověk se asi hodně odcizí, když tráví každý svůj čas sám.

já to vidím u našich...oni se mají rádi, ale sem tam si lezou na nervy, máti protože jsem vlastně postavil tu chatu, tak jezdí na chatu, tam si odpočine, tam je s přáteli, chodí na kafe, dají si vínečko, táta je takový rozmrzelý ten si vleze, ten je furt radši doma a prostě, a tak ...máti ta zas přijede a zahrajou si spolu karty a všechno funguje na pár dní a tak se to střídá a nevím jestli to...a tak to myslím dělají i u Pavli..taťka jede na kolo, ta si zas jede s kamarádkami...žijou si ten svůj život, každý zvlášť no, už to není vlastně, už nežijou spolu ale žijou každý odděleně.

Ale pokud se ještě střetnou tak.

Pokud se naši střetnou a tak je to ještě dobrý, ale nevím, jak je to třeba tady u Pavčinyých rodičů...je to tam, je to tam si myslím, že třeba jako oni už nejsou spolu, nehrají karty nebo ani spolu nevaří nebo tak jako to je těžký.

19. Jaký máte nyní názor na instituci manželství, změnil se po zkušenostech s rozvodem?

Hmm...tak manželství myslím si...že manželství jako mám na to kladný názor, jako manželství je jako dobré, jako než žít nějak na hromádce každý zvlášť, je to taková jakoby jistota nebo něco takového...něco budete spolu já nevím vychovááte spolu, ale ten názor mám asi stejný, je to vždycky na volbě toho partnera...no že člověk je třeba zamilovaný, tak zvolí toho partnera a pak to třeba tak funguje, jo že se odcizí jako každý má jiné zájmy a takové myslím že to dělá hodně ty zájmy, aspoň něco když mají společného, tak je to spojuje no, že spolu můžou něco dělat.

A oženil byste se znovu?

Určitě (smích).

PŘÍLOHA P V: PŘEPIS ROZHOVORU 3

Jméno: Ludmila

Věk: 51 let

Vzdělání: vysokoškolské

Povolání: učitelka na ZŠ

1 dítě

Trvání manželství: 20 let

1. Kdy poprvé jste si uvědomila, že vaše manželství spěje k rozvodu?

Noo asi tak před deseti lety...zhruba teď bysme měli 27 asi výročí, v 85 jsme se brali tak si to spočítejte, tak asi před deseti lety, kdy nám přišla první exekuce, jo kdy jsem zjistila, že manžel dělá dluhy a neplatí to. Pak jsem se snažila dalších zhruba pět let ho zachraňovat, platila jsem dluhy, všechno jsem hradila a pak už to nešlo jo, dcera chtěla studovat já jsem zjistila, že bych ji neživila s tím, že vlastně zachraňuji jeho a ještě studia, to už bych nezvládla, takže tehdy jsem podala žalobu o rozvod, no a trvalo dalších několik let než jsem se k tomu odhodlala úplně, až jsem podala tu žádost, tak jsme to řešili s tím, že asi tak k tomu dvacátému výročí, bylo to v prosinci jsme se rozvedli a pak jsme spolu ještě další tři roky žili, protože jsem si myslela, že mě zachrání jenom ten rozvod před těma exekucemi, pak jsem zjistila, že to tak není, že když sdílíme společnou domácnost, tak mi stejně nedají pokoj. No a pak bylo hrozně těžký vlastně nejmíň třičtvrtě roku, protože já sem s tím bojovala, já jsem vůči němu jako v sobě neměla žádnou zášť, on se do těch problémů dostal svou blbostí, důvěřivostí, jenomže kdyby to řešil, tak by se nedostal tam kde byl, ale on to neřešil on prostě pořád spolíhal na někoho, že mu pomůže, na rychlý prachy dostával se ještě do větších problémů a takže pro mě to bylo hrozně těžký, kdyby byl, on mě vařil, nakupoval prostě já jsem přišla domů a měla jsem udělanou večeři, nakoupené, kolem baráku, kolem zahrady jo, takže mě se strašně od něho těžko odcházelo v podstatě jsem musela k psychiatrice začít chodit abych se od něho vůbec dokázala odpoutat. Rodiče mi v tom pomáhali, maminka na něho byla zlá, na mě byla zlá, prostě abych to dokázala a dokázala jsem to až začla i dcera, až mi řekla: „mami on tě zničí“, protože já už jsem na tom byla

psychicky příšerně, to nemluvím o druhých věcech jakože jsme byli úplně na dně, o všechno jsme přišli, v podstatě jsme přišli o byt a protože dcera chtěla studovat, tak jsme si uvědomila, že to dál neutáhnu. Tak jsem ho prostě vyhodila, jo bylo to hrozně těžký a teď on nechtěl jít, on to nebral vážně, protože jsem se s ním nejdřív rozváděla, několik let po rozvodu jsme spolu žili, on to nebral vážně, takže já jsem říkala, jestli, já jsem se už radila, co mám dělat v podstatě a když už jsem si nevěděla rady, tak mě poradili, ať mu řeknu, že pokud se nevystěhuje, že ho nechám vystěhovat úředně. No a tak to zabralo ale ještě mě další minimálně rok, dva citově vydíral, v podstatě to trvá dodnes jo, že on je chudák, dokonce týden bydlel ve sklepě u nás, že nemá kam jít. Bylo to hrozně těžký, protože on ten barák v podstatě dal do šolichu, všechno co jsem si navymýšlela, on mi udělal, a teď jsem ho z tama měla vyhodit jo, bylo to strašný. Takž u nás to bylo jiný jo, že by mi zahýbal to vůbec ne, on doteď, když potkám babičku, svou tchýni, tak mi říká, že už mu sháněly ženský kamarádi, že už prostě mu tam dohazovali různý ženský co byly samy ale on říkal, že nechce. O Vánocích se se mnou ještě pokusil navázat kontakt a zas mě Petra zabrzdila, říkala mami: “On si uvědomil, že ho máš z krku, že máš slušný plat v uvozovkách, že a on z tebe chce zase vysávat“. Takže jsem do toho nešla a ale pořád se to vrací jo, teď jsem byla, protože mám skoro všechny doktory mám v Přerově, on pochází z Přerova, tak jak jsem tam šla tak se mi zase všechno vracelo, ty vzpomínky, jo protože jsem tam prožila krásný roky, když jsme byli svobodní, my jsme spolu pět let chodili a v podstatě do té doby než přišel o zaměstnání než začal podnikat to bylo všechno prostě v pořádku, ale potom jak začal podnikat, tak se mu začlo dařit, začal vydělávat docela veliký peníze, to mu vlezlo do hlavy nebo co, úplně zblbnul, to se stalo mnoha lidem, a neuměl s tím vůbec žít, a potom když se mu přestalo dařit, tak si myslel, že to tak půjde dál, ale ono se to už nevrátilo, a on si začal dělat ty dluhy s tím, že to půjde jo že to rychle splatí udělá velký kšeft a bude to mět raz dva splacený, ale těch dluhů přibývalo, přibývalo a on začal ztrácet sebevědomí a pořád má v sobě jakýsi pocit viny, jo že, to že mě, celou vysokou dcery jsem živila sama vlastně už předtím, to si musím vždycky připomínat jo, že mi nepomohl ani korunou, že mi Petře potom když měla státnice, když měla promoci, tak ji přinesl nějaké peníze s velikým, s velikou pompou jí tam dal dvacet tisíc, ale neuvědomoval si, že to já sem jí dávala skoro půlku každéj měsíc. Takže pořád s tím bojuju, pořád myslím si, že to, já se snažím to mít uzavřený jo, ale je to hrozně těžký. Pořád beru antidepresiva, protože mám obavy, že kdybych to vysadila, že, zase spadnu do depresí a že zase prostě budu úplně na dně. A taky nedokážu navázat vztah zatím jo, už jsem se pokoušela párkrát, a vždycky prostě srovná-

vám, protože po intimní stránce a jako táta byl úžasnej, ale prostě neumím, já nevím, myslím si, že to byla závislost, protože on se do těch dluhů dostal ne jenom těma rychlýma obchodama, že chtěl získat rychlý prachy, ale i automaty byly jeden čas, takže já si myslím, že je to něco jako gamblerství jo, že tam, že on by se musel taky léčit, aby se z tohohle dostal. Údajně pracuje, údajně má stálou práci, ale pochybuju, že je zaměstnanec. Myslím si, že to už je nějaká diagnóza, že to není úplně v pořádku.

Takže vy jste se rozvedli, jak je to dlouho?

Já jsem se měla podívat do papírů, asi tak před sedmi lety, jo pak jsme spolu ještě tři roky byli zhruba ale všechno je to plus mínus, takže tak ty čtyři roky jsem sama a je mi dobře jo, jsem prostě nezávislá, přijdu domů a vím, že mi tam nebude čekat nějaký dopis s modrým nebo červeným pruhem, vím, co mám já dluhy, vím, že si je platím, dcera je na vlastních nohách, takže tak se i trochu líp dýchá no.

2. Kdo byl iniciátorem rozvodu vašeho manželství?

Já.

3. Navštívili jste manželskou poradnu?

Já jsem byla v poradně, ale oni mně vůbec nepomohli. Já jsem byla v poradně v době, kdy jsem si myslela, že to jde ještě zachránit a že mi poradí co s tím, tam byla mladá holka, která zřejmě neměla vůbec žádnou osobní zkušenost, myslela jsem, že z pozice psychologa mi pomůže a nic jsem se v podstatě nedověděla, pak mě odkázala na právničku, která mě řekla: "a pánové platit nebudou, už jste tady já nevím kolikátá." A říkala, jestli budu chtít nějaké majetkové vyrovnání, tak se na mě obraťte, a to bylo všechno, co mi tam poradili. Jo takže už jsem tam nešla, byla jsem ve Zlíně v té manželské poradně, takže už jsem to pak nezkoušela, šla jsem zrovna k rozvodové právničce, kterou mi poradila jedna kolegyně, je vynikající kdybyste na ni chtěla kontakt, protože to nebyl zlatokopa jo že vycházela tam maminka s malým dítětem a říkala paní doktorka je prostě úžasným člověk, poradila řekla mi že musím to utnout jinak že se dostanu úplně, prostě někam kam bych nechtěla, jo už jsem i tak byla, ale, že by to mohlo být ještě horší, když mi to všechno nastínila, tu moji perspektivu, když zůstanu s Petrem a tak díky ní a díky psychiatrice a díky rodičům jsem se z toho jaksi vybabrala. Jinak nevím, jinak ho doteď živým a už mám statisícový dluhy.

Takže ještě pořád ho živíte?

Ne nene, už ne, něco mi tam ještě zůstalo, něco ještě splácím, ale není to tak hrozný, jo už se tím prokousávám, ještě něco mi tam zůstalo.

To se nějak automaticky, když jste manželé, převádí?

Nene to vzniklo tak, že přišli třeba exekutoři a řekli mi, že pokud nezaplatím, tolik a tolik, že mi seberou třeba auto nebo poberou věci v domě, takže já jsem vždycky šla a vybrala jsem třeba kontokorent a dala jsem jim prachy a takhle se mi naskládaly peníze, pak jsem si dělala půjčky, takže abych já z toho nějak vybruslila jo tak jsem si já kvůli němu dělala dluhy a pak jsem řekla už dost. Takže to ještě splácím, ale už to není tak moc.

4. Jaká byla situace u vás v rodině před rozvodem

To jsem v podstatě řekla, bylo to strašné, bylo tam dusno, já jsme nevěděla jak z toho, střídavě mě ho bylo líto, střídavě jsme na něho měla šílenej vztek, samozřejmě hádky kvůli tomu, že.

A komunikovali jste o tom spolu?

On o tom se nechtěl bavit, on to zlehčoval, shazoval mě, říkal, že to vůbec není pravda, že má všecko v pořádku, já si myslím, že tam to bylo patologický, jo že on není v pořádku psychicky. A myslím si, že doteď se v tom plácá, protože žil nějakou dobu s maminkou, teď žije sám, myslím si, že ho máma vyhodila, protože tam měla taky návštěvu, takže já si myslím teď má jednak přes léto žije na chatě, kterou podědil a přes zimu, protože přes zimu je to tam drahý elektřina a tak dále sazba, tak má pronajatou garsonku a myslím si, že to není v pořádku. Takže jsem u něho byla v ty Vánoce a má to holobyt, když jsem mu řekla, že tam má ještě nějaké skřínky a nábytek, jestli nechce, má tam jenom postel, stůl s počítačem a to je všecko a kuchyň, tak říkal, že nechce nic, takže je mu jasné, že by mu to všechno pobrali.

5. Jaká byla podle Vás hlavní příčina rozvodu?

Dluhy

6. Jak rozvodové řízení probíhalo?

Dobře, ale myslím si, že to bylo díky paní doktorce Pšejové, že ona mi to vlastně všechno připravila já jsem ji i přemluvila ať se mnou jde k soudu, ona nechtěla, navíc ona se znala se soudkyní, že nás vzala přednostně, aby, aby, prostě věděla, že to musíme utnout hned a že on by se mohl začít cukat a myslím si, že jsem ho tak trošku podvedla, protože to je ta-

kový moje černý svědomí, protože jsem mu řekla, že budeme dál spolu, ale at nedělá problémy jo, takže on všechno odkýval, sypal si tam popel na hlavu, takže nás na první stání rozvedli, navíc Petra už byla plnoletá, jo takže.

A vypovídala u soudu?

Ne, byla plnoletá, takže na první stání nás rozvedli, akorát hrozně jsem na tom byla psychicky.

Takže se jednalo o rozvod nesporný?

Ano

7. Jak dlouho rozvod trval?

Tak nějakou dobu jsme čekali na to rozvodové stání, ale pak to bylo hned, to trvalo čtvrt hodiny.

Když jste přišla poprvé za právníčkou tak?

Já jsem nebyla ještě rozhodnutá, byla jsem se jí spíš ptát, jestli by nešla nějaká odluha nebo prostě vyřešit ten majetek, že by se mnou sice žil, ale já měla veškerý majetek na sebe a ona říkala, že to nejde, že stejně ti exekutoři je jim to jedno, to znáte z televize, odevšad, že oni poberou, i když to jeho není, tak oni to stejně poberou a pak se člověk musí složitě soudit a získávat věci zpět. Takhle mi pobrali obrazy co jsme měla, poměrně jako, který jsem si cenila, Petře sebrali počítač před maturitou, kde měla vypracovaný otázky, ano nám to nenechali stáhnout na to nikdy prostě nezapomenu jak ona, já jsem nebyla schopna jí to vůbec říct, já jsem seděla tenkrát na gauči a ona přišla domů, vešla do toho pokoje a teď jsem slyšela strašném řev a to jsou takový ty věci, které, když už se začínám cukat tak, že bych se k němu i vrátila, tak si na ně vzpomenu a zase honem, honem z toho uteču pryč, a i to, že pak už ho sháněli lidi jo, tak i to mě vždycky, chválabohu, že je pryč.

8. Věděly děti o Vašich problémech, o tom, že se budete rozvádět?

V podstatě dcera mě do toho dostrkala s babičkou a s právníčkou a psychiatrickou. Já bych se nebyť jich, tak bych se k tomu neodhodlala, protože já jsem takový konzervativní člověk, já ctím tyhle ty instituce a pořád jsem v dobrém i zlém ale to nešlo, kdybych věděla, že on se snaží jo, tak já bych s ním byla doteď, ale on pro to opravdu nic nedělal, jenom mě vysával, lhal mi, kdyby mně nelhal, ale on mě lhal, každým slovem mi lhal.

Nenechal si třeba poradit, jít do léčebny?

Ne o tom, to vůbec nepřipouštěl něco takového, to je pouze moje osobní domněnka. Což mi i psychiatricka poradila, jako potvrdila, že to je diagnóza. Já jsem říkala jak je to možné, že on byl předtím normální chlap, sice k lhaní měl sklony jo, to mě mělo varovat, když jsme spolu chodili, jo, že občas zalhal a v takových nepodstatných věcech kdy nemusel, takže to mě mělo varovat, jenomže to člověk když je zamilovanej tak nevidí, třeba přišla jsem on na mě čekal, já jsem jezdila do Olomouce on byl z Přerova, takže já jsem vysedla měli jsme rande a teď jsem viděla, že s někým telefonuje, slyšela jsem jak říká: „ne já jdu na trénink“. Prostě tím mě zapíral a už to mě mělo varovat že, že třeba já bych tohle rodičům nikdy neřekla, řekla bych, že jdu na rande, jo že tam něco nebylo v pořádku už tehdy. To se pak člověku postupně vybaví. Nebo kdysi jsme byli v nějaké jídelně, kde on měl stravenky a říkal, přece nebudeš platit a utrl půlku a dal mi půlku, že, jakože jsem, že je pokažená ta stravenka, že mám jít až za dva lidi a říct, dat, že ona si toho nevšimne, to mě mělo varovat, jo že má sklony ke lhaní a podvodu. Což mě není vlastní jo to, já jsem byla vždycky vychovávaná rovně.

9. Kolik let bylo dítěti, když jste se rozvedli?

18

10. Jak se podle vás s rozvodem vyrovnávalo to dítě?

Já si myslím, že těžce, protože ona působí jako hrozně silná ale...projevilo se to hlavně na zdraví, protože začala mít problémy se štítnou žlázou, strašně přibrala najednou 15 kilogramů, jo předtím byla huběnoučká a během dvou měsíců prostě nakynula ale úplně šlepným způsobem, možná je to taky daný tím, že začala brát hormony jo a do toho ta štítná žláza já nevím, ale myslím si, že to byla psychika i. Takže v podstatě to odnesla zdravotně a už se toho nikdy potom ani nezabavila a... tatu kterého strašně milovala, tak teď nemůžu říct, že nenávidí ona si ho neváží. A on doteď prostě... je to takový to citový vydírání jo, teď si zařídili s přítelem byt a ona ho pozvala, tak jak mě, Janu třeba, nás pozvala na kaulaudaci, tak mu dala takovou pozváněčku a teď jsem mu volala, protože jsem něco potřebovala a on mi říkal, že jestli Petra žije, že neví, já jsem říkala pokud vím, tak ti dávala pozvánku i tobě i babičce abyste se přijeli podívat na její nový byt, no cosi jsem se dostal jsem jakýsi lístek. Prostě staví se pořád do role ublíženého, takže i tak a Petra už s ním nenachází společnou řeč, prostě, to co já mu ještě jsem schopna odpustit ona už ne. Prostě je

na něho strašně naštvaná, že , že takhle zpackal to co fungovalo, jo a poměrně dobře, když jsem to porovnála s jinýma, manželstvíma, tak si myslím, že nám to v mnoha stránkách strašně dobře fungovalo.

Takže myslíte si, že tam byly hlavně ty zdravotní problémy, a třeba ve škole?

Ve škole ne ona já si myslím, anebo ano možná v tom pozitivním slova smyslu ona pro ni tata byl v podstatě odstrašující případ jo, že se nevěnoval svojí profesi, on byl původně zootechnik...že odešel z té práce...že to nedělá, jo že přitom ona na tu veterinu chtěla jít taky, on byl veterinární zootechnik, že dělal kšeftaře, že prostě dělal práci, to byly ty hnusný devadesátý léta prostě rychlý prachy no, a přestala si ho vážit, že ona, u ní se to projevílo tím, že se dostala na tři vysoký školy zároveň a ona je chtěla dělat všecky, tak jsem ji ukecala že ne, dělala dvě, stejně tu jednu nedodělala, tu co dělala dálkově, protože se jí sešly státnice zaráz jo, ale ona spíš tím opačným směrem jí to nastartovalo, ona říkala tak to ne já nedopadne tak jak tata jo hned si našla práci, hned si zajistila bydlení ale tak to taky díky příteli, který už je o osm let starší, měla k tomu štěstí ale i tak si našla partnera, který je spolehlivý náš tata byl vždycky bavič, bavil celou společnost, vždycky ho bylo všude plno, pěkný chlap a ona si našla takového víceméně nenápadného, připlešlého, spolehlivého na první pohled nudného ale vtipného kluka jo prostě takový spolehlivý, opora, kdo to říkal Chantall Poulen že: “já jsme měla na zádech batoh jsem vlekla, kdežto ona má tu oporu, jo nechcu jí to zakřiknout...On to s ní taky prožíval ty, on v podstatě s ní začal chodit když to vrcholilo tady to všecko, já jsem říkala, Peti řekneš to tomu Milanovi, ona říkala, on by to asi nepochopil a tak krásně jí s tím pomohl jo, že tím procházel vším, už jsou spolu osm let už.

11. Mohla se dcera sama rozhodnout, u kterého z rodičů bude bydlet?

To neplatí, ona už byla dospělá a jednoznačně jsem ji živila já, že.

12. Myslíte si, že ji rozvod nějak poznamenal třeba do toho budoucího partnerství, psychický stav?

Myslím si že určitě tam nějaký stopy budou, určitě to co říkám, že...určitě se jí nelíbilo, že já jsem byla měkká jo, já to vidím, že ona to má docela, směřuje kam ona chce, já jsem byla strašně benevolentní ve spoustě věcí a to ona říkala, že to tolerovat nebude, takže určitě ji to nějakým způsobem ovlivnilo, jo.

I co se jednalo toho partnera, že si vlastně vybrala úplně opak.

Úplný opak, to je úplně jiný člověk.

13. Jak jste se s rozvodem vyrovnávala vy sama?

Špatně...špatně, protože, všechno co jsem říkala, to jsou ty rozporuplný pocity, že pořád ho mám ráda, no teď už, teď už to možná trošku vyprchává, po těch letech už jsem si na to zvykla, ale vždycky to naskočí, když mě někdo řekne najdi si chlapa, zaprvé bych ho vůbec nehledala, protože se mi do toho ani nechce ale vždycky když nad tím začnu eventuelně uvažovat jo, protože Petra se odstěhovala najednou jsem zůstala sama tady, ještě je pryč je ve Frýdku, tak otevřu si třeba seznamku nebo něco a teď se mi to všechno začne vracet, já nemám už prostě důvěru, to by musela být hrozně velká náhoda, abych kápala na někoho komu bych důvěřovala a těžko se s tím vyrovnávám no, je mi to líto, že to tak dopadlo.

14. Jaké byly vaše pocity před rozvodem a po rozvodu?

Hrozné, ztracená půda pod nohama jo, protože...ještě tak před těma zhruba 12, 13 lety jsem si myslela, že je všechno ok, jo že nám to pěkně klope.

Takže až po těch 10 letech tam začaly být ty problémy kvůli financím?

No to pozděj, kolik měla Petra, měla tak 15 let 14, 15 let, když to začlo, 14 let kolem těch 13, 14 let a to už bylo možná dřív, ale to já jsem o tom nevěděla jo a to bylo to, že mi lhal, že jsem na to přicházela postupně třeba i od někoho jiného nebo najednou přišli vymahači jo, tak to byly takový šoky, to bylo to nejhorší, že on mi to nedokázal říct a on ani sobě to nedokázal přiznat jo, že to tak je.

A po tom rozvodu byla to pro Vás třeba úleva?

Určitě, protože já jsem najednou, jak říkám, jdu domů, to si pořád užívám, já jsem měla strach jít domů, mně se nechtělo chodit v jednom období z práce jo, protože já jsem nevěděla, co mě tam čeká, já jsem si připadala v té práci bezpečnější jak doma, tam nebylo bezpečí žádný, jediný, kdy jsem pocítovala bezpečí, to byla sobota neděle, to, to úředníci nechodí. To bylo hrozný, kdysi jsem viděla film o Balzacovi, ten taky se topil v dluzích a tam zase bylo pravidlo, že nechodili exekutoři po setmění, takže on celé dny se toulal jo, chodil až po setmění domů a kolikrát přišel domů a neměl tam nic jo, takže takový pocity, pokud to člověk neprožije tak neví co to je, jo když k vám přijdou dva, dvě úřední osoby a teď vám řeknou, že najednou máte někde řekněme dvěstětisíc dluhů ani nevíte, kde jste k tomu přišli, strašný.

To jste vždycky řešila vy tady tu situaci?

Vždycky ne, ale mělo to dopad na mě, že oni protože on se, on před něma různě, on dostával ty dopisy, ale mě to tajil, takže já jsem, on nebyl doma, on byl vždycky někde na Vsetíně nebo vždycky někde byl na Zlínsku, prostě nebyl nikdy doma, on schválně prostě odjel a teď jsem to řešila já. Potom mi rodiče řekli: „není to divný, že vždycky když oni přijdou, on není doma? Takže lhal, byl zbabělý...hrůza

15. Jak na rozvod reagovalo okolí, příbuzní přátele, věděli o tom?

No moc dobrý to nebylo, jo takový, oni už reagovali na to vůbec, co bylo předtím a taky jsem o pár přátel přišla díky tomu, že si od nich zřejmě půjčil peníze...já nevím jo já nevím nic, já doteď nevím, ke mně se to tak nějak donese nebo nedonese a oni mě možná v něčem šetří někteří, ale někteří mě nešetřili, někteří to chtěli po mně. A řekla bych, že vztahy mezi kamarádkama některýma docela ochladly, že se sice vídáme, ale moc mi za prvé nepomohly, za druhé i když jsme předtím spolu trávily hodně volného času, dovolený kam jsme jezdili a tak dále tak jak kdybych byla prašivá, jsem měla pocit jo. A u některých to mám doteď. Jinak kolegové byli většina skvělí, nejskvělejší byla naše šéfka, která mě hrozně podržela jo, v té nejhorší situaci, protože jsem měla půl roku exekuci na plat, to jsem měla naštěstí neoprávněně, takže to mě paní doktorka vysoudila zpátky ty peníze, až na třicet tisíc jsem dostala všechno, to mě pomohlo docela i finančně, to bylo krutý šetření jo, jsem ty peníze pak dostala zpátky. A ale ti přátele mě docela většina zklamala, takové ty nej kamarádky mi zůstaly jo i s manželama a ti přišli, jestli něco nepotřebuju a tak, ale zrovna jedna kamarádka do které bych to nikdy neřekla, tak do teď... ty vztahy nejsou to, co bývaly předtím nevím. A je mi z toho i docela úzko, protože jsem ji měla docela hodně ráda...nevím, jestli je to dané jenom tímhle možná jsou tam i jiné věci v tom ale myslím si, že to odstartovalo určitě.

Přítom vy jste za to nemohla, co se stalo.

Tak mohla jsem za to, že jsem s ním zůstávala a oni mi to docela vyčítali, včetně dcery včetně maminky, včetně...tady některých těch kamarádek, jo že jsem si mohla za to, že jsem s ním byla dýl, než bylo zdrávo, jo to mě vmetla Petra: „Mami víš jak jsme se mohly mít kdyby ses ním rozvedla už před pěti lety, v době kdy jsem neměla fakt koruny jo protože pořád po mě peníze někdo chtěl a nikdo mi je nedával a...jenomže z toho je mi docela dostala psychiatricka ta mi řekla zas, že kdybych se s ním rozvedla o pět roků dřív tak by

mi to zrovna třeba ona vyčítala, protože si neprožila to co si prožila, ona si to musela prožít aby pochopila o co jde...že by protože tatu milovala, takže by mě třeba vyčítala, že to by měla těch čtrnáct patnáct let, že takže ono to tak asi muselo být no.

16. Co se u vás doma změnilo po rozvodu?

No tak změnilo se to, že mám u sebe rodiče, že s nima žiju ve společné domácnosti, bylo to velice těžký zkraje, ale teď si to užívám jo že rodiče mi stárnou před očima hrozně a já jsem ráda, že jsem s nima každý den, takhle kdyby byli někde jinde přece jenom bych je zanedbávala, tak přijdu domů Ahoj babi ahoj tati, dcera už je pryč takže jsme tam sami tři jsme tam na zahrádce, hodně mi pomohli i finančně teda to musím říct, jako ty poslední roky Petřiny školy už jsem mlela z posledního a odešel mi bojler, odešla mi pračka, takže babička s dědou koupili a já jsem jim to pak splácela jo, takže mě strašně pomohli. Petruška když odjížděla do školy, tak babička jí vždycky Peti, pojd' se s náma rozloučit a vždycky jí nějakou stovečku pětistovečku jí strčila. To máš na svačinky a takže oni mi hrozně pomohli no...a takže bylo to těžký v tom, že jsem ztratila jakoby soukromí ale protože oni se přistěhovali ke mně, přizpůsobili se mně, tak se to dalo přežít, protože já jsem hodně závislá na tom kde žiju, jaké je prostředí kolem mě a tak a oni se mi maximálně přizpůsobili, není to úplně, to co bych si představovala ale teď jsem ráda, že jsem s nima, jo že, že mám staroušky u sebe no.

Takže vzájemně jste se takhle domluvili, že se za váma přistěhují?

No my jsme přišli o byt kvůli manželovi a to je složitější, oni nám před osmnácti lety přenechali půlku domu, baráku a oni si vzali náš byt, protože my jsme měli malý byt jo a já jsme si my jsme ten byt přestavěli, zařídili zahradu jsme dali celkem do šolichá a teď Petr si vzal dluh a zastavil ten byt kde oni žili, to jsme neřekla, takže oni ještě v podstatě tím to všechno začlo ty problémy, že jsme přišli o ten byt a že v podstatě byli několikrát u soudu byli kvůli tomu začali jim strašně zdravotní problémy, moji rodiče oni tam bydleli, kvůli tomu je, my jsme v podstatě neměli co dočinění jo takže nás volali jenom jako svědky, takže ještě moji rodiče byli několikrát kvůli tomu u soudu, začali jim zdravotní problémy, takže já mám takový pocit, že jim tak trochu splácím dluh, no a pak jsme stejně o ten byt přišli, takže mě nic jiného nezbylo než to, já jsem sice sehnala několik byteček malých ale naši už tam nechtěli jít tak to byl jejich původní domov a tak se nastěhovali ke mně. Zkraje to bylo hrozně jako než jsem si zvykla na to, protože to už je kolik, to už je sedm let, ještě

s náma bydlel i manžel vlastně chvílku a to se nedalo vydržet, on potom až se odstěhoval konečně, tak od té doby je klid, říkám hodně mi pomohli, díky nim jsem si mohla dovolit vyměnit okna, prostě dát si to trošku, protože já bych to s těma dluhama a s jedním průměrným platem nezvládla, takže oni mě pomohli trošku i dát to dohromady jo, takže jim vděčím za strašně moc vlastně a teď se jim to snažím vracet jo, nejsou sami.

Vy tam nejste sama, zvládla byste to, kdybyste tam byla sama?

Nejsem tam sama já bych to teď těžce nesla... Já myslím, že bych to zvládla, protože já jsem já sice ráda jdu do společnosti, ale já jsem celkem takový samotář jo takže já mám svůj svět a já bych ses tím dokázala vyrovnat ale určitě by na mě padaly chmury, takhle nemám vůbec na to myšlenky v poledne přijde brácha s rodinkou za babičkou a za dědou na zahradu třeba přes to léto je to vůbec nejlepší, takže pořád je tam kolem mě plno lidí, proto taky dneska jsem chtěla jít dřív, protože kopem bazén jo tak, já jsem měla letos těch padesát a švagrová má čtyřicet, tak jsme si nadělili bazén, ale musíme si ho vykopat že, takže musím kopat.

17. Jste nyní schopna spolupracovat, domluvit se s bývalým manželem na běžných věcech?

No zaprvé už to nepotřebuju ale když jsem to ještě potřebovala, ještě před rokem když Peta dělala školu tak to bylo hrozně těžké, protože on moc na mě nedal až ke konci občas Petře přispěl ale velice málo, nějaké pravidelné peníze nic a teď protože on mi zajistil pojištění dělal pro nějakou pojišťovnu zajistil pojištění a měla jsem tam nějaký nesrovnalosti, tak když jsem s ním potřebovala mluvit tak se s ním nedalo mluvit byl arogantní zas mě citově vydíral jo že co po něm vlastně chci a že stejně na něho kašlu, nedá se s ním mluvit, pořád se cítí ublížený, vystrnaděný že přišel o domov a pořád mi to dává za vinu, jo vůbec si nepřipouští že ten ta příčina je on.

Když dcera ještě nebyla plnoletá, tak nestanovil soudně dávky?

My jsme se rozvedli, když ona už byla plnoletá, a protože on jí nic neplatil, ona by se s ním musela soudit a ona odmítala a já jsme ji do toho netlačila. Babička ji do toho tlačila, babička říkala, nenech to takhle, podej na něj žalobu, ale ona říkala, já to neudělám, tak radši chodila na brigády, pokud to šlo jo, přivydělávala si, než aby řekla tatovi aby jí dal peníze no a bylo to těžký, tak mě pomáhali naši, když to šlo jenomže oni z těch důchodů co.

Stýkal se s dcerou nějak pravidelně, myslíte?

Já bych řekla že on by velice rád ale dcera to odmítá, takže ho vidí, naposledy ho viděla o Vánocích jo, to jí právě vyčítá, že za ním nejede jenomže ona mu říká že to mají teď stejně daleko, chápala to když bydlela u mě, že nechtěl přijet, protože jsou tam i moji rodiče jo, ale teď už má svoje bydlení a nic mu nebrání v tom aby tam za ní zajel a to neudělá...takže nevím kde je chyba jo ona o něho moc nestojí on jo ale nejede za ní.

Možná se stydí.

Stydí se, já si myslím, že on se stydí a že na nás útočí, protože on si s tím neví rady jo je to těžké, já si myslím, že on je případ pro psychiatra.

A vy se s ním nějak vidíte?

Naposledy o vánocích jsem ho viděla, naposledy o Vánocích a to bylo hrozně pěkný setkání jenomže on, pak mě bylo hrozně těžko zase jo, na podzim, byl ve Finsku na ryby, on je rybář, tak mi ukazoval fotky, takže jsme pořád mluvili o věcech, které se nás netýkají, ale když jsem byla na cestě domů tak mi poslal zprávu, že jsme si vlastně nic neřekli a zase mě začal citově vydírat...sám nemá odvahu do toho jít jo, ale já bych se k němu stejně nevrátila.

Myslíte si, že je rozvod součástí dnešní společnosti?

Bohužel no, ale zase si myslím než by, bych jako všem ženským co mají jako nějaký problém takový, protože u mě to byla závislost na těch rychlých penězích já nevím jaká je diagnóza to gamblerství nebo co to je, protože ty příznaky, ty dopady jsou stejné jo tak ať už žiju s alkoholikama, násilníkama, že by to měli utnout i když je to ale hrozně těžké, proto jako nikoho neodsuzuju, nikoho nesoudím, protože je to hrozně těžké...jo kdyby šáhl na Petru jo nebo i na mě, tak to by bylo jednoduchý, ale on byl vždycky hodný jo, takže o to, to bylo těžší a já bych asi líp zvládla toho násilníka, že bych od něho dřív odešla, i když, kdo ví.

19. Jaký máte nyní názor na instituci manželství, a změnil se po zkušenostech s rozvodem?

Ne já jsem měla prostě smůlu, moji rodiče teď měli zlatou svatbu, celý život maminka je protivná to je pravda a tata ji celý život miluje jo prostě on by ji snesl modrý z nebe ještě teď po těch padesáti jedna letech, takže já vůbec já si myslím, že jsme měla prostě pech, jo protože říkám možná jsem se proto i tak těžko rozváděla, protože já to pořád beru jako

zázemí jako...mě je dobře, že jsem teď nezávislá že jsem sama, že si se vším poradím, uživím se, ale stejně mi chybí ta opora, chybí mi takové to zázemí.

Takže nešla byste do nějakého nového vztahu?

Do manželství bych nešla, ale chybí mi někdo, jenomže já mám obavy, že už bych s nikým nedovedla mít až takovej vztah jako jsme měla s Petrem jo. Já vždycky když si otevřu nějakou seznamku a vidím tam ty cizí pány, pak už přemýšlím co se za něma skrývá jo, už mám nedůvěru nevím, nevím. To by musela zafungovat nějaká hrozná chemie aby, jo abych do toho šla.

Ono je asi těžký potkat někoho?

Ještě v mém věku no, tak mám kamaráda, který je vdovec který si myslím, že bysme si hodně rozuměli ale jenom jako přátelé a prostě já bych s ním nešla do vztahu, taky mi říkal jsem sám v bytě, dcera už žije sama, myslím teď čeká mimino a potkáváme se teď dost často, vždycky prohodíme pár slov, protože teď je to rok co Jana umřela, já jsem vlastně kamarádila s jeho manželkou hodně, zemřela na rakovinu a takže tam už mama mi říkala a nechceš se dát dohromady s Tomášem, mamí to by asi nesesedělo, už mi to říkali i moje kamarádka jedna a ty poslouvej, co Tomáš a já jsem říkala nee. On by musel být ten, kdo by udělal ten první krok a já bych se potom hrozně, hrozně zvažovala, bylo by to těžký. Co se týče vzhledu tak to není zrovna můj typ, ale to už v mém věku nehraje vůbec roli, spíš že je to chytřej, spolehlivém chlap. Ale nejsem na tom závislá, nemůžu říct, že dávám přednost ženské společnosti, protože v ní dělám, ale cítím se v ní líp.

V ženské společnosti?

Ano, protože co jsem zažila společnost s chlapáka, vždycky mě to tam nějak nesesedělo, to byla taková ta velkohubá, to předvádění jo, já je mám tak nějak hned prokouknutý a mě to vadí no.

PŘÍLOHA P VI: PŘEPIS ROZHOVORU 4

Jméno: Tomáš

Věk: 35 let

Vzdělání: středoškolské

Povolání: Řidič z povolání

Děti: 3

Trvání manželství: 8 let

Rozvod proběhl před 3 lety

1. Kdy poprvé jste si uvědomil, že vaše manželství spěje k rozvodu?

...nooo já jsem to spíš nečekal, já jsem byl, já jsem tím byl zaskočený, protože jsem s ní byl vlastně v podstatě, když to tak řeknu od dětství, od 17 let jsem ji znal, takže jsme spolu chodili 7 let před manželstvím a 8 let v manželství a...mě to prostě zaskočilo, když mi řekla, že, že citově ochladla a že to prostě dál už tak nechce.

2. Iniciátorem manželství byla tedy vaše bývalá manželka?

No ano

3. Navštívili jste manželskou poradnu?

Hm já jsem to chtěl zachraňovat ano, ona nechtěla, chodili jsme tam asi ...rok. Měli jsme asi pět sezení, mě to opravdu vzalo hodně, že jsem vyhledal i ...psychiatra, protože v tom hrály hodně děti, protože měly citově ke mně víc jak k ní a chtěly, nechtěly to tak prostě. Ona si našla přítele, ona si našla přítele o...o sedm let mladšího a šla s ním hned bydlet, žít, takže děti vlastně, takže to bylo, to bylo hodně těžké no.

Ty problémy nastaly, myslíte po jak dlouhé době v tom manželství? Až po těch 8 letech?

Tak tak mi to řekla no ona potom říkala, že to bylo už od, od začátku nějak, že, že už když jsme plánovali i druhé dítě, tak se nám narodily dvojčata, holky do poslední chvíle by mě to ani nenapadlo, já jsem, já jsem nějaké, nějaké jakože příznaky něčeho jsem nepochytil, vždycky když jsme se loučili hezky prostě...přivítání když jsem přijel rodiče nám hodně

pomáhali nebyla na všechno sama, protože jsem přijel z práce domů, viděl jsem že kolem dvojčat nebo holek toho bude mít moc tak já jsem spával s děčkama v pokojíčku, ložnici měla pro sebe...pomáhal sem jí s žehlením prostě se vším, takže nevím já jsem já sám jsem z toho byl jako hodně zaskočený, jo dost mě to vzalo.

Myslíte, že vám ta manželská poradna pomohla?

Ne mě potom spíš ujistilo, že mě ten pan doktor říkal, že, že mě chápe, ale že pokud někdo opravdu pokud ten druhý nechce a jak to přesně řekl pokud, pokud ten druhý nechce a chová se jako urvaný z řetězu tak, tak to prostě nepůjde.

Musí chtít oba že?

No ona nechtěla, nechtěla prostě se za...tak abych no asi možná bych řekl, že v tom trochu ona jakože nikde nechodila, přitom mohla chodit já když jsem přijel domů vlastně tak jsem býval s dětma, chodívala s kamarádkami na...na...kafe, do čajovny, chodili se bavit jakože se mnou je to jiné, že potřebuje prostě jakoby to jinak jo i prostě být s někým jiným ...chodila s tou...kamarádkou, tak její manžel...hrál měli nějakou tělocvičnu v Malenovicích, tam chodívali hrávat volejbal a tam jí ten manžel od té její kamarádky seznámil s jejím bratrem tím mladším a tak to nějak jestli to tam začalo ale ještě abych řekl předtím my jsme byli než se tohle všechno začalo dít, tak jsme byli rok předtím na dovolené v Egyptě a to jsem se dozvěděl zas od její jiné kamarádky, že tam se platonicky zamilovala, což jako platonicky si myslím, že nevím se zamilovat může možná jako...nevím, já jsem jako tomu nijak nepřihlížel jo že prostě se jí někdo líbil jo jako to jsme spolu byli dost dlouho, takže, takže jsem to jako chápal nebo pochopil jsem to jo ale..mě se tohleto nikdy nestalo za našeho vztahu a spíš mě urážela nebo prostě ponižovala hodně, že nechápe jak jí někdo může milovat po 15 letech no prostě každý to máme jinak asi.

4. Jaká byla situace u vás doma před rozvodem? Jak to u vás doma vypadalo před rozvodem?

Já, já jsem jezdil...tak jak teď teda mě to donutilo znovu kvůli penězům ale jezdil jsem do zahraničí, ale nebyl jsem pořád pryč byl jsem jakoby týden pryč a týden doma a ten týden jsem jí fakt pomáhal prostě se vším a jak tohle nastalo tak jsem dal výpověď, šéf to pochopil, že , že abych prostě zachránil nějak manželství, šel jsem pracovat do lesa, abych byl každý den doma ale...to napětí a to dusno tam nějakým způsobem bylo, protože, protože já jsem přišel domů z práce chtěl jsem aby byla se mnou doma, abychom to nějak řešili

anebo a ona chtěla víc té volnosti, ale myslím si, že ona už měla v té době už toho přítele a takže nevím pro mě to bylo depresivní...nikdy jsem nekouřil v té době jsem kouřil teda asi čtyři měsíce a bylo to těžké, přenášelo se trochu možná já jsem nekřičel nijak spíš jsem se s tím opravdu těžko, těžko jsem se s tím vyrovnával no proto jsem vyhledával i i psychiatra nějakého nebo prostě si s ním promluvím o tom co a jak mám dělat, jak mám prostě, bylo to těžké.

5. Jaká byla podle vás hlavní příčina rozvodu?

Tak, tak mi to řekl ten, ten pan doktor v té manželské poradně, že, že se to stává, že citově prostě, že citově ochladla, mě řekla, že, že by se chtěla ještě zamilovat, že je to prostě, že takhle nechce dál, nevím.

6. Jak probíhalo rozvodové řízení? Jednalo se o rozvod sporný nebo nesporný?

...Já jsem nechtěl v prvním počátku já jsem nechtěl teda, protože...já jsem, jsem věřící svatbu jsme měli v kostele, já jsem měl prostě takovou představu nebo takovou prioritu teda v životě rodina, děti...postavit je na vlastní nohy do života a tak a být opravdu s jednou, s jednou partnerkou, manželkou prostě zestárnou jo ale...nevím no...

Takže jste s tím rozvodem nesouhlasil ze začátku?

Ze začátku ne, nechtěl jsem, nechtěl jsem ona říkala, že budeme teda kvůli dětem žít spolu... tak jak jsme žili spolu ten poslední rok jo že přijdu z práce, ale budeme si žít každý svůj život, co pro někoho kdo miluje toho druhého to nejde, to je nevladatelné takže já jsem proto tu poradnu a to všechno a potom jsem já podal dal žádost o rozvod. My to mě to prostě tak poradil ten ta poslední schůzka v té manželské poradně.

7. Jak dlouho rozvod trval?

Tam už se to potom nějak netáhlo, neřešilo majetkově tam bylo akorát potom horší s tím majetkovým vypořádáním, protože já jsem vlastně...ona nechodila do práce, já jsem po ní ani nechtěl nějak protože jsem se snažil tu rodinu uživit sám, tři děti prostě ať opravdu mají mámu doma...mají všechno...takže tam, tam to bylo hodně špatné..., že já jsem opravdu za celou dobu nebo jako vybudoval hodně, ona teda měla něco, co dostala od rodičů, ale přikládala na to si hodně velký důraz, že t o chce zpátky plus to samozřejmě co jsme budovali za manželství, což nevím jako, já jsem říkal jo jako dobře ale se vším půl napůl, to nechtěla, takže, takže tam to bylo horší, bylo horší ale docílila stejně svého takže

Takže rozvod se vlekl spíše kvůli tomu majetkovému vypořádání? Víte tedy, jak dlouho rozvod trval? I třeba několik let?

Nee to zas, já sem... třetím rokem teďka rozvedený, takže to ne ale určitě to bylo já nevím rok asi, no ten samotný rozvod opravdu to šlo rychle, ale tady tohle to jsme se nedokázali opravdu dohodnout co jak bude, v podstatě nejsme ještě dodnes, jo majetkově vyrovnání jenže ono jeto, ono je to jak bych to řekl, je právnička prostě...každý jsme teda u toho rozvodu podepsali jakože, jakože nebo ať už to podepsala nebo ne dostala to majetkové oprávnění...tu dohodu a po do dvou let od dvou let to nabývá právní moci, takže ona pokud by s tím nesouhlasila nebo souhlasila, ona se spíš nechtěla...tam jsem to jakože ...formuloval nějak já už nevím, jí se to spíš nelíbilo jak to bylo, jak to bylo sepsané, jo že to co teda měla vypadá, že mě o všechno oškubala, ale a spíš kvůli tomu to nepodepsala ale advokátka říkala, že ať už to podepíše nebo nepodepíše, ona stejně říkám stejně dosáhla svého a do dvou let to nabývá právní moci, pokud ona to znovu jakoby neotevře, no takže tak nějak.

Vypovídaly i děti u soudu?

Ne, ne děti byly moc malé, kluk šel vlastně do první třídy, tam jsme zvažovali u něj, jestli odklad nebo ne protože to jsem měl strach jako tam, jako ty děti musí říct, že i dodnes jo oni by chtěly oba dva rodiče jo mít, aby byli spolu ale, ale holky měly tři roky. Filip, vlastně kluk se jmenuje Filip pak mám holky Sáru a Kláru a kluk ten taky vlastně toho jsem dostal do střídavé péče, ty holky, že byly moc malé tak ne, ale dnes už jsou, půjdou, by měly jít do první třídy, takže je to říkám tři roky a teď už mě to vrátilo do těch do té práce znovu, jako nechtěl jsem to ale prostě na chod domácnosti na všechno jsem sám, takže jsem se musel vrátit zpátky k tomu ježdění a ty holky dodnes...chtějí být i, ten Filip ten to bere jako jo, že ale u něj je to spíš, že je mu jí líto, jo jakože...aby nebyla sama, ale ty holky chtějí být se mnou, proto jsem i jakože byt větší aby do budoucna ať už to bude jakkoli, že neví kdy teď by se mohly rozhodnout přesně, ale neustále se budu ptát, kdy kolik budou muset mít roků, aby se mohly rozhodnout, protože ta citová vazba, to mi řekla i sociální pracovnice, že ještě neviděla, jako jo bývá to, ale hodně málo, aby to děti táhlo více k otci než k matce.

8. Věděly děti o vašich problémech, o tom že se budete rozvádět?

No my jsme ještě nebyli rozvedení, už jsme věděli, jo asi určitě jo, protože, protože ona... říkám bydleli jsme, měli jsme starší, ve starém bytě, a ona už to nechtěla dál vlastně řešit, chtěla s ním být, chtěla s ním mít prostě soukromí, chtěli spolu žít, takže ona měla švagrovou bývalou, která žije v Anglii, je tam vdaná je tam už nějakých dvanáct třináct let asi taky a koupili si tady byt, na to aby tady jezdili přes prázdniny, no ale nechtěli ho pronajímat aby ten byt někdo zničil, takže, takže ta bývalá měla kam jít a šla s tím přítelem i s dětma do toho bytu, rozvedení jsme samozřejmě nebyli ještě ale už to bylo určitě to vnímaly a zůstalo to určitě v nich i dodnes, takže prostě...jim vzala prostě tátu, jo že se prostě sebrala a šla žít s někým jiným do jiného bytu.

10. Jak se podle vás s rozvodem vyrovnávaly děti?

To bylo spíš, spíš ta citová taková, my když jsme si je, když jsem si pro ně jezdil, domluvil jsem se teda tak, že třeba víkendy jsem si je brával nebo i v týdnu, jo ale tam bylo špatné, tam bylo špatné a to je dodnes, no je to, je to asi o něco lepší už dnes, ale bývalo to opravdu až opravdu na psychiatra nějakého dětského, že...oni za mnou šly rády, v pohodě prostě, kdy si nás tatínek vezme to, já když jsem je měl opravdu vracet a přivezl jsem je nebo jel jsem jen kolem jejího bytu, kde s ním žila, tak bylo opravdu peklo už v autě, brečely prostě vzpíraly se, nechtěly tam jít tak jsem to potom řešil, že je tam nebudu vozit, že na to nemám srdce a že nechci aby to tak bylo, protože já sám jsem ty děti jakože dokopal já z auta jo a ujížděl jsem z tama ať to, protože to ona tak chtěla, já prostě jí nemůžu, nemohl jsem s tím dělat něco jiného jo takže, já jsem jel domů samozřejmě zase v depresích a nechtěl jsem to tak dělat, tak jsem jí potom řekl, že na to nemám srdce nebudu nikde cpát děti, aby mě jednou řekly tatínku, my jsme tam nechtěli tys nás tam vykopel a ujel, tak jsem jí řekl, ať si pro ty děti jezdí ke mně, ale to bylo úplně to samé a pak byla scéna doma prostě, protože nechtěly, nechtěly z domu, brečely řvaly, bylo to opravdu těžké, nechtěly tam.

Takže soud vlastně vám syna svěřil do střídavé péče?

Mám střídavou péči, ale holky to jsem to řešil, já jsem je chtěl ale dnes ty soudy jsou takové že pokud matka není pod vlivem nějakých psychotropních látek nebo nepije, nebije, netýrá je, tak prostě vždycky je dostane matka ve většině případů.

A střídavá péče, to znamená, že týden je syn u vás a týden u matky?

Ano je, ale jak jsem začal jezdit, tak jsem já nechci, nechtěl jsem nechci když jsem ty děti neměl jakože všechny, já je nechci od sebe dělit, protože je to taky hodně blbě tady tohle...

protože když Filip býval u mě holky byly tam ptaly se jeden na druhého takže jsem to nechal tak, že když jsem pryč tak je tam s ním, nechci aby jakože mí rodiče by mi s tím pomohli určitě ale, ale to musím říct, že dodneška je u mých rodičů taková, nevím jak to říct, že to nedokážou odpustit to co udělala, protože tam když se to všechno stalo, mamka když se o tom dozvěděla, já jsem to teda chvíli tajil furt jsem to nějak že se to nějak spraví, tak ať o tom co nejmíň lidí ví, a pak když se to dozvěděli, tak mamka to chtěla nějak aby si s ní promluvila, že by se to řešilo, ale v klidu samozřejmě jo, protože mamka ji měla ráda, dělala pro ni první poslední, když jsem byl pryč no a jí se to nějak dotklo, když se tenkrát, mamka za ní jela a ona nebyl doma, tak se stavila za bývalou tchýní, tak že si o tom promluví prostě všechno, tak se o tom bavili, no a tchýně bývalá zavolala manželce bývalé, že tam byla moje mamka a to ji samozřejmě vytočilo že se co se do toho rýpe a zavolala jí a nadala jí opravdu nechci to ani říkat prostě ale neuvěřitelné urážky sprosté a kdy je dokonce řekla, že jsme se neměl vůbec narodit a kolikrát jsem se vracel, že si přála prostě abych se už nevrátil, což si myslím, že u mojích rodičů to dodneška zůstalo, protože tudle kdyby někdo řekl mému dítěti tak toho člověka taky odepíšu. Takže u mých rodičů je to takové, že...na to nemůžou zapomenout a je to dost těžké, já jsem třeba dva tři dny doma, teď jsem to řešil s paní sousedkou mám starší sousekdu a potřebovala něco pomoci, tak jsme se o tom právě bavili, že jsem přijel na velikonoce klik byl nemocný a měl aby nezameškal do školy, tak jsem jim volal ať mamka se staví do školy, vezme jim to ty úkoly a udělají je přes svátky, samozřejmě je neudělají, takže mě to kolikrát štve, že se málo vidíme a místo toho abych si děti užil tak doháním to co, to co ona neudělá, to co ztratí.

Myslíte, že to vyrovnávání s rozvedem bylo jiné třeba u dcer a jinak u syna?

No u toho Filipa, protože je o tři roky starší, já bych fakt mu to já, je to tak, je to tak, on nás má rád oba dva a...nedokáže si představit, že by byl beze mě nebo bez ní a dokonce jsem teď řešil prostě nějakou práci že bych na chvíli odjel pryč abych se z toho vůbec, je to krátce jo je to tři roky no je to velká finanční zátěž zvládnout vůbec celkově všechno, chod domácnosti, říkám na chod domácnosti jsem sám a prostě všechno dát do pořádku nebo zaplatit, že bych na nějakou dobu odjel, tak nechtějí mě ani jeden pustit, mě samotnému to teda dělá, bije se to ve mně ale jako jestli odjet nebo ne, protože je mám strašně moc rád a vím, že i když čtrnáct dní jsem nikdy nebyl vkuse pryč ale i to na mne bylo moc, mě stačí i ten týden, takže nevím, je to těžké já osobně jako tudle práci co dělá, jakože jezdím do Anglie tak jako já to nemám rád jako dělám to jen kvůli těm penězům, radši bych si našel ně-

jakou práci, byl každý den doma, užíval si prostě toho ale říkám nejde to, jak je člověk sám tak, když jsou dva tak je to člověk ani nemusí vydělat tolik peněz jo to. Ty holky, ty holky tam je to říkám dneska, dodnes je to, je to těžké třeba, dva roky zpátky Vánoce, tak vždycky jsem si je brával já jsem s nima jezdíval na hory jsme jezdili, po hned ten druhý svátek vánoční a samozřejmě v tom mi taky nedělala problémy, protože byla ráda, že má klid, soukromí prostě a to, jenže za ty dva roky se s tím přítelem rozešli asi dvacetkrát, co mi říkala, tak teď tydlety Vánoce byly poprvé co jsme to otočili, protože já jsem jí říkal nech si děti na Vánoce, ne na Vánoce tak, jakože je měla celou dobu, že si udělali štědrovečerní večeři dřív, a že si je vezmu potom, protože my jako rodina jako celkově jako rodina nejenom my, všichni jsme se všichni sjely u babičky do kostela prostě, na hřbitov a tak dále, tak to co prostě my jako těm svátkům jako teda bereme, tak jsem si je vzal na Štědrý den jakože později a udělali jsme si ty Vánoce takové jakože druhé takové, takové pro sebe a ten první svátek jsme teda trávili jakože rodina, bratřenci, babičky jako u babičky všichni pohromadě a další den jsme jezdili jsme jeli na hory do Silvestra a tydle Vánoce říkám první ona byla bez toho přítele, říkala, že to tak nechce, že by to chtěla jinak, že si, že si těch dětí neužije a že prostě ten předvánoční shon blázinec pečení, stromek že by chtěla prostě abych si ty Vánoce udělal první a ona, že si je vezme a užije si jich jo že sednou ke stromku a takovou tu pohodu jo vánoční a oni se mezitím zas dali s tím přítelem zas to byla u nich nějaká Itálie zase se dali dohromady, tak ten přítel její přijel tady pro ty děti no a přitom když byly tam tak jako jo, jim se prostě nechtělo ode mě, jo jak už byly tam, tak si nějak zvykly, že tak, tak to nějak musí být a, a jako v pohodě, ale tyto Vánoce byly opravdu šílené protože už když už se dozvěděly, byly tady rády vlastně všechno jsme chystali stromek, všechno bylo super, ale pak odpoledne jak už začínaly, jo že budou muset k mamce že tam budou teda spát, tak to se jim moc nelíbilo, holkám teda, že by tam chtěli, že tam půjdou jen na návštěvu a že přijdou zpátky no a tak já jsem říkal, že nějak se nesnažím ty děti ani prostě štvát proti ní to ty děcka za to nemůžou, aby to odnášeli nějak, a dělal jsem jim nějaký zmatek v hlavě. Tak jsem říkal, že prostě mamince by to bylo asi líto, aby, aby s nima, s ní byly, no a to už bylo zlé trochu prostě, nebo zlé, tak nějak bylo vidět, že, že se furt schovávaly prostě, Klárka ta no obě dvě holky měly takové, nebrečely ale bylo vidět, že mají lesklé očička, zalité kanálky, že prostě chtělo se jim brečet, no a já jsem jim říkal, ať jedou domů za maminkou, a ať se domluví, oni se mě pořád ptaly co bud dělat jestli budu s někým, nebudu doma, já povídám bud budu doma nebo budu u rodičů na zbytek večera nebo k bratrovi, který má taky děti, tak abych nebyl doma sám. No a o pro ně přijel

tak to byla hrůza oni nechtěla ani do auta tak jsem jim to vysvětlil ať jedou domů, ať nekažijou ty svátky a užijou si to s mamkou a ať se s mamkou domluví a ať mi dyžtak zavolají, jenže ona už to měla pokažené tím, že prostě tam děti nechtěly jít, nebo holky Filip tam teda on to řekne vždycky tak já tam teda budu, mě to u něj přijde jakože je jí spíš líto o ale ty holky pořád jakože hodně je to táhne za mnou no a pak mi volal Filip to už jsem byl u bratra, protože ona mi nezavolá, tak jsem mu koupil v první třídě telefon, abychom spolu mohli nějak komunikovat a volal mi, volal mi asi třikrát, že Klárka měla úplně šílený záchvat, že brečela nechtěla tam, chtěla se mnou mluvit, ji jsme slyšel bývalou že ječí, že pokazila celé Vánoce, že tam neměla jezdit, že měla zůstat se mnou, takže ta atmosféra byla šílená pak mi volala zavřela se v pokojíčku aby ji nikdo neslyšel, nebo volala ještě neumí volat, Filip mi ji vytočil já jsem jí řekl ať se vykašle na televizi na všechno, ať má rozum a snaží se ji nějak uklidnit, jakože podpořit psychicky, roztáhnout si s ní puzzle, protože tam byla atmosféra hodně jakože od bývalé napjatá, jo a ta se pořád zalikala, brečela prosila, no tak si s ní hrál snažil se jí to a ona potom chtěla znovu volat, no a to se schovala do pokojíčku a mě říkala, abych pro ni přišel, že až mamka bude někde v kuchyni nebo někde, že se oblékne, že prostě ale aby, abych na ni čekal před barákem, takže šestileté dítě prostě chtělo utéct z domu, což mě opravdu já jsem seděl v dalších depresích u bratra a nevěděl jsem co mám dělat, co se bude dít, nesou to těžko.

12. Myslíte, že je rozvod nějak poznamenal?

Těžko říct, to asi až budu starší, to je opravdu nevím.

13. Jak jste se s rozvodem vyrovnával vy sám?

Já jsem říkal hodně těžko no, hodně těžko ale už to prostě, já jsem se zaměřil opravdu na děti a v podstatě mimo, mimo té ideální rodiny, to co jsem vždycky od života očekával, tak mám tři zdravé děti a což asi, které mě opravdu, vím, že mě mají rádi, což to mě tak nějak naplňuje, v podstatě mi nic nechybí.

14. Jaké byly vaše pocity před a po rozvodu?

...pocity...bolest nevím, ve stručnosti bolest hlavně asi, že se mi nečekaně ve vteřině prostě, jako vím, stávají se horší věci, ale pro mě to bylo v ten moment, jak kdyby se mi zhroutil, zhroutil celý svět.

A byly ty pocity před a po rozvodu jiné, cítil jste třeba spíš pak?

Nenávist? Byla, to jo no, to v tu chvíli.

15. Jak na rozvod reagovalo vaše okolí?

...Jako 15 let byla hodně dlouhá doba a znala nás opravdu spousta lidí, známých co jsme jezdívali za mlada na motorkách, na dovolené, na výlety...někdo...tím jakým stylem to udělala, tak jako negativně.

Myslíte, že třeba vaši společní přátelé se přiklonili na vaši stranu?

Jsou jako někteří, je pár, kteří zůstali neutrální, jo že se znali, nic si neudělali, jo takže nevyhledávají se, ale když se vidí tak se pozdraví, napíšíou si esemesku k Vánocům jo i tak.

A vaši rodiče nebo její rodiče jak se s tím vypořádávali? Byl to pro ně taky šok?

Byl no a od jejich rodičů, tak jejich rodičů já jsem ještě zapomněl podotknout, že, že její rodiče jsou taky rozvedení, což byla první otázka kterou jsem dostal v manželské poradně, jestli já jsem z úplné rodiny a z jaké rodiny pochází bývalá manželka a, a její otec žije ve Valmezu, ten mě měl hodně rád ten prostě jí to taky nevím jak to říct, je to jako jeho dcera, le říkal, nedokázal to nějak taky prostě přenést a pak v podstatě párkrát jsme spolu seděli už po tom rozvodu a on mi říkal, že v podstatě to co se mi stalo, se mu odehrává po já nevím 40 letech před očima s bývalou tchýní jeho, takže.

16. Co se u vás doma změnilo po rozvodu?

Tak partneři, já jsem byl hodně dlouho jsme se sekl, kluci teda, kamarádi manželky jejich přítelkyně se mě snažili s někým seznámit prostě abych nebyl sám nebo abych se z toho nějak dostal ale nechtěl jsem z nějaké teď nevím z nějakého nějaké oslavy někde, tak mě založili, protože si hráli s mým notebookem a vědí že tam mám složku fotek, prostě mi založili dvě seznamky mě by to dle v životě nenapadlo, že bych se mohl jako někdy seznámit přes nějakou to ani omylem a i taky já mám taky hodně těžko se seznamuju já jsem v tomhle dost nesmělý, jako prostě pozdravit se s klukem nebo s kamarádem nějakým nebo najít nového kamarádu ať už v práci kdekoli třeba někde v obchodě to nemám, není problém ale oslovit holku tak to jo a to o mě věděli všichni no tak oni to brali spíš že, nevím to bylo fakt na nějakých narozeninách jestli ze srandy říkám založili mi dvě stránky nějaké seznamky, což mě potom hodilo na mail, protože se tam uváděl mail nějaký, že tam někdo něco že tam zdraví a to, já teda nemám dlouho počítač, já jsem počítač dostal až někdy na třicítka, takže já jsem nikdy na těchto stránkách nebyl snažil jsem se z tama vymazat nevě-

děl jsem jak, to bylo těžké tak jsem někdy si jen třeba přečetl, co tam a kdo tam píše, nereagoval jsem ale a až po nějaké ani nevím proč ale jo jako když jsem si četl, tak tam nebylo jako pojď a prostě budeme spolu, to ne, prostě takový ahoj máš, jakože spíš jako kamarádi nebo tak, říkám já jsem tam dlouho nereagoval prostě 3 měsíce no určitě, vždycky o víkendu nebo, jednou za 14 dní jsem si přečetl, dobré vymazal jsem to nebo vypl jsem to prostě pak jsem zas přijel bud jsem se na to nepodíval, protože byla spousta lidí, kteří fakt třeba jako chtěli se mnou být nebo abych nebyl sám jako neseděl jsem doma u počítače jo a co to... občas. No a bylo tam pár takových jakože co aji s dětma, ne přímo jako tak o životě jo a na pár těch jsem odepsal jo jakože jak mám staré děti a co a jak o práci o životě a všechno a nakonec jsem si tam začal psát s jednou holkou no napřed jsem to bral jako říkám kamarádka jako tak proč ne psát nebo na kafe jít můžu kdykoli když budu zrovna sám no a začali jsme si jakože v spoustě věcech rozumět a...takže jsme spolu nebo vídáme se ona je taky rozvedená je teda, je teda má svůj život, má svoje bydlení děti samozřejmě velké, nebo velké její děti jsou 10 a 7 a chodí do školy za Vsetínem, takže tak nějak. Ona má hodně dobrou práci...takže prostě ani...nějaké neřešíme, zatím necháváme všemu volný průběh, jakože bysme nějak spolu žili, říkám je to zatím tak jak to je.

17. Jste nyní schopni spolupracovat domluvit se s bývalým partnerem na běžných věcech?

Teď už ano, musím říct, ale že mi hodně tomu pomohla takové prostě...té nenávisti, tak mě k tomu hodně pomohla se toho zbavit, tím že mi říkala co a jak, tak jsem se snažil to pochopit i jakoby na tu druhou stranu, ta přítelkyně, takže jo. Moji rodiče teda dodnes, a tady je to opravdu hodně jiné já říkám jako proč, proč to řešit nebo řešit, protože nás celý život nás budou spojovat ty děti jo a oni by to vycítily nebo poznaly a za t prostě vůbec nemůžou jo tak, jo vycházím s ní, i když mě ve spoustě věcech kolikrát překvapí nebo naštvě, teď jak už jsem říkal s tou školou s čímkoli s věcma, já jim spoustu věcí vozím nových z Anglie jo nechám jim pošlu je s tím domů ať nechodí ona mi je vrátí a třeba v tepálkách nebo v rozbitých botech nebo tak si někdy řeknu, tak mohlas mi je poslat jsme chtěli jet já nevím někam na výlet do zoo, tak nepůjdu s něma a tak jsem zas šel a koupil a to tak je dodnes. Ale jo jako vycházím s ní dobře, v podstatě normálně jako.

18. Myslíte si, že rozvod je součástí dnešního života?

No...je těch rozvodů opravdu hodně ale já nedokážu říct čím to je nebo proč já osobně pro rozvody nejsem já, kdybych měl opravdu partnera, tak já bych to prostě neměnil, nevím opravdu v čem to je ale, ale za celou dobu za celých 15 let já jsem neměl ani jedinou nějaký záblesk jakože nějakou myšlenku, že bych to chtěl změnit, jakože k něčemu jinému, ani omylem, opravdu nevím jako proč, je toho ale hodně.

19. Jaký máte nyní názor na instituci manželství, změnil se po zkušenostech s rozvodem? Oženil byste se znova?

Já nevím, já opravdu nevím, chtěl bych, ale fakt mám, no určitě by to bylo hezké, ale mám strach měl bych asi strach určitě...byl bych strašně nerad kdyby mě něco takového potkalo fakt znovu a vím že člověk opravdu dnes nikdy neví, protože...jsme spolu byli opravdu je to moc dlouho, jako po 15 letech a říkám člověk opravdu dneska nemůže vědět, protože mám kolegu v práci, kterej bude mít 50 je z Bystřice a něčím podobných prochází právě teď.

PŘÍLOHA P VII: PŘEPIS ROZHOVORU 5

Jméno: paní Marta

Vzdělání: základní

Povolání: dělnice

Děti: 4

Od mosta chodil k nám, jsem měla pět, maminka nemocná stařenka a tatínek se mi zabili. Měl 60 roků, když umřel, ale tři k... měl, já jsem zažila, já jsem zažila. Vdala jsem se, když mi bylo 22 let. Děcka se nerozvedli.

1. Kdy poprvé jste si uvědomila, že vaše manželství spěje k rozvodu.

Jináč to bylo faň, pěkný.

A kdy jste si tak uvědomila, že je to špatný?

Tož já jsme měla děcka a maminka nemocná, stařenka nějaký, stařence, že se Franta se zabili, do rána umřeli a maminka taky skoro mrtvá.

2. Vy jste podala žádost o rozvod nebo manžel?

Manžel

3. Víte, proč manžel požádal o rozvod?

No on chtěl ty druhý. Už jsem měla ty čtyři, tak jsem je vychovala, taky měli černou žloutenku, dva co chodili do měšťanky a ty chodili jen do obecné a včil Zdeněk byl přes strojní inženýrství ve Zlíně udělal na mistra, nebyl komunista, ho shodili, nebyl ničím, tož odjel do Kanady, já jsme tam byla šest týdnů. Tam je krásně to jste nevěřila, kdepak chodit na zem nebo ne taková travička všady a těch pávů a těch ptáků barevné tam je moc.

Jak to u vás doma vypadalo před rozvodem?

Dobrá, bydleli jsme s maminkou, já v kuchyni on s k.... v chaloupce, to byla hrůza.

Jak rozvodové řízení probíhalo?

On to dal, on chtěl být s něma.

A s kým se to řízení řešilo, byli jste u soudce nebo právníka?

Právník tam byl.

Takže jste museli někam jít spolu?

Já nevím, to už je moc roků.

Takže jste jen podepsala nějaké papíry a souhlasila jste s tím?

Ano.

Jak dlouho rozvod trval?

Hned to bylo vyřízené, já jsem chtěla hned, protože jsem měla děcka, maminku.

Kolik bylo dětem let, když jste se rozvedli?

Jedno mělo dva roky, druhá chodila do školy, Fanoš taky chodil do školy, měl 10 let a já už si nepamatuju to je už moc let.

Takže vy jste zůstala doma s maminkou a dětma a manžel odešel a od té doby jste o něm neslyšela?

Ne, už to skončete, mám toho plnou hlavu...

Reagovaly nějak děti na rozvod? Věděly děti o vašich problémech doma?

Ano, ne doma jsou pryč všeci, Ostrava a Zdenek, ten byl v Kanadě a potom se vrátil, tady majou Anetku a to druhý nevím, mají dvě, ale nevím, jak se jmenuje.

Všechny vaše děti založily rodinu?

Ano.

Myslíte, že teda děti věděly o problémech doma?

Ne. Tady jsou osm roků, rok já jsem zůstala sama na cementě, to' mám to, jsem spadla a odvezli mě do Kroměříže, tam jsem byla rok.

Jak jste se s rozvodem vyrovnávala?

Co jsem mohla dělat nic, on umřel aji k... přišla s kyticou, kde je pochované, tadyk.

A na co zemřel?

Měl kotník vyžraný a tady si vždycky vzal papír a ponožky a včil si to...už to skončete už toho mám plnou hlavu.

Jak na rozvod reagovalo okolí?

Maminka byla nešťastná a já taky.

Byla to na tehdejší dobu normální se rozvést?

Já nevím.

A vaši sourozenci, přátelé jak na to reagovali?

Co mohli říkat...už to skončete, už toho mám plnou hlavu.

Seznámila jste se po rozvodu s nějakým novým partnerem?

Ne.

PŘÍLOHA P VIII: PŘEPIS ROZHOVORU 6

Jméno: pan Vladimír

Věk: 82 let

Vzdělání: Středoškolské

Trvání manželství: 10 let

Povolání: technik, mistr

Moje co jsme měl jako manželku, teďkaj, tož ta měla ta byla vdaná a prostě její manžel tragicky zahynul no tak ale on ji odstěhoval do Komárna tam kde jsem bydlel aji já v Komárně nebo já jsme dělal v loděnici a tak dostala byt v Komárně no ale jenomže on byl důstojníkem víte, takže on jako nebyl stále v Komárně ale byl vždycky někde jinde a to dokonce on si tam na vojně našel další holku Maďarku a prostě s tů dokonce se aji oženil aniž by se rozvedl, to bylo zajímavý no a tož moje viděla jak to vypadá tak my jsme se seznámili kde nebo odkud ona je, já to tam velice dobře znám, tak zkrátka jsme se dali dohromady a prostě jsme jako žili spolu. Jenomže, jenomže ona měla matku v Lipníku a tož chtěla být blízko jako babičky no a takže požádala u vojáků jako, aby mohla bydlet tady no. V Lipníku nebylo už takové místo, tak bylo místo tady v Holešově. My jsme se tady odstěhovali v 66 roku, takže od toho 66 roku my jsme jako pořád tady v Holešově, ona byla zaměstnaná v „Tonetovce“ já také v „Tonetovce“, no tak nám to jako vycházelo. No a tím pádem od té doby jsme tady no, ale já jsem se pohyboval většinou v Čechách, poněvadž jsem byl jako voják no tak většinou v Čechách, já teda musím říct, že jako doma jsem byl velice málo ale v tem Komárně zase jsem byl 10 roků no a můžu říct, že jako chtěli abych zůstal na vojně jako voják z povolání, jenomže mě se ta vojna moc se mi to nelíbilo no a i když jsme měl hodnost také no a tak jsem v Komárně jak jsme došel z vojny do civilu tak dostal jsem zaměstnání v loděnici a zkrátka já jsem jako prostě byl zaměstnaný na bytovém oddělení a tam v té době to oddělení bytového, zkrátka si vybíraly peníze inkaso a ty peníze ovšem do svojích kapes, a samozřejmě, že jich zabásli no, a že já jsem tam byl takovým nejlepším, tak mi dali jako vedoucího bytového oddělení. No a já jsem měl na starosti 1200 bytových jednotek samozřejmě, a k tomu svojich pracovníků jsem měl, no a ještě aji 6 slobodárnů, takže já jsem toho měl poměrně dost na starosti. Ono ale ovšem potom se zrušilo

vládní nařízení, že prostě všechny bytové jednotky musijou, musijou být převedeny do státní správy národního výboru, že no tak já už jsme tam potom nemohl dělat vedoucího oddělení, nebo tam už byl určený na tom a mě potom dali dělat vedoucího v účtárně, no ale to potom se říkám zkomplikovali ty moje rodinné záležitosti, no tak jak jsem se seznámil tady s tů mojů, pomaličku jsem s ní poseděl no a jsme se odstěhovali tady no a od té doby jsme tady no ale tady jsem začal dělat na kotelně v teplárně no a tam jsem jako dělal jako technika a mistra zároveň no a tam jsem taky skončil pak jsme šel do důchodu.

Kolik jste měl dětí?

Tři kluky

Vaše manželství trvalo?

10 let

A podruhé jste se neoženil?

Ne, to trvalo 46 let

Kdy jste si poprvé uvědomil, že vaše manželství spěje k rozvodu?

No ano, ale že to, no tak rozhodně, ale prostě za dlouho jsem asi tak 15 let to trvalo, co jsem se rozvedl víte, takže, ale to jsem uvažoval nad tím, ale už to dlouho trvalo, poněvadž táto moje jako druhá paní, ta měla čtyři děti no a měla dva kluky a dvě holky, no tak už byly dospělé tyto a chtěly, abychom se oženil a já jsme říkal, je to stejně zbytečné a přitem já jsem počítal s tím, že náhodou něco se může semlít a za rok zase zbytečně.

Vy jste byl ten, co požádal o rozvod?

Ano

A z jakého důvodu jste požádal o rozvod?

No že jsme si nerozuměli, no to byl hlavní důvod k tomu, poněvadž ona prostě se já jsem udělal tu blbost, že prostě nám na vojně jsem se s ní setkal, jsem sloužil na hranici a ona jako tož záhorská ves a Malacky a s kamarádem jsme šli do kina a toto, on už tam měl jakousi holku a táto se k ní přidala no a samozřejmě, že došlo k tomu, že prostě, byla v jiném stavu a já jsem potom nechtěl nějak po něčem jinším jsem nechtěl dělat, tak, tak jsem si ju vzal, ale, že bych si ju býval vzal z lásky to v ne, a potom já jsem, jak říkám, já jsem měl maturitu a v tým Komárně, já jsem byl dost na vysoké funkci tam, že a oni prostě dělaly

takové porady nebo schůze a tak dále a oni si všeci sebou brali manželky a já jsem se musel, já by sem se musel stydět ji tam dovézt, protože ona to měla jakési pomatený víte a takže zkrátka ne, nešlo to.

Takže jste si ji vzal jenom proto, že byla v jiném stavu?

No ano jistě.

Jaká byla situace u vás doma před rozvodem, jak to u vás doma vypadalo?

My jsme byli v pořádku tady s touto druhou.

Já myslím s tou první.

Nebylo to ono.

Jaký si myslíte, že byl hlavní důvod rozvodu?

Důvod jsem říkal, že jsme si nerozuměli nebo říkám, já jsem byl dost na vysoké úrovni v práci a tož ona neuměla ani dobře psát ani číst pořádně ani obléct, jedno druhé.

Takže to manželství trvalo 10 let a jak dlouho ten rozvod trval?

Vlastně potom asi tak za 15 let

Takže vy jste podal návrh po 10 letech manželství?

Já jsem podal ten, k tomu rozvodu a no, ale, ale to jsem podal už když jsem byl tady v Holešově, ano od toho 60 roku to trvalo těch 15 let ano, takže ona byla na Slovensku a já jsem byl tady, takže to říkám trvalo 15 roků a říkám, že dostal jsem jako předvolání ze Slovenska, jenomže jsem se šel poradit k advokátovi do Kroměříže, říkal jsem mu, že já jako nemám zájem tam jezdit na Slovensko kvůli tomu, takže pojednávání o rozvodu bylo v Komárně ano a mě jenom poslali jako souhlas, že jako rozvod byl potvrzen.

Takže nedělala s tím problémy?

Ne, ona s děčkama se domluvila, že co jako má udělat, radily jí, já bych stejně nebýval jel na Slovensko se vrátil, to ne, to jsem nechtěl a takže jí šlo, nezbyvalo souhlas k rozvodu potvrdila.

Takže se to hned vyřešilo?

Ano, to se vyřešilo tak já, poslali to tady do Kroměříže a mě tam pak zavolali, potom a dali mi papíry, že jako jsem byl rozveden.

Rozvodové řízení probíhalo v pořádku, to proběhl po 15 letech vašeho manželství.

No, tak tady zepsali jako v Kroměříži, tam paní dělala, nevím, jestli byla doktorka, no určitě musela být jako advokátka nebo tak, udělala záznam a to já už ani nevím, co tam napsala, zkrátka podle mojeho vyjádření to všechno zapsala a poslala to jako do Komárna, ten rozvodové řízení.

Kolik let bylo dětem, když rozvod probíhal? Byly malé?

Ne můžu říct, že jako byly už dospělí, byli všeci tři na vojně a kluci tam zůstali jako s matkou nebo jeden se ten nejstarší se zaměstnal v loděnici též jako já, on, on zkrátka rýsoval, rýsoval on na lodi se dělala výstuž, a on všechno si musel sám, sám prostě narýsovat a podle toho podle výkresů. On potom se to zpracovávalo to a on prostě to zkrátka tu loď vykládal dřevem.

Jak myslíte, že se s tím rozvodem vyrovnávaly děti?

Dokonce docela dobře, poněvadž mě tady jezdili za mnou.

A chtěli bydlet s matkou?

No rozhodně nechtěli, nechtěli odejít kvůli zaměstnání tam, zůstali doma, ale také nejsou ženatí ani jeden.

Takže nemáte vnoučky?

Ne, nevím, já jsem se také o to nezajímal, že si chtějí být ženatí nebo ne tak.

Takže myslíte, že se s tím vyrovnávali dobře, a navštěvovali vás?

Ano, tady v Holešově, jezdili tady, ale v poslední době nebyli, nebyli tady dlouho, no tak.

Děti se mohly samy rozhodnout, s kterým z rodičů budou bydlet?

Já jsem na ně ani netlačil, aby některý byl se mnou.

Myslíte si, že je rozvod nějak poznamenal?

Vůbec ne.

Jak jste se s rozvodem vyrovnával vy sám?

Já sám? Když už jsem byl, já by sem se vůbec toto nevrátil, kdyby aji to nepodepsala, já by jsem se stejně nevrátil dom do Komárna za ní.

Jak na rozvod reagovalo vaše nejbližší okolí?

To ani nevěděli, že se rozvádíme.

Ani rodiče vaši?

No tak moji rodiče jako věděli o tom, no tož sice nebylo ze začátku nějak po chuti, že ale my jsme dokonce s mojí tady v Holešově, jsme jezdili na Slovensko k rodičům také, takže viděli, že jako je to v pořádku a tož to brali tak, také se s tím smířili.

A bylo to v té době normální se rozvést?

To já nevím, co mám k tomu říct, já nevím já jsem se, já jsem byl tady, ona na Slovensku a tož jinak o jinším rozvodu, kdo jak se rozvedl, mě to vůbec nezajímalo. A ani jsem dokonce neviděl kdo z mojich spolužáků na Slovensku, tož já jsme tam jako naše dědině nebo já jsme od Nových zámků ještě tak naší dědiny je třicet kilometrů ještě tak možná že si, že vám někdo řekl, že u nás je dědina, se jmenuje Podhajska...

Co se změnilo u vás doma po rozvodu?

No tak my jsme žili tak jako kdybychom byli já ženatý a ona vdaná jako manželé. My jsme žili tak společně a všude jsme jako chodili, navštěvovali, po rekreaci jsme jezdili na rekreaci a tak dále a takže nám to vyhovovalo.

Měl jste s ní děti?

4 děti měla, dva kluky a dvě holky. On je fakt, že ony byly ještě dost malí, ta nejmladší holka, ta tu ještě nosila na zádech no ale můžu říct, že opravdu byly spokojený, poněvadž abych pravdu řekl ony toho otce vlastního si vůbec nějak neužili, nebo ten on byl na vojně a vždycky ho někde odvelili, a takže on velice málo jezdil dom, takže ty děcka já jsme s nima s děckama soustavně spolu, takže si zvykly na mě, tak aji potom po té tragické události, kdy on zahynul, tak ony už to braly jako kdybych byl jejich otec.

A vy jste je taky tak bral, že jsou jak vaše děti?

Já jsem byl sám, já jsem neměl žádné sourozence.

Jaký jste měl názor na instituci manželství, když jste se rozvedl?

Ne vůbec ne ona tak prostě na toho staršího syna jako to s tím se radila a řekla ona vlastně ani neuměla dobře vařit, a co uvařila, to nestálo za nic, tak ten další ten prostřední syn ten to uměl, takže si tak vypomáhali.

A stýkali se vaši kluci s dětma tady z Holešova?

Ano byli kamarádi jistě, jezdili tady a tož mluvili s nima aj kolikrát, když tak třeba delší dobu nedojeli, tak hned se ptaly, co je a proč nedojdou a tak dále.

A vy jste je navštěvoval v Komárně?

Už potom ne.

PŘÍLOHA P IX: PŘEPIS ROZHOVORU 7

Jméno: Paní Bohumila

Věk: 85let

Vzdělání: středoškolské

Povolání: Učitelka na ZŠ

1 dítě

Kdy poprvé jste si uvědomila, že vaše manželství spěje k rozvodu?

Neuvědomila, nikdy ne nikdy, mě nenapadlo, že by jsme se měli rozejít, my jsme spolu velice pěkně celkem žili, jenomže já jsem s ním jak byla maminka nemocná moc roků a jsem si to bylo čím dál horší, že a tak jsem se potom víc věnovala, a tím to jaksi skončilo, no.

Takže iniciátorem rozvodu byl manžel?

Manžel ano.

Situace v rodině byla před rozvodem v pořádku?

Tož myslím ano, to už byla jenom maminka, tatínek už dávno umřel, já jsme měla rok, když mi tatínek umřel a tož tak jsme žili s maminkou dobře no, tož pak jsem se odstěhovala na pečovatelskou, tam jsem byla 17 roků, 16, teď by to bylo 17 než se, no než začala ta v Holešově pečovatelka, víte kde je? Tak tam jsem se odstěhovala, to teprv se začínalo a tak já jsem byla myslím mezi prvníma, že já jsem chtěla, chtěla jsem, jak jsem věděla, že vnučka má chlapce, tož jsme si říkala, jestli se vezmou tož ať tam radši idu, tož to by byla u nás moc. Oni si stejně postavili v zahradě, my máme zahradu velkou a tam byl domek a ten domek jsem já měla potom, jak maminka umřela a oni si tam chtěli postavit jako vedle a pořád že ne, ne a pak si postavili, tak vedle mají zas ještě jednu chalupu, já mám takovou skromnější a oni mají na patro.

Co si myslíte, že bylo hlavním důvodem rozvodu?

Já nevím, nevím on z ničeho nic přišel, jsme byli, měli jsme chatu na Roztoce a přišel a říkal, víš, rozvedeme se, a já povídám proč, jsem se smála ještě a on mi to neřekl proč, ale

říkal, tam on pracoval v Zahnašovicích, a tam to víc věděli, protože tam se oni scházeli už s tů, ze Zahnašovic s tů paní, nebo jak to mám říct, ještě to paní nebyla, no takže to bylo z jeho důvodu nevím proč. Tož říkal, že mě měl, až odcházel, říkal, měl jsem tě velice rád a já jsem si myslela, což proč se rozvádíš, no což nic.

Jak rozvodové řízení probíhalo?

Tož poprvý se tam přišel mi ten upozornění, abych se dostavila, a já jsem vůbec tam poprvní nešla, to jsem myslela, že nepřijdu a podruhý on říkal, ten můj bývalý manžel: “musíš tam přijít, přindi a já jsem říkala, já nevím já nechcu po soudách kdesi chodit, prý bude to raz dva a což opravdu jsem byla u toho soudu v Kroměříži a bylo to velice rychlý.

Takže poprvé jste tam nepřišla až pak podruhé?

No, ale poprvní oni to chtěli mě tam poprvní, ale já jsme tam napsala, že nepřijdu tak oni mě nechali ještě rok přemýšlet, víte rok a za ten rok už jsem byla taková, aji taková jsem byla otupělá, že bych nenadělala nic no tak jsem byla u toho soudu a.

Takže to bylo bez problémů, nebylo to na dlouho?

Ano hned to bylo, brzo hotový on říkal, že se chce rozvádět tak a po roku, my dali rok na rozmyšlení odklad, odklad takový jsme měla, což vidíte tak jsem dopadla.

A dítě vypovídalo u soudu?

Ne ona ještě byla malá dcerka, nebyla malinká, ale což ještě byla dost, co bych tak ještě řekla.

A to už u vás manžel nebydlel, když jste se rozmýšlela?

To už nebýval, už bývali spolu a že oni tam neměli bytu tak cosi si postavili, nevím co já jsem tam nebyla no, a že ona jezdila nevím kde dělala v Hulíně nebo nevím, to vám bych neřekla, a že ona jezdila každý den tam a on že jezdili na našu chatu víte, no takže já nevím, co se jim to bylo platný, a což nic jako já jsem to schválila víte no. Po roku to už je člověk otupělý a už.

Kolik let bylo dětem, když jste se rozváděli?

Jestli měla 3 nebo či ona měla 3 nebo 4 roky ještě malá byla.

Takže asi ještě moc nevnímala, že se u vás doma něco děje?

Nee ona velice se s tatínkem rozloučila já jsem jí to ani neřekla, že jako nebude u nás, já jsem říkala tatínek je víš pryč, a tož budeme tady sami no, taky to tak nebrala, protože byla ještě opravdu děcko, víte, ještě chodila do školky, do školky a potom teprve do roka šla do školy.

A myslíte si, že ji třeba v pozdějším věku to nějak poznamenalo, ten rozvod?

Tož to já nevím, veselá je pořád tož nevím a řečná taky.

Vdala se?

Vdala, ale brzo jí umřel manžel a tož ...dala si nazpátek moje jméno, víte, že se zas jmenuje Bubílková, já nevím, proč to chtěla, a tož oni taky spolu dobře vycházeli, protože on se jmenoval Kuča a ona, že Kučová nebude, to je přece jedno jak se jmenuje.

Jak jste se s rozvodem vyrovnávala vy sama?

Tož jak byl ten rozvod ten druhý, tož jsem tam nerada jela, ale pak jsme ještě spolu šli a ale nebylo mi moc dobře, protože jsem s ním šla ještě, jela vlakem vlastně s ním, tak tož divně už to bylo se mnou víte, tak já jsem rok už ho málo viděla, přišel někdy ale málo, tož už taková nevím jak bych to řekla, jsem už byla taková otupělejší, víte že člověk si zvykne i na to víte a tož jsem si zvykla maminka ještě byla, tak jsem kolem maminky, přišla jsem ze školy, ještě na zahradě jsem dělala, tož pořád, jsem zapomněla trochu ne úplně ale zapomněla.

Takže byl to pro vás šok, když vám to navrhl?

Ne nebyl, to bylo na chatě tam na té naší chatě tam jsem taky velice málo jezdila a tehdy mi, abych jela, tož jsem si říkala pojedu a sestra byla u maminky, moje sestra a tam mi to řekl a tož tam to nebylo velice vhodný mi to říct já jsem se, tak jaksi nevím nepřipadalo mi to tam vhodný, že já nevím a ještě jsem aji spala den, vařila jsem mu tak jak kdyby se nechumelilo, ale už to bylo, už to bylo, že se rozvedem.

Jaké byly vaše pocity před a po rozvodu?

Před rozvodem žádný velice já jsem nevěděla, že se akorát jak mi to řekl, že má druhou a tož taková blbost no. On byl v Zahnašovicích v kanceláři a tam z té kanceláře bylo okýnko ven a vždycky v tom okně byl a ona u něho tak stála v tým okně, a tož tak to jaksi dopadlo, víte, a to už pak oni věděli Zahnašovičtí, že se budou, že oni budou spolu, tož nevím.

A vy jste se to dozvěděla jak?

Já na té chatě mi to řekl, víte a tož už bylo takový nefaň, to se mi nelíbilo a ještě jsem tam byla dva dny s ním byla, byla jakási dovolená

A po rozvodu byly vaše pocity jaké?

Tož já jsme neměla čas nad něčím velice přemýšlet víte, no a přišla zase, když měla chvíli volnější maminka, když seděla třeba tam jsme měli takovou předsíňku tak tam sedávala a to bylo ven, ven pár schodů a ven se hned šlo do zahrady, takže maminka tam ráda sedávala, víte a tož já jsem z té práce jela zas do té práce, hned večerů nějakou a tož pořád cosi bylo no, pro malú jít a tož bylo toho dost no, ale jsem byla mladá, tak jsem to všechno zvládla.

Jak na rozvod reagovalo vaše okolí?

Nic, nevím, měla jsem sestru a neříkala mi nikdy nic, že by neříkala, taky mi řekla, tož co se dá dělat, nedá se nic dělat, přece ho nebudu přemlouvat, aby zůstal, ne, to nemá cenu přemlouvat.

A bylo to v tehdejší době, jak to brali, když se někdo rozvedl, bylo to normální?

Bylo já myslím, že to bylo, protože bylo taky dost rozvodů, bylo dost rozvodů, ale já nevím kdo všechno, tož to nevím. A hádky tam bývávaly, já vím, že jedni se tam rozváděli blízko našeho a ti se tam věčně hádali, tož aji třeba z té hádky se zůstali no já nevím to je tak rozdělený, třeba se udrželi, já bych nepřemlouvala, ne to nemá cenu.

Co se změnilo u vás doma po rozvodu?

Tož nic, přestěhoval si věci svoje osobní jenom, co byl nábytek, všechno bylo moje, po mamince, odstěhoval a ani vám neřeknu, jak to bylo, já jsem té práce tolik měla, že jsem nemohla a večer unavená si lehla a spala, no ještě malá byla.

Majetková vyrovnání proběhlo v pořádku?

To byla moje chalupa, ano a to ona prý brblala, ale to mi ona neřekla, že brblala to tam lidi ze Zahnašovic, že proč si to nenechal aji na sebe připsat, přece by dostal půlku, ta žena jeho, víte.

On se znovu oženil?

On se oženil, ju si vzal a brzo ale umřel, aji ona za ním umřela, ona měla tuberkulózu a on prý ze srdcem, ale on nikdy nestonal, jestli potom měli víc práce, já nevím, co šel prý na záchod spadl a mrtvý. Tož to jsem taky věděla, protože to věděl švagr, bývá blízko mě, býval, taky už je mrtvý, velice pár kroků jenom, tak on velice se chodil k nám velice často, že, býval blízko, tak chodil a on mi donesl parte a tož.

A šla jste na pohřeb?

Ne, co bych tam zavazela.

A vy jste si našla nového partnera?

Nee no měla jsem vlastně, ale tož to byla taková láska, nee faň, on byl z Prahy a tož když jel něco tady blízko vyřídít, tož byl u nás chvílu a tož taková láska nic, chtěl, abychom se vzali, ale abych jela do Prahy, a já jsem nemohla kvůli mamince, kvůli děckovi jsem nemohla, tak to tak dopadlo.

A jak jste se seznámili?

On byl u nás vojákem v Holešově, já jsem si málem nemohla vzpomnět, protože já na to vůbec nemyslím ani nevím, kde jsme se potkali, já nevím on byl vojákem a já už ani nevím kde, kde to začalo, nevím opravdu nevím.

A jak dlouho trval váš vztah?

S tím novým? Dost dlouho no, tož on vždycky přijel byl tady ze dva dny a hned odjel no tož víc než rok, ze dva roky jistě, ale tož to nebylo nic.

Z vaší dcerou vycházel dobře?

Dobře, ale já jsem se nechtěla kvůli mamince stěhovat a tak všechno tam nechat a odjet kdesi do Prahy, on už pak nepřijel a tak tím to skončilo, tož nic.

Myslíte si, že rozvod je součástí dnešního života?

No, to je hodně lidu se rozvádí, vezmou se a za chvíličku je rozvod, to je hrozný ale, je moc těch rozvodů je velice moc, tož to já, toto nesnáším, že se vezmou, pěkně žijou a za chvílku se zas rozvádí a hádají se, to nemám ráda hádky. A moje vnučka, ta si vzala manžela toho Remeša si vzala a velice pěkně spolu žijou a už jsou dlouho spolu 19 roků.

Jaký máte nyní názor na instituci manželství, změnilo se to po rozvodu?

Tož já nevím, to já nevím, jak bych vám to řekla, jestli se to změnilo, já jsem vždycky byla proti tomu no, ale tak co se změnilo, tož taky jsem nebyla rád, že ti mladí nebo známí mladí se rozvádijú hned, tož nebylo by to, abych jásama no, ale tož jinak nebylo čas přemýšlet o tym, ne protože jsem opravdu měla hodně práce, já jsem v té zahradě, my jsme měli zahradu a domek uprostřed, no tak kolem toho jsem musela trošku dělat, trošku aspoň no a aby se to upravilo aspoň aby to nebylo tak.

PŘÍLOHA P X: PŘEPIS ROZHOVORU 8

Jméno: Paní Vlasta

Věk: 88 let

2 děti

Vzdělání: středoškolské

Povolání: učitelka na ZŠ

Trvání manželství: 24 let

Rozvedená: 42 let

Měli jsme dvě děti a postavili jsme si samostatně dům, všechno nám klapalo, manžel já jsem učila hned po maturitě, poněvadž právě začala válka, vlastně němci přišli a zavřeli vysoké školy, já jsem nemohla jít, tak jsem, bylo nám nařízeno všichni nastoupit do zaměstnání, mně se podařilo, že jsem mě pozval náhodou pan ředitel do okresní nemocenské pokladny jako, jako sekretářku, no tak jsem tam byla. Všechno nám klapalo, měli jsme pak dceru Evu a za čtyři léta až jsme měli syna. No, a to už já jsem pak tu sekretářku, jsem přestala dělat, jsem měla ty dvě děti a šla jsem učit, no tak jsem se dostala na školu a tam jsem byla až do konce penze. No tak...manželství bylo výborné, všechno, postavili jsme dům a měli jsme auto, moderní dům všechno bylo, manžel postupoval až se stal ředitelem podniku ČSAO československé autoopravny, to byl nový velký podnik, no a bylo to dobré, všechno a najednou jsem prostě dostala od soudu, že se mám dostavit ten a ten den k soudu, no tak jsem věděla, že je něco zlého, no ale předtím se mi tak jevilo, že byl méně doma, že měl stále nějaké jednání a dokonce říkal, že bude muset na týden odjet do Brna a tak podobně, uhýbal už ode mě, no a nakonec to došlo tak, že jsem dostala obsílku k soudu no a u soudu já jsem z toho byla velmi vzrušená, zděšená měla jsem málem mrtvici, no a tak, ale já jsem se rozhodla, že nebudu jako ho nějak prosit nebo něco, protože mě ublížil tímto, našel si mladou ženu se dvěma menšími dětmi a já jsem byla tou učitelkou a toho jeho chlapce jsem učila právě syna a holka byla ve školce. No tak já jsem byla, tak no zničená duševně a vůbec jsem nechtěla jaksi se přibližovat no a tak děti, dcera Eva a Petr, Jiří syn tak ti ještě za ním byli jako mu domluvit, aby se vzpamatoval, že má už věk, už jsme měli vnučku.

A to jste se rozvedli po jak dlouhé době? Jak dlouho trvalo vaše manželství?

No dlouho, až do já ta čísla si nepamatuji moc, tak byla na světě už Petra dvouletá, Petřka měla dvě léta, když ta událost přišla ten rozvod, no on dětem nevyhověl, oni ho prosili ať to nedělá, ať se vzpomíná, ale on už měl takový, jak je to teď moderní víte, ten starší muž a mladá žena, no tak to tak dopadlo i u nás. A došlo k tomu rozvodu, no já jsem byla tak zničená, že jsem klidně ten rozvod podepsala, tak jsem řekla, že tohleto, co udělal, že bylo velice zlé, po tolika letech jsme byli babička a dědeček a tak já jsem se zhroutila zkrátka no. No a tak... Eva dcera, tak Eva byl úřednice ve Sfinxu v továrně a Jirka ten byl automechanik a ten pracoval v podniku jednom a manželství měli, má stále spokojené a mají doposud, no to mě těší právě, chodí dcera i syn za mnou tady, hlavně dcera mě navštěvuje takřka každý týden, dnes byla u mě taky a to vždycky přijde i Petra, ta tady působí, no a tak, tak vždycky jsme všechny tři tak pobesedujeme, potěší mě a tak dál.

Učila jsem na základní škole, jsem byla, ale pak byl problém na té škole, ale celkový problém státní, že se museli rušit školy s menším počtem dětí no a to bylo pouze na venkově, no tak mě z ničeho nic přijel pan inspektor ještě s jedním pánem řekli mě paní vy půjdete učit já jsem se bránila, já jsem říkala ne, já už budu mít 60 let pomalu a já nepůjdu na novou, na venkov, bránila jsem se velmi, že to nebudu ani ovládat. Tak na tom venkově, tak najednou se změnit svoji činností, já jsem to musela přijat ten komisař mi řekl musíš to vzít, to jinak nejde, děláme toleranci venkovských školách, když se ruší, tak nám v tom musíš pomoci. Ale nakonec jsem si zvykla i na ten venkov jako lidé mě tam měli rádi, já jsem si s nimi rozuměla no a škola ta poslední škola Vítonická, ta se nezrušila, ten pan starosta tehdejší, teď už nežije, tak ten bojoval tak, tak že tu školu uchránil, takže ta škola se nezrušila, já jsem byla šťastná stejně s ním, bylo to jako to. Pak jsem už měla jenom ten život svůj a to byla rána velká že, když jsem zůstala sama. No tak dcera Eva ta, tož mě navštěvovali a stále mě někam vodili a vozili, musíš se vzpomínat mámo z toho nemůžeš tady jenom plakat a sedět doma a tak mě jako vozili tam, tam do Zlína, na film nebo tancovačku oni na jejich tancovačku a mě tam brali sebou no a tak jsem se tam v tom Zlíně nakonec seznámila s jedním pánem, on si šel na tanec pro dcera a ona řekla ne já pane netančím, my tady maminka no a tak on si mě vzal, já jsem nechtěla já jsem říkala, cos to udělala prosím tě, tož to a ten byl mladší ode mě o šest let no a on prostě jsme se nějak no jsme se přiblížili no, a on říkal začal do Zlína dojíždět každý den, byl nějaký já nevím úředníkem já nevím na výzkumu no a tak říkal já donekonečna nemůžu dojíždět každý den do Zlína a

zase ze Zlína zpátky za tebou že, no tak já budu muset nějak se, budeme se muset zařídit tak on mě jako požádal o ruku samozřejmě a tak já jsem řekla, tak co chceš udělat, takže dům prodat ten byl já jsem v něm zůstala a že ty peníze věnovat na výstavbu nového domu ve Zlíně, no tak to tak dopadlo samozřejmě, že ne přímo za všechny peníze ještě jsme museli poshánět víc a on tam dal své peníze a postavili jsme hezký dům tož ve Zlíně. No a tak jsem se tam odstěhovala, bydlela jsem tam sedm let a on onemocněl a zemřel, já jsem zůstala v tom domě a v tom Zlíně pro mě takřka neznámém, že tak jsem říkala, co tady budu dělat, tak jsem měla druhou ránu víte, co se mnou teď, děti, že tam mammo nemůžeš být, zas mě táhly zpátky do Holešova, no ale kam do Holešova, dcera zaměstnání a děvčata dvě teda holky školačky, syn si udělal svůj podnik, tož jako měl toho až nad hlavu, měl zaměstnance dokonce no a vůbec neměl možnost jeho manželka taky pracovala, tak mě nemohli ani vzít on ani dcera, tak já jsem zůstala vlastně jak by se řeklo na dlažbě, no a tak nastávající manžel zařizoval výstavbu nového domu, v tom Zlíně a já jsem říkala já se opravdu o to naprosto nebudu starat, protože já už jsem zhroucená takřka z toho svého života jak jsem nakonec skončila, takřka, tak on to podnikal všechno udělal zařídil a já jsem se tam prostě odstěhovala no, tak jsem tam žila no a když mi zemřel, tak si to se to muselo prodat já jsem peníze podělila dětem přesně no a.

A jak dlouho jste spolu byli s tím novým manželem, když jste se vzali?

Ano měli jsme svatbu, ta čísla mě dost utíkají, no tak nebylo to dlouho, jestli jsme tam byli pět let nebo tak nějak, šest let já už nevím a on mi zemřel, no tak já jsem zůstala sama, přestože byl o pět roků mladší než já, tak co já v tom Zlíně sama, že tak to dopadlo tak, že jsem se octla tady a tady už jsem 12 rok. Já už mám pěkný věk, 80 budu mít 88 na podzim. Co vás ještě zajímá?

Iniciátorem rozvodu manželství byl manžel?

Ano on si našel mladou ženu.

Kdy jste si poprvé uvědomila, že manželství spěje k rozvodu? Po jak dlouhé době od svatby?

No to už byl dědeček a babička jsem byla, tak moc let, já to nevím přesně, já jsem se vdávala myslím, když jsem měla 22 let a rozvod byl, to vám neřeknu přesný, mě ta čísla se všechna nějak víte, v hlavě ztrácí, něco pamatují něco ne, to je tím, že jsem si svoje vytrpěla jednak a jednak mám věk.

Rozvodové řízení probíhalo v pořádku?

Ano, ano.

Vypovídaly děti u rozvodu?

Oni u rozvodu nebyly, ne nepřijely, rozvod byl ve Zlíně.

Věděly děti o vašich problémech, že se budete rozvádět?

Věděly ano, dcera Eva ta jezdila za mnou a jaksi mě sledovala, kontrolovala, jak se mi daří, když už jsem pak byla sama chvíli a mě se to nelíbilo víte zdraví už bylo, já jsem byla zhroucená takřka se zdravím a teď jsem měla se starat o pěkný dům, jsme měli postavený moderní vilku i s kouskem zahrady, no tak já jsem byla už natolik schopná, abych o to pečovala, byla jsem ráda, že jsem si něco uvařila pro sebe, zašla do nejbližšího obchodu a nikam jsem nešla nic žádnou kulturu nic ve Zlíně jsem nedělala, to nebylo možné a plakala jsem trpěla jsem.

A kolik bylo dětem let, když jste se rozváděli? Už byly dospělé?

Když jsem se rozváděla, tak to bylo, Petra byla na světě měla dva roky, když jsem měla rozvod, tož v kterém roce to bylo, jediné vypočítat. Dcera už byla vdaná, to už byly dospělé, to už nebyly malé děti.

Jak myslíte, že se s rozvodem vyrovnávaly děti?

Tak vyrovnávaly, taky tím trpěly, mě utěšovaly stále a snažily mě jaksi dát do pořádku nervově a říkaly tak budeme se o tebe starat a tak dál, ale nemůžeme tě žádný vzít k sobě, budeš muset jít do domova, tak mě odvezly a dcera to zařídila tak, že tady paní ředitelka, co tu byla minulé, tak okamžitě vyhověla, víte, někdy čekáte několik roků než je přijatý, já jsem byla přijatá ihned. No a tak Eva to všechno organizovala a ta převezla moje všechno i šaty mi pověsila do skříní a střevíce boty všechno prádlo, všecko jsem měla, už jenom jsem přišla do hotového, takže starala se o mě. Syn méně, poněvadž ten má svoje svůj problém.

A stýkali se po rozvodu s tatínkem?

Ne, on se nějak odloučil, víte, ta jeho partnerka to nechtěla, takže ony když zemřel, jako otec, můj manžel já jsem nešla na pohřeb, oni šly jako otci svému a říkaly, že u hrobu ta jeho manželka prostě je ignorovala, vůbec je neznala, nechtěla se přiblížit k nim, takže to bylo takové tragické víceméně.

Jak jste se s rozvodem vyrovnávala vy sama?

No sama a ta dcera mě trošku těšila, trošku pomáhala duševně, ale nemohla jsem se nějak tak úplně víte podvolit, protože jsem byla učitelkou, musela jsem, mě to bavilo, tak jsem se tím vlastně jako dostávala trochu na povrch.

Jak na rozvod reagovalo vaše okolí?

No tak okolí, okolí bylo všechno při mně, jak ulice bych řekla, tak i továrna v které on měl tu továrnu, byl ředitelem a on tam, ona se tam dala do zaměstnání ačkoliv to byla automechanika a tak tam těch žen nebylo tolik, muži byli převážně, ale byla to kdysi ten podnik, on tam byl tím ředitelem, no a všechno to, ta žena se tam nějak dostala do zaměstnání a zjistila to nějak nebo já nevím prostě se nějak dali dohromady no, ona byla mladá, ale měla manžela a okamžitě si požádala o rozvod, a ten manžel byl četníkem Jindra se jmenoval, slušný pán taky hodný, děti měl ty dvě rád, že všechno ale ona byla jiná, jiné povahy, jiného názoru, tak ona udělala to, že toho manžela z bytu vyhodila a ten si zoufal takřka, začal pít a já nevím kde nakonec skončil, já jsem už pak po něm nepátrala, co se s ním stalo no a oni měli mít svatbu s mým manželem a ten...nevím jak, jak zdraví se mu začalo ztrácet a zemřel, no a ona byla nakonec šťastná, že protože měla přítom svého partnera, on byl vůči ní starý, že tak mladá žena, starý muž to obvykle, obvykle se to rozvádí, no tak...můj muž tam vydržel a zemřel, ale tak ona byla...spokojená.

Majetkově jste se vypořádávali, proběhlo to v pořádku?

Tak to bylo v pořádku, to bylo tak, my jsme měli auto, měli jsme pod domem výjezdovou garáž a tam já jsem byla, normálně tam auto vjelo ani jsme nevěděla, že přijede nebo odjede takřka, no a já jsem učila a on byl tím ředitelem a on přijel kdykoli během dne a já jsem byla ve škole a on odvážel, co se mnou jako bral věci jednak svoje a co mohl, to sebral, měla jsem hezký kožich a ten mi zmizel taky, to mě mrzelo.

Dům vám zůstal?

Dům se nezůstal, když jsou manželé, to musí se rozdělit ta půlka.

Vy jste ho musela vyplatit?

Ano, ano, to se musí vyplatit.

Myslíte si, že je rozvod součástí dnešní společnosti?

Teda je, to je opravdu veliké procento rozvodů, to je, obzvlášť jednak mladí, příliš mladí se rozvádějí a tihleti, co je starý a mladší žena nebo naopak, to se taky rozvádí všechno velké procento rozvodů je tohoto způsobu.

Jaký máte nyní názor na instituci manželství?

Já s tím bohužel nesouhlasím, já myslím, že by měli manželé žít spolu a je to pěkné, když vychovají děti a spokojeně žijí, i když třeba už si nejsou tak zdraví, jeden nebo druhý obyčejně, no tak to je jeden, třeba bude mít nějakou chorobu, anebo věkovou, ale je to správně mělo by to být, ale není to bohužel, v dnešní době veliké procento rozvodů, jednak těchto a potom mládež se rozvádí velice, tak to mám názor takový na to.

PŘÍLOHA P XI: PŘEPIS ROZHOVORU 9

Jméno: Lucie

Věk: 22

Vzdělání: studium 2. ročníku na VŠ

Sourozenci: 1 bratr

Trvání manželství rodičů: 20 let

Rozvod proběhl: před 3 lety

1. Kolik ti bylo let, když se rodiče rozvedli?

21

2. Víš, kdo z rodičů požádal o rozvod?

To nevím bylo to asi vzájemné, myslím, že se domluvili.

3. Jak dlouho rozvod rodičů trval?

Oni se roz...požádali o rozvod někdy na podzim 2011, ne kecám o rok dřív to už je tak dlouho, počkej na podzim roku 2010 a 2011 nějak přes rok byli rozvedení.

Takže to trvalo půl roku?

Půl roku bych řekla.

4. Jaká byla podle tebe hlavní příčina rozvodu?

Otcova nevěra, dlouhodobá upozorňuju.

5. Mohla ses vyjádřit k situaci, která u vás doma nastala?

Vyjádřit jsem se mohla, ale v podstatě jsem podpořila rozvod.

Takže jste se o tom doma bavili s mamkou nebo tatškou?

Jo s mamkou jsme se o tom bavily, tatka se k tomu nevyjadřoval.

6. Mohla ses sama rozhodnout, u koho z rodičů budeš bydlet?

My jsme se domluvili, že zůstanu doma s bratrem, mamka se odstěhuje, ona nám to v podstatě oznámila mamka, řekla nám, že se odstěhovává do bytu a že se nerozvádí, že se možná k sobě vrátí, ale v té době to už bylo jasné, že se jako nevrátí.

Takže to znamená, že mamka odešla, ale ještě se nerozvedli, takže to nebylo v roce 2010 ale ještě dřív? Ty problémy nastaly dřív?

Hm to bylo ještě dřív. Ty problémy nastaly, když jsem byla v prváku na výšce ve Zlíně, to bylo, když mi bylo 19.

7. Víš, jak rozvod probíhal, jak se k sobě rodiče chovali?

Hmm chovali se k sobě hezky, domluvili se, žádné problémy tam nebyly, prostě požádali o rozvod, rozdělili si majetek, domluvili se komu, co zůstane a v pohodě, žádné hádky, o kterých já vím tak jako nic.

8. Jak ses s rozvodem rodičů vyrovnávala a jak ses cítila?

Já jsem v podstatě ani v té době nevěděla, že se rozvádí, protože nám to mamka řekla, až byli rozvedení, řekla mi, kdy to začalo, a že už jsou teda rozvedení a já jsem chtěla aby už byli rozvedení, aby měla mamka klid a aby se to už prostě nějak rozseklo, protože to bylo v té době takové divné a já jsem jako bylo mi to hrozně líto, ale otec udělal to, co udělal, takže já jsem byla ráda, že se rozvedli.

Takže tys vůbec nevěděla, že se rodiče rozvádí?

Já jsem věděla, že se mamka odstěhovala, ona mi pak teda řekla, že si našla chlapa, seznámila nás s ním, byli od sebe, pak jsem se postupně dozvíдалa, co otec celou tu dobu dělal a...

Takže do té doby jsi vůbec nevěděla co se dělo?

Ne jako, já jsem něco tušila, ale nikdy jsem neměla tu jistotu, pak jsem na to vlastně přišla sama, pak jsme to řešili s mamkou a to je asi všechno.

Takže mamka rok bydlela pryč?

Rok bydlela sama a až pak se rozvedli.

Myslíš, že chtěla, že se to nějak urovná?

Jo ona se odstěhovala, dala tatkově ultimátum, že pokud to skončí a všechno se vrátí do starých kolejí tak, že by to šlo ještě prostě dát nějak dohromady, že by mohli být spolu je-

nomže otec je debil, takže omlouvám se, takže to skončilo tak jak to skončilo, ještě bych chtěla říct že..

Takže mamka mu dávala šanci?

Ano, a on ji několikrát prosil na kolenou, že už jako s dotyčnou nic nemá a samozřejmě rodina je velká, všichni nám všechno říkají, takže jsme zjistili, že nám tatínek lže permanentně.

9. Jak to u vás doma vypadalo před rozvodem, a co teď po rozvodu?

V podstatě to vypadalo stejně jako teď, já jsme bydlela u tat'ky nebo bydlím, mamka k nám chodí skoro každý den, bratrovi vaří, chodí za náma nebo my za ní, jezdíváme k babičce a nevím oni se spolu ne, oni jsou spolu celý den v práci, takže tam se spolu vídají, když jsou u nás doma tak je tam úplně šílená atmosféra a nenávidím to, prostě takový oni jsou k sobě strašně strozí, prostě si řeknou jenom ahoj, ahoj potřebuješ něco, ne nepotřebuju.

Mají rodiče nové partnery, máš nevlastní sourozence?

To kdybych věděla, ano mají nové partnery, mamka má přítele ten má dvě děti, dva kluky, ale nejsou svoji s tím novým přítelem a ani to neplánují a tatínek má teda přítelkyni moji tetu, bývalou...takže z mého bratrance a z mé sestřenice se možná jednou stanou moji nevlastní sourozenci, je to báječný pocit.

Jak si rozumíš s mamčíným přítelem?

Já ho vídám hrozně málo, ale když se vidíme tak on je strašně hodný a rozumný chlap a hezký, jakože úplně v pohodě.

A přítelkyně od tat'ky?

Tu jsem neviděla prosím pěkně dva roky a nechci ji vidět nikdy asi takže, kdybych ji viděla tak ji musím říct hodně sprostých slov.

Takže se s ní vůbec nestýkáš?

Ne, ne od té doby co jsem to zjistila, jsem, se jí vyhýbám a ona mě teda taky, takže žádný kontakt.

A s tou sestřenicí a bratrancem?

S těma se vídám úplně normálně, oni bydlí u babičky, takže když jedeme k babičce tak oni tam jsou s tat'kou jak kdyby jejich, se strejdou a mamka s něma jezdívá i lyžovat jakože

s něma mám krásný vztah, oni jsou malí, oni mají, Zuzka má 12 a Tomášek 10, takže jsou to ještě děcka.

Takže oni tomu asi moc nerozumí?

Oni tomu rozumí moc dobře, jo.

A jak to nesou?

Já nevím, já jsem se s nima o tom nebavila, Zuzanka to prožívala moc, to vím, že mi říkala mamka, že z toho byla špatná ale ta teďka doma zastává roli maminky, takže ve 12 letech se prostě rozhodla, že tam bude uklízet, ona je taková rázná a pomáhá, ale ona je jako super, ona ne že by to dělala ze smutku, ona prostě: "Já tady povytírám a prostě se sbalila v sobotu a vytřela celý byt a ona je dobrá, ale nevím co říkají na to, že jejich maminka je momentálně s mým tatínkem, nevím.

10. Máš nebo měla jsi někoho blízkého, s kým sis mohla o problémech doma popovídat, svěřit se mu?

Doma?

Záleží na tobě, s kým si to probírala nejvíc?

No nejvíc jsem to probírala s mamkou, vždycky, protože ta věděla všechno, co nevěděla, jsem jí řekla já, a ona mi naopak říkala, co ví ona a jinak takové ty nejbližší kamarádky jako Adélka, Barča, Zuzka.

A bratr probírali jste to mamka, ty bratr nebo spíš?

Jo my tři dohromady, to občas nastaly takové ty, teď si promluvíme, ale bratr je hrozně výbušný, takže, když nám něco mamka říkala, tak on si to vyslechl, nic k tomu neřekl a odešel. On prostě to všechno dusí v sobě odjakživa, takže on se k tomu nějak nevyjádřil, on akorát teda nenávidí přítelkyni od tatky, protože ona je fakt zlatokopa a tam jde jenom o peníze, ale jinak bratr, bratr to nějak neřeší prostě. A myslím si, že ho to...mrzí mnohem víc než mě třeba, že on to, že to prostě pro něho je citlivější téma než pro mě.

11. Jak si přijala nového partnera své matky, otce popřípadě nové sourozence?

No ze začátku to bylo docela dost zvláštní, protože mamka mi řekla, že má jako, že zná pána, se kterým občas chodí na kafe a že je strašně fajn, ale že nepočítá s tím, že by z toho něco bylo. A pak spolu jeli na Slovinsko na hory a pak spolu jezdívali tam na výlet a tam

na výlet, tak už jsem začala tušit, že to asi nebude jenom tak a ale když jsem se s ním seznámila, tak mi bylo jasné jako, že je úžasný a že ona si zaslouží takového chlapa, že jsem jim to hrozně přála a k tetě se mám taky vyjadřovat? Tu jsem nikdy nepřijala a nepřijmu a nehodlám ji jakkoliv odpouštět nebo ustupovat, v žádném případě.

Od mamčiného přítele, ten má taky děti, s těma se vídáš?

Viděla jsem je jednou, oni bydlí v Kroměříži a tam jako není příležitost se vidět, protože maka když jdeme na nějakou rodinnou oslavu, tak bere jenom Karla, protože to by bylo divné vzít ještě jeho děti, takže vím, jak vypadají, ale jinak vůbec asi jsme se ani nikdy nebavili.

12. Pokud si myslíš, že by někdo mohl být viníkem rozpadu manželství, kdo by to byl?

Stoprocentně otec, jako tam už posledních pár let to bylo takové, že mamka byla hrozně akční, sportovně založená, furt něco podnikala, tatínek workholik, takže chodí z práce večer, pak si jede na pivo a to je celý jeho život, takže mamku to pak přestalo bavit, všude už chodívala sama a taťku zase nebavilo, že prostě mamka s ním nechodí na akce a nepije a tak. Prostě si přestali rozumět, ale na stopadesátprocent jsem si jistá, že to zavinil taťka...takže. Podváděl mamku několik let, takže.

13. Myslíš si, že je rozvod v dnešní společnosti běžnou součástí života?

Až moc, vidím to i na tréninkách, kde každé druhé dítě řekne, že jsou jeho rodiče rozvedení nebo se rozvádí, fakt je to tak půl napůl.

14. Jaký máš nyní vztah s rodiči?

S mamkou mám mnohem lepší vztah než dřív, strašně nás to sblížilo, dřív jsme se jako tak povídaly ale s taťkou mám takový všelijaký vztah, on se nás strašně snaží kupovat, takže jako já si s ním rozumím víc než s mamkou, ale ta konverzace už vážne, prostě už si nemáme o čem povídat...už je to takové, že já úplně na něm vidím, jak on by mi chtěl vykládat o tom co s tou přítelkyní dělal, ale kdyby mi to řekl tak ho zabiju, takže konverzace se ustálila na jak bylo ve škole, co nového, máš trénink, potřebujem něco nakoupit, to je vše.

No, a když jste byli malí nebo když to doma fungovalo, po jak dlouhé době si myslíš, že to přestalo fungovat?

To vím přesně, tak to bylo, když jsem byla na střední, tak ve třetáku, druhák třeták, to začalo být, že každý měl svůj život prostě, mamka sportovní a zdraví životní styl a taťka

workoholický a alkoholický, takže to mi bylo 17 let, tam to někdy začalo si myslím...jako oni spolu jezdívali furt na dovolené a furt chodívali na akce, jenomže taťka začal být strašně žárlivý, takže mamka přestala úplně pít nebo protože to většinou dopadlo tak, že se taťka opil a mamka se nemohl už s žádným chlapem ani bavit, on tam začal pokaždé dělat scény, jakože a začal hlavně nadávat těm svým kamarádům, jakože co se kurví z jeho ženou a to mi říkala mamka, to já nevím jak to bylo a že jestli on říkal mamce, že jestli chce s ním jít domů tak ať jde s tím chlapem, že.

A to bylo pod vlivem nebo?

Jo, to bylo pod vlivem, jenomže to bylo podle mě v době, kdy to taťka začal rozjíždět s paní, a podle sebe soudím tebe, takže si začal myslet, že ona ho podvádí a mamka přestala pít a chodit s ním na akce, protože to neměla zapotřebí.

15. Jak často se stýkáš s druhým rodičem, s kterým nežiješ?

Pravidelně každý týden, většinou hned když se vrátím ve čtvrtek tak ze školy tak je u nás mamka, pátky za náma jezdívá a o víkendu vždycky taky, takže.

Takže spíš jezdí mamka za váma?

Hm, tak ona má jedna plus jedna, ona v tom Kroměříži je přes týden, jako od pondělí do čtvrtku většinou, že tam jezdívá z práce nebo jezdívá za bratrem a pak do Kroměříže ale jako vůbec nás nějak neodsouvá.

16. Vídáš se pravidelně s prarodiči, jak z matčiny tak z otcovy strany?

Jo, s babičkou od taťky s tou se teďka vídám až moc často, protože od té doby když to zjistila, tak se nám snaží asi něco kompenzovat a myslí si že se o nás mamka nestará nebo já nevím, takže furt nám vozí jídlo a s babičkou z Traplic se vídám tak jako dřív, vždycky tam občas zajedeme na návštěvu, když jsou narozeniny, svátky a tak jedem za ní ale ona už mamčina mamka babička už k nám nejezdí vůbec domů, protože mamka už tam vlastně nebydlí a ona se s taťkou asi taky nepotřebuje stýkat, takže vždycky jezdíváme k nim.

Takže babička z otcovy strany se to dozvěděla, jak to vnímá?

Babička je strašně hysterická od té doby, ona se to dozvěděla teprve minulý týden po asi těch třech letech co se to jako děje tudyto všechno a ona si totiž do té doby myslela, že ten rozvod zavinila mamka, že si našla nového přítele a strašně jí to zazlívali, děda psal mamce i nějaké maily, že si teďka jako jezdí po výletech a taťka se o nás musí starat a cosi kdesi,

ale ona to neřešila prostě jí to bylo jedno, co si o ní myslí no a teďka to teda prasklo, protože můj velmi inteligentní otec své drahé přítelkyni platí byt na stejném sídlišti kde bydlí babička, takže jí nějaká paní řekla, jakože váš syn jezdívá k nám do paneláku za někým no a tak se to babička dozvěděla, začala hrozně hysterčit, protože hned zjistila kdo to je, s kým on tam žije, volala mamce, volala jí a říkala jí: „Jano, to je taková k... já ju nechcu v rodině, to je k...vrať se k nám ty a uděláme něco, mamka úplně rezignovala, prostě řekla, že ať si to vyřeší taťka sám, že ona už se do toho nechce zapojovat, ale babička si o tom podle mě s taťkou ještě nepromluvila, oni ho furt zvou k sobě na návštěvu, ale on to furt odříká, protože on prostě nechce asi.

Takže on se k tomu vůbec nepřiznal ještě?

Ne a oficiálně to nikdy neřekl ani mě třeba, já jsem tam dělala, když jsem to zjistila, tak jsem ho začala ne mlátit, ale začla jsem máchat rukama, nadávat brečet říkat mu, že je to hajzl a proč to udělal a on mi to v podstatě zapíral ještě další rok a říkal mi, že s ní nic nemá.

PŘÍLOHA XII: PŘEPIS ROZHOVORU 10

Jméno: Monika

Věk: 14 let

Sourozenci: 1 sestra

Vzdělání: gymnázium

1. Kolik ti bylo let, když se rodiče rozvedli?

Hm, já už si to moc nepamatuju, ale sestra byla v primě, takže v šesté třídě a my jsme od sebe o čtyři roky, takže... já jsem byla tak ve čtvrté, nebo ve třetí.

Takže ve čtvrté nebo ve třetí třídě, takže to ti bylo nějakých 10, 12?

Hm asi, já si to neuvědomuju vůbec.

2. Víš, kdo z rodičů požádal o rozvod?

Tat'ka.

Takže tatínek?

Hm myslím.

3. Jak dlouho rozvod rodičů trval?

Trvalo to dlouho...hodně dlouho, já nevím, čtyři roky.

Takže poměrně hodně dlouho?

Noo dlouho.

4. Jaká byla podle Tebe hlavní příčina rozvodu?

Já nevím, tak že si nerozuměli, hmm, že jim to neklapalo hmm.

A myslíš si z jakého důvodu nebo v čem myslíš, že to bylo?

Nevím, tož...nevím.

Myslíš si, že akorát nerozuměli?

Hmm asi.

A v čem třeba? Myslíš, že tak celkově?

Noo...já nevím proč to tak bylo...nevím.

5. Mohla ses vyjádřit k situaci, která u Vás doma nastala?

Aha, někdy se třeba, byla jsem docela malá, někdy se hádali večer...vždycky když už si mysleli, že spíme, a my jsme to poslouchali na schodech.

Takže jste to slyšely?

Já nevím já jsem byla fakt malá, já si to moc nepamatuju, tož nevím, hmm.

Takže se ségrou jste to vnímaly, povídaly jste si o tom se ségrou? Nebo prostě to skončilo ta hádka, tak prostě už jste to přešly?

Já nevím...asi s mamkou jsme si o tom někdy povídaly ale...

Jo takže s mamkou jste to pak rozebraly nebo se vás zeptala, jestli jste něco slyšely?

Ne to si nemyslím, že by se nás takhle ptala.

Ale spíš s váma o tom takhle mluvila.

Hmm asi někdy nebo spíš asi my jsme se zeptaly, nevím, nevím moc.

A s tatškou ne teda? Ten to vůbec neřešil?

Ne myslím si, že ne.

6. Mohla ses sama rozhodnout, u koho z rodičů budeš bydlet?

To já nevím, já jsem na to byla ještě moc malá, abych se mohla rozhodovat. Určitě bych chtěla být u mamky.

A nebylo tam třeba nějaký, že by na tebe tatška tlačil?

Tak to nee.

7. Víš, jak rozvod probíhal, jak se k sobě rodiče chovali?

Jako jak probíhal?

Jako třeba, že to bylo dlouhé, to už víme, vleklé. A jestli třeba věděla, že budou mít stání.

To nevím, já jsem tomu ještě moc nerozuměla, když jsem byla malá. Ale vím, že ta soudkyně dělala pak nějaké problémy, tatška tam něco vytahoval, nějaký třeba blbosti, furt se to

někako prodlužovalo..a nevím mamka to chtěla několikrát vyměnit tu soudkyni, ale taťka nechtěl, protože to vlastně bylo v jeho prospěch...nevím..hm co ještě tak dál...hmm.

Pak byla vlastně podotázka, jak se k sobě rodiče chovali, teda během toho rozvodu, bylo to spíš jako, že se hádali nebo to snažili se řešit jako tak rozumně?

Oni se vlastně rozváděli, když už u nás taťka nebydlel, takže vlastně se vídali jenom...

U toho stání?

Asi anebo jako, když za náma taťka jezdil asi...nevím...hmm...ale jako určitě se hádali..hm...hmm.

8. Jak ses s rozvodem rodičů vyrovnával, jak ses cítil?

Tož asi to bylo blbý...já nevím tož...že jsem to brala tak, že si nerozuměli, tak že to bylo lepší, než aby se hádali doma...hm...jak jsem se s tím vyrovnávala?...tož...

Trvalo to vlastně několik let si říkala, takže jestli třeba na začátku to bylo jiné pak třeba postupem času, sis říkala, že už je to lepší.

Já nevím jako.

Že to třeba mohlo být šok ze začátku?

To ani nevím, jestli to pro mě byl šok jako...hm... (delší pauza) já nevím, já už si to vážně moc neuvědomuju...prostě co jsem dělala v nějaké čtvrté nebo ve třetí třídě, takže...hmm...ale my jsme to tak spíš jakože nějak neprožívaly, že se rozvádí, prostě pak už prostě taťka odešel tak už jsme to nějak neprobírali ale jenom jsme vlastně věděli, že mamka jezdí na ty soudy a baví se s tou právníčkou ale jako nějak...nevím...mamka nám říkala, co tam probírali..no...nevím....

Takže myslíš, že si to tak neprožívala, nevím, že bys kvůli tomu byla smutná?

Ale tož určitě jsem byla smutná nebo asi ze začátku asi určitě, ale nevím, to bylo fakt dlouho, takže my už jsme to tak brali, že je to normální, prostě že už je to tak.

9. Jak to u Vás doma vypadalo před rozvodem, a co teď po rozvodu? (mají rodiče nové partnery, máš nevlastní sourozence)

Před rozvodem...jako jak, co vypadalo?

Tak jak prostě, jaký jste měli vztah...jako rodina.

Já nevím.

Těsně před rozvodem, takže tam nějaké problémy byly?

Já ani nevím kdy tak přesně se taťka rozhodl, že to tak bude...nevím...tož, před rozvodem...tož hádali se...(dlouhá pauza) já nevím...a po tom rozvodu ...tak mamka určitě jakože byla jakoby šťastnější, že už je to za ní, že už to konečně skončilo a nevím, a že už to prostě bylo tak vyřešený...a ještě pak po tom rozvodu nebo já nevím, kdy jsme začali k tomu taťkovi jezdit, úplně jakože to bylo vždycky přes víkend jakoby jeden víkend u mamky, jeden u taťky a to bylo blbý, že jsme se furt museli jakoby stěhovat no tož...

Takže to bylo dané soudně nebo to se rozhodli, domluvili vaši?

Já myslím, že to bylo dané i soudně ale jako domlouvali se tak jakože my jsme, jakože týden doma a týden u taťky to by bylo blbý.

To by byla střídavá péče.

Hmm.

Ale když je to na víkendy?

A pak se to prostě až doteďka se to jakoby už ty víkendy na to třeba nevycházelo ve škole, takže jsme byli jakože doma třeba s taťkou jsme jezdili třeba na víkendy nebo jenom někdy jsme byli u něho teď už jezdíme třeba někdy na výlet nebo už u něho nejsme...nee tak teď už má i rodinu tak...tož tak ...hmm

Takže se domlouváte, netrvá na tom striktně, že prostě musíte u něho na víkendy být.

Jako předtím jo, předtím to bylo prostě, že nás určitě chtěl vidět, ale tož teďkom už to tak není...teďkom když máme čas, tak někam vyjedeme na jeden den pak se zase k večeru vracíme....teď je to určitě jiný když Terka už je skoro dospělá, ta už má mnohem míň času a já třeba s taťkou jezdím jenom k babičce a tak.

Takže se individuálně domlouváte takhle?

Jo jak se nám chce a jak máme čas.

A tys chtěla se vídat s taťkou, jak bylo to střídání po tom víkendu nebo chtěla si ho vidět?

Jako jo asi jo, ale víkend po víkendu to bylo takový blbý, že furt se prostě každý druhý víkend si sbalit se, školou úplně pryč...nevím.

Takže taťka nebydlel tady v Holešově?

Jo bydlel, jo ale i tak jsme se museli balit a bylo to jiný...

Mají rodiče nové partnery, máš nevlastní sourozence?

Jo, takže mají partnery, oba dva, ano...a nevlastního sourozence mám jenom od taťky, vlastně teďka má s přítelkyní syna ...takže tak...hmm.

A jak to na tebe působí?

Já nevím.

Jak to vnímáš?

Tak jako určitě dobře, že si někoho našli, že nejsou sami...a...je to lepší...určitě...mamka je šťastnější, že jí jako někdo pomáhá, že na to všechno není sama...hmm....

A od taťky to vnímáš jak?

Já nevím, já myslím, že stejně, jenom teď je to jiný, jakože když má toho Jakuba, jakože má dítě jako, a že už má docela i taťka je starý, jako na nějaký miminko, ale tak...

A kolik je taťkovi?

Bylo mu 45.

Teďka je to všechno takové posunuté.

No úplně.

A viděla ses třeba s ním, s tím miminkem?

Jo určitě, my se často vídáváme, jezdíme třeba i vozit někdy, tak oni jsou tady často v Holešově, takže s nima vždycky zajdu se podívat...jakože ráda ho vidím, jako v pohodě.

10.Máš/měla jsi někoho blízkého s kým sis mohla o problémech doma popovídat, svěřit se mu?

Jojojo, já nevím, jestli jsem to nějak probírala...ale určitě jsem to probírala třeba s kámoškou...aspoň něco, ale to co bylo takový, takový hodně soukromý, tak to jsme neprobíraly, si myslím. To jsme se spíš vždycky bavily s mamkou o tom...že je to blbý, že se to tak táhne.

Takže nejvíce s tou kamarádkou?

Nevím, jako myslím, že úplně nejvíc ne, spíš jakože tady doma bavily o tom...hm.

11. Jak jsi přijala nového partnera své matky/otce, popřípadě nevlastní sourozence?

I maminky úplně v pohodě, to už jsme říkala, že je dobře si někoho našli...hmm a s tím dítětem Jakubem nevím prostě, jako nevadí mi vůbec, ale stejně si myslím, že taťka je dost starý...nevím...hmm...že až taťka bude mít 60 let, tak on bude mít kolik mám já, prostě takže je to takový nevím jestli bych teď chtěla mít šedesátiletého taťku, takže nevím, ale jako určitě mi to nevadí...

A s přítelkyní s tou máš jaký vztah?

Úplně supr, ona je strašně hodná, takže.

12. Pokud si myslíš, že by někdo mohl být viníkem, kdo by to byl?

Já nevím, tak určitě na tom měli oba nějakou, nějakou vinu, ale víc taťka, že on byl takový nevím, že furt někam jezdil, byl s náma málo a nevím, že spíš byl v práci a tak, hmm tak určitě spíš taťka. K mamce jsem měla jakoby bližší vztah než k taťkovi, nebo já nevím.

To tak bývá asi, si myslím že.

Ale když jsem byla úplně malinká, tak jsem měla strašně ráda taťku...nevím, takže...takže tak...

Ono jak je asi člověk v pubertě tak ta holka tíhne spíš k té mamce.

Jo určitě, když jsme se s taťkou jako čím dál tím míň viděli, takže to bylo takový...

Odcizil se ti, myslíš?

Já nevím, možná malinko...ale nějak extra jako nevím...hm.

13. Myslíš si, že je rozvod v dnešní společnosti běžnou součástí života?

Já myslím, že častý určitě, třeba děcka ve, ve škole mají často rozvedený rodiče, tak nevím...hm...nevím.

14. Jaký máš nyní vztah s rodiči?

Tak v pohodě mamka mě má ráda, dobrý.

Takže ještě k tomu chceš něco říct?

Nevím, nevím, nevím, co bych tak ještě řekla.

S mamkou asi bližší předpokládám?

To určitě, a s tatškou se vidíme nevím, jednou dvakrát do týdne, pokud není někde na cestě...hmm.

A třeba o prázdninách?

Když jsou prázdniny, tak se prostě domluvíme, že třeba jestli někam pojedeme, ale teď my jsme 4 roky prostě teďkom zpátky, vždycky jenom s Terkou jezdil na ten, na dovolené, protože nevím, já jsem nechtěla s ním moc jezdit, protože taťka nevím, on furt, abysme se oblíkaly, a nevím, nevím, moc jsme s taškou jako až tak nějak extra, s taškou rada nejezdím na dovolené, takže jsem radši byla s mamkou o prázdninách a Terez byla třeba jako vždycky někde jinde. Ale já jsem byla ráda doma, takže, takže tak o prázdninách, prostě vždycky tak nějak jsme se normálně domluvili i mamka se domlouvala s taškou, jak byli v práci, aby to měli nějak zajištěný a tak.

15. Jak často se stýkáš s druhým rodičem?

Hmm, tak jednou dvakrát do týdne.

A kde býváte, býváte někde v přírodě nebo?

Jo tož teď jak mám Ťapinu, tak jsme spíš v přírodě někde na procházkách, anebo někde prostě jedeme někam na výlet. Jo třeba na nějaký hrad...nevím kam tak jezdíme...nevím...k babičce často jezdíme, když jsme spolu ale Terez tam moc ráda nejezdí, takže...

Ne a proč?

Já nevím, ona nějak dědu s ním si nějak extra nerozumí, takže, ale děda už takový je, takže už to tak беру. Já myslím, že to tak je vždycky, že...vždycky jakoby ti prarodiče jsou takové lepší nebo nevím, že je máme víc rádi...tak asi tak.

Takže stýkáte se s rodičem od taťky nějak pravidelně?

Jo tož, já určitě jo, protože mají psíky, takže tam jezdíme za něma. Já jsem tam ráda u babičky, já vždycky třeba v létě jezdím na kole, ještě se sestřenicí a jako jsme tam na týden, tam spíme a dobrý, ale Terez ta moc často nejezdí.

A s druhou babičkou a dědou?

Jo, tak ti jsou tady v Holešově, takže s těma se docela jako často vídáme třeba, když tam jede mamka, tak jedu taky.

PŘÍLOHA P XIII: PŘEPIS ROZHOVORU 11

Jméno: Tereza

Věk: 18 let

Sourozenci: 1 sestra

Vzdělání: gymnázium

1. Kolik ti bylo let, když se rodiče rozvedli?

Když se začali rozvádět nebo když se rozvedli?

Můžeme to brát tak i tak.

No byla jsem v tercii, takže to bylo pět let zpátky, to se začali rozvádět, to byla první polovina tercie asi a to je v osmé třídě, takže mi bylo takových třináct.

2. Víš, kdo z rodičů požádal o rozvod?

No maminka mi to říkala, myslím, že mamka, protože už to asi nemohla snýst, myslím, že jo.

3. Jak dlouho rozvod rodičů trval?

Ježíši, šest let šest a půl.

4. Jaká si myslíš, že byla hlavní příčina rozvodu?

Hmm...neschopnost našeho otce být s náma, být s mamkou, žít s ní normální život jaký by si přál každý člověk, nezaměřovat se jenom pořád jenom na práci...snažit se být trochu doma, aspoň trochu, nekašlat na nás, asi proto.

Takže si myslíš, že to bylo hlavně skrz tat'ku, že nebyl doma, že byl pořád v práci?

Ale tak v práci je dneska každěj, spíš, že neuznával maminku jako člověka si rovného, podle mě.

5. Mohla by ses vyjádřit k situaci, která u vás doma nastala před tím rozvodem a během rozvodu?

Jako já jsem si myslím, co mi říkala maminka, tak se začali, domluvili, že se rozvedou na naší společné dovolené, což bylo asi v létě, před osmou třídou než jsem šla na gymnázium a já jsem zaregistrovala vlastně, že tatínek, že se něco děje až když se tatínek sbalil a odešel, jinak předtím vůbec a co nastalo...taťka zase nebyl doma, takže nenastalo vlastně nic zajímavého, nic nového nenastalo kromě toho, že jsem taťku neviděla jedenkrát za týden, ale jedenkrát za měsíc...možná nějak tak, nevím přesně, a že jsme měli málo peněz, to bylo myslím tak pro můj mozek asi tak co jsem brala, že asi jsem úplně nepochopila, že taťka už odešel úplně navždy, to jsem asi úplně nepochopila tehdy.

6. Mohla ses sama rozhodnout, u koho z rodičů budeš bydlet?

Jo jasně u maminky, mě ani nenapadlo být u taťky, protože nebylo hlavně kde, jsem netušila vůbec, kde vlastně bude žít a pak my jsme ho jeli navštívit a on byl v práci, on si tam udělal takovou místnost, kde spal a měl všechno potřebný, co chtěl a tam bysme určitě žít nemohli, takže i tak jsem jako k mamince měla vždycky bližší vztah asi tak, byla vždycky víc s náma tak...to nebylo těžký.

7. Víš, jak rozvod probíhal, jak se k sobě rodiče chovali?

No, když se rozváděli, tak jsem to nevěděla až když jsem byla starší, tak v průběhu za těch čtyři pět let se mi to maminka začala postupně říkat...nikdy jsem na soudu nebyla teda, ale...myslím, že podle toho, jak se taťka choval k mamince i potom, když se spolu viděli, tak určitě vím, že se k ní nechoval hezky, často ji obviňoval skrz svoje právnický, co jsem slyšela a...myslím, že to bylo špatné, že maminka se vždycky snažila chránit nás a taťka se chtěl hlavně zbavit jakéhokoli kontaktu s jako s maminkou a nás tak jako nějak bral, že to je nějaká jako povinnost.

Takhle si to vnímala, myslíš, že vás nechtěl vidět?

Jako chtěl, ale neměl na nás čas, neměl neustále peníze a neustále v okruhu svých přátel vždycky říkal, že je vlastně bezdomovec, to bylo takové pěkné a to co jsem viděla od maminky, co vždycky přišla utrápená od toho soudu plakala a potom, jak se choval vlastně tatínek před svými známými, tak že je chudák, že nic nemá, tak věděla jsem, že to není pravda, protože jsem věděla kolik přibližně vydělává, že má firmu, že ještě nebyla vůbec žádná krize, a že si vedl v podstatě velmi dobře a nevím, přišlo mi to velice prostě na jednu stranu dělal šílený věci u soudu, a na druhou se choval jako největší chudáček před svojí rodinou, před babičkou, před tetami, před bratrem.

Myslíš si, že rozvod probíhal bouřlivě?

To byl bouřlivej, já si pamatuju, jak jsme každý dva dny, každý den, týden se pořád řešilo to samé a těch týdnů a týdnů co maminka, já s Moničkou jsme probřečely spolu, protože to bylo šílené, to nemohlo probíhat v klidu.

8. Jak ses s rozvodem rodičů vyrovnávala, jak ses cítila?

Já jsem věděla, že maminka je šťastnější tím, že nemá zodpovědnost za někoho koho už neměla ráda, ale bylo to na druhou stranu velice pro ni těžké, že musela být, na všechno byla sama, měli jsme míň peněz, neměli jsme téměř vůbec nic, měli jsme obrovský dům, který jsme nemohli vůbec ukočírovat, my jsme byly ještě malý, takže jsme nevěděly co a jak, a maminka dlouho nebyla v práci, nevydělávala tolik peněz, neuměla řídit pomalu a ...a na druhou stranu jsem velice tatínkovi i mamce přála, aby žili jako dospělí lidé, aby se měli s někým rádi, vždycky jsem přála tatínkovi i mamce aby poznali někoho novýho, ať žijou jako lidi normální, ať nejsou navěky sami, to by bylo smutné, to si pamatuju u psychologa jsme měli stavět jakýsi kamínky k sobě a já jsem dala, že tatínek, maminka, my jsme byly u maminky obrazově a každému jsem ještě dala k sobě dalšího člověka, který je má rád, to si pamatuju, že paní psycholožka i já jsem byla velmi překvapená, že jsem to tak udělala, prostě se to tak podařilo.

9. Jak to u vás doma vypadalo před rozvodem a co teď po rozvodu?

Já, to je docela dávno co, ale jediný, co si pamatuju byly, kdy jsem viděla toho mojeho tat'ku, byly večery, pozdravení a tak, potom soboty a neděle, kdy jsme teda byli doma nějak všichni, ale sem tam byl tat'ka v práci, ale to nevadí, třeba jsme jezdili na výlety a...pamatuju si velice malé okamžiky, kdy tat'ka jako byl s náma doma, třeba u oběda, takový ty běžný věci a potom třeba když jsme se na něco dívali, nějaký filmy ale jinak jako ne no. A takže to jsem vlastně tat'ku věděla, že u nás doma je, ale nebyl no, a potom už nebyl vůbec, jenom zbyly ty vzpomínky a po rozvodu věděla jsem, že maminka sama sobě asi víc věří, že to dokázala se od něj odtrhnout, ale bylo to těžký

Mají rodiče nové partnery, máš nevlastní sourozence?

Mají oba dva, mají novou přítelkyni má i tatínek, má malého syna, takže mám nevlastního sourozence nového a potom maminka má partnera a možná jednou v budoucnu budu mít nevlastní další sestru nebo nevlastního bratra a nevadilo by mi to, protože všichni jsou moc fajn.

Takže s tímhle nemáš problém ani z jedné ani z druhé strany?

Ne vůbec...tak tatínek si udělal vlastní život nový a já už to moc neovlivním teďka, navíc je mi osmnáct, takže jako co mám dělat no a...tatínek chce novou rodinu, tak jako mu nemůžu bránit, protože to moc jako neovlivním i kdybych se sebevíc vztekala, tak čemu to pomůže a to miminko za nic nemůže, že to můj tatínek už vůbec ne a jenom mi přijde, že mi toho tatínka trochu bere ještě víc, ale s tím nic nenadělám a stejně ho už v poslední době moc nevidím, protože jsem neustále někde pryč.

A s partnerkou od tatínka vycházíš dobře?

Jojo velice, velice jo se snažíme, je to myslím vzájemné.

10. Měla jsi někoho blízkého, s kým sis mohla o problémech doma popovídat, svěřit se mu během rozvodu, po rozvodu?

Ono se to neustále řešilo u nás doma, jenom tak v kruhu s maminkou, to bylo takový vzájemný, že jsme se jako na sebe, jsem tehdy byla v pubertě, takže to bylo, jsem křičela na moji maminku vlastní pocity, ona na mě křičela její pocity ze soudu, takže to bylo náročný. Ve škole, ve škole možná jediná kamarádka nějaká nejlepší, ale té jsem samozřejmě nemohla říct všechno, protože to bylo závažný, nemohla jsem říkat názory na paní soudkyni, dodneška je nemůžu říkat, protože by byly hnusný a... jenom pár lidí ví, vlastně co u nás doma bylo a no asi nejlepší kamarádka jenom, jinak asi tak polštář.

Ale je fajn, že jste s mamkou o tom takhle komunikovaly

To bylo spíš takový vzájemný řvaní na sebe, až do naprostýho vyčerpání většinou v noci a bylo to složitý, tak maminka potom většinou se zpovídala s kamarádkou nebo s tetou Alenou a...neměli jsme to s kým jiným řešit, protože ještě s babičkou teda, s Klárkou, maminka s Klárkou, maminčina sestra...jinak vlastně s rodinou jsme to řešit moc nemohli, protože celá rodina se od nás z maminčiny strany odstoupila, distancovala, přidali se na stranu tatínka, hájili ho, že tatínek je hodný, že maminka ho neměla opouštět, takže maminčina sestřenice, její manžel všechny jejich děti, moje oblíbená teta, kterou jsem neviděla asi pět let od té doby co se začali rozvádět...no celá její rodina...potom se teda i babička moje i teta Klárka, maminčina sestra se od nich taky distancovali, že když nejsou, jako nepodporují maminku, tak, že to není naše rodina, takže to bylo velice složitý a takže jenom kousek velice malý kousek rodiny a přátelé, ti co zůstali teda.

11. Jak si přijela nového partnera maminky, tatínka popřípadě nevlastní sourozence?

Velice dobře já jsem, my jsme s Moničkou naplánovaly maminčino seznámení, protože jsme věděly, že je sama, takže jsme to tak nechtěly, chtěly jsme, aby byla šťastná do budoucna, že člověk nemůže být sám šťastný nadobro, že to prostě nejde, a tak jsme byly velice šťastny, že si někoho našla, s kým byla najednou, byla samý úsměv, tak jsme ji neviděly několik let, takže to bylo moc fajn. Pavel nám sedl do noty, je velice vtipný všechno to bylo úžasné, a tatínkovu přítelkyni jsme taky přijaly dobře, nic nám jiného nezbylo, tak to bylo takové dobré, navíc to není žádná čaramura, takže to bylo v pořádku.

Nevlastní sourozenci od maminčiného přítele?

Od maminčiného přítele, tak ti jsou taky velice, jsou to naše kategorie, ročník takže mladí lidé, jsou všichni úžasní, mají vlastní partnery, vlastní životy zažívají něco podobného, takže všichni se respektujeme a postupně jsme se dostali tak myslím, že do velice přátelských vztahů, je to prima.

A stýkáte se?

Myslím, že ano docela často, na oslavě a tak.

12. Pokud si myslíš, že by někdo mohl být viníkem rozvodu, kdo by to byl?

(Dlouhá pauza) Všichni si myslím, já bych řekla, že jako dospělý děti do toho asi moc nezasáhnou, protože jsme byly, jako si myslím bezproblémové, ale vina, tak vina prostě lidi si přestanou rozumět, dneska už to беру tak, že si nesesdli. Maminka je naprosto jiný typ než taťka, maminka je člověk, který by chtěl být doma a chce mít rodinný krb a psa a prostě člověka s kterým může jít na procházku a tatínek potřebuje člověka, který chce cestovat, chce poznávat lidi a maminka jako na tohle je, ale ne celý život určitě maminka nedokázala pořád být pryč nebo nebýt s náma s dětma a prostě neklapalo jim to, takže viník jsou jejich povahy naprosto rozdílné. Taky změna životního stylu u obou.

13. Myslíš si, že je rozvod v dnešní společnosti běžnou součástí života?

No...potom co jsem viděla, jak mamka s taťkou byli oba dva velice, nebo mamka byla velice utrápená a myslím si, že taťkovi se to už taky potom nelíbil, ten vztah byl založený jenom na tom, že jsme byly my, tak to už prostě...myslím, že ten rozvod pokud by nebyl tak bouřlivý, tak by prospěl úplně všem, protože dneska je to úplně úžasné. Maminka je šťastná, spokojená, my můžeme žít, tak jak chceme, taťka to samé, takže žijí s partnerama,

kterí se doplňují, mají se rádi, a pro mě je daleko lepší příklad pro děti nebo dospívající lidi, když vidí někoho, kdo se má opravdu rád, kdo chodí na procházku v neděli, nebo mají společný aktivity, než člověk, který spolu prostě vůbec nemluví, křičí na sebe a jsou ale rodina v uvozovkách. Podle mě je to daleko lepší příklad takhle, že spolu lidé dokáží žít i potom co prožili.

A bereš to teda tak, že rozvod je samozřejmostí?

Tak nemělo by to tak být, ale pokud by to neproběhlo tak drasticky jako to proběhlo u nás z důvodu peněz, z důvodu domu, z důvodu hlavně toho majetku, který se pokazil hned na začátku různými nedorozuměními, tak podle mě určitě dobrý a já jsem to asi vstřebala v takovém období, kdy mi to snad i pomohlo, že jsem se podle mě stala člověkem, který není tak závislý na tom co má doma, spíš na té pohodě, že jsou lidé zdraví a tak. Podle mě jsem se tehdy dost, moc změnila a myslím si, že dokonce k lepšímu. A myslím, že rozvod není nic tak šíleného, že určitě přece jenom to bylo šest let naprostého utrpení a neshod, ale celkem nás to s maminkou a s Moničkou semklo k sobě, takže si myslím, že je to dobré.

14. Jaký máš nyní vztah s rodiči?

No, s maminkou mám myslím dobrý vztah, přece jenom je mi osmnáct, takže už mám nějaký svůj názor, to jsme měla vždycky teda. Maminka to přijala a už mi nechala nějakou volnost. A s tatínkem no...je to můj taťka, tím vždycky zůstane a...mám ho ráda i přes to všechno, co udělal mamince, což je divné a nikdy to nepochopím, proč si to myslím, jako mám ho pořád ráda, i když přes tu všechnu hrůzu, co tehdy řekl mamince, co jsem viděla v papírech, co říkal ze soudu.

Měla jsi možnost k nahlédnutí?

Já jsem viděla část jenom takovou střední část ne, maminka řekla, že až budu plně dospělá tak že mi to všechno ukáže, že bych to asi neunesla dneska a myslím, že Monička to zatím neviděla vůbec, no já jsem měla myslím, když jsem je viděla, tak jsme měla.

Já jsem myslela, že jsi to viděla někdy teď?

Ne tak před čtyřmi lety, v průběhu už toho soudu už mi to maminka začala ukazovat, protože jsem se chtěla, jsem mamince pomoci ulevit protože maminka, fakt to neměla komu říkat a nemohla ani svým nejbližším říkat jaké hrůzy tam jsou, že soud je nespravedlivý a

podobně, že lidé by nepochopili, protože to nezažívají. Chtěla jsem mamince pomoci no, tak ten vztah se utužil díky tomu. No a s tím tatškou, no tak jako...

Vídáte se pravidelně třeba s tatškou?

No jakože ono by to určitě šlo pravidelně se vídat, ale já nemám vůbec čas v poslední době, ale to se dá myslím pochopit, že jsem buď někde pryč s mojí přítelkyní, nebo s kamarádky a tak jakože vídat se s tatškou jako mám možnost, ne že bych neměla, ale není na to prostě čas. Ale vidíme se někdy přes týden, anebo dost často si i voláme, takže si myslím, že to je vztah jak má dospělý člověk ke každým rodičům.

Takže udržujete kontakt?

Určitě, určitě ano.

Jak často se stýkáš s druhým rodičem?

Nooo...nooo, tak ono to docela i ne kazí, ale přece jenom je tam zastoupení, že tatínek má malý miminko a ještě opravují, nebo dělají vlastně svůj nový byt, takže mají víc práce s tím bytem, s tím miminkem, takže se to dá pochopit i z jejich strany, mají míň času a já mám taky míň času, takže se vidíme celkově míň, ale myslím, že to nějak nekazí nic, že já mám hlavně větší volnost, takže se mi to i líbí, že nemusím tak často za rodičema, přece jenom už jsem dospělá, už to úplně nepotřebuju. Ale Monička se s ním vidí docela často, myslím každý dva týdny se vidí.

A soud nějak stanovil, že se máte nějak vídat, třeba jednou za 14 dní?

Joo ježíšmarja, to bylo takový rok a půl, co jsme se fakt podle toho držovali, abychom konečně ten soud ukončil v nějakém, celý ten kolotoč, tak jsme to opravdu držovali, snažili jsme se, hádky o tom byly neskutečné, že, že jsme to museli přesně fakt striktně držovat, to bylo opravdu někdy šílené.

Jako z tatškovi strany?

I z tatškovi strany i z mamčiny, že prostě se to striktně držovalo, teda hlavně z tatškovi. Třeba o prázdninách jsme musely být čtyři týdny s tatínkem, čtyři týdny s maminkou, aby to bylo opravdu přesně napůl, což se nedalo, protože tábory a takové věci. Bylo to náročné, ale zvládlo se to noo...ale myslím, že se mi to tehdy i docela líbilo, že se vlastně člověk měl zajištěný těch čtrnáct dní toho tatínka vidět, to bylo, to bylo myslím dobré. Dneska už

je to takový nějaký, buď se to změnilo, že je mi osmnáct možná, nevím, ale už se to nějak nedodrží.

Mně se zdá, že když už je člověk plnoletý, tak už o tom můžeš rozhodovat i ty.

No, ono my už to asi ani jak když ten soud skončil, tak už se to nebere úplně tak jako, prostě když chcem, tak tatínka vidíme, no takže myslím, že v tom problém není. Monička určitě když tatínkovi zavolá, tak on může přijet na kafe, jo jako v pohodě.

Vídáš se pravidelně s prarodiči jak z otcovy tak z matčiny strany?

Ne...no babičku z mamčiné a dědečka vidíme jako normálně prarodiče každý, jako normální člověk, jak se prarodiče vidí, ale nevím, jestli to chci říkat do toho diktafonu, jestli to bude v té práci teda?

Já to přepíšu ten záznam, ale je to všechno anonymní.

Jo dobře, dobře, takže musím se přiznat, že babičku s dědečkem od taťky nemám ráda ne, je to hnusný přiznání, ale nemám je ráda, nikdy jsem je neměla tak ráda jako babičku a dědu ve Zlíně, zdá se mi to, že jsem babička měla babička od taťky, že nás má ráda, ale že nás nemá ráda tolik, že k nám nemá tak vřelý vztah jako má k mojí sestřenicím, vlastně k dětem tatínkova bratra a dědečka nemám teda ráda vůbec, nikdy jsem ho neměla, protože k nám nikdy nebyl upřímný, nebo dědeček je takový člověk, který je dost pesimistický a nikdy se s náma nebavil o ničem, nikdy jsem s ním žádný vztah neměla, za celý život jsem si s ním promluvila maximálně dohromady hodinu, nikdy jsem s ním moc nemluvila. Babičku mám ráda jako normálně, ale nikdy jsem za něma nějak ráda nejezdila, ani když jsme spolu byli s tatínkem vůbec a upřímně řečeno, když jsme s tatínkem jezdili navštěvovat babičku, tak, tak to bylo malé utrpení, protože nevím, co tam mám si s nima povídat, pokud tam nejsou naše sestřenice a bratrance, tak je to takové divné, protože o čem si povídat s dospělými normálně a Monička většinou utekla na zahradu za psama, takže jsem tam zůstala sama, to bylo velice nepříjemné, ale tak jsem to vydržela a dneska tam jezdím velice málo a jenom pokud tam jsou sestřenice a Monička, jinak že bych se sama odhodlala jet za babičkou mi přijde tak... tak nemožné jako odjet do vesmíru, opravdu nikdy bych to neudělala, že bych se sbalila a jela za babičkou do Pravčic to určitě ne. To do Zlína, to by problém nebyl, jakože za babičkou a za dědou jet, k těm jsem měla vždycky bližší vztah, takže tak.